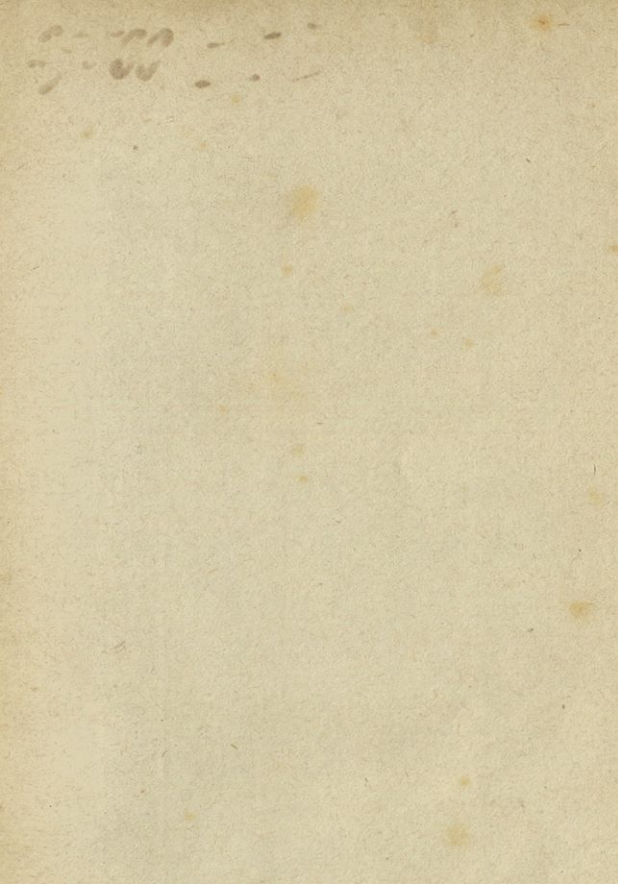
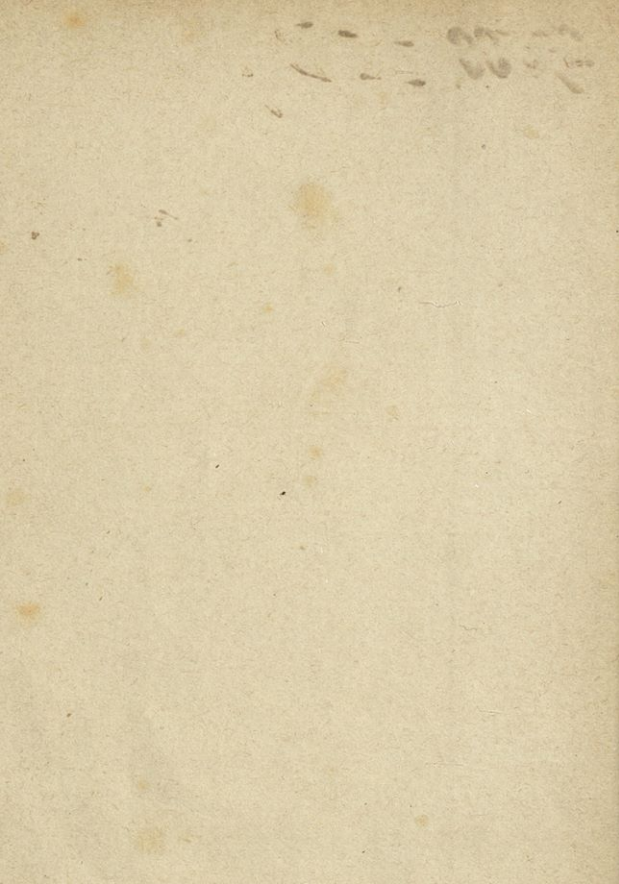

29588, II, B. g.

29588, II, B, 9, III

Papirban

VENČEK

domačih cvetlic.

PRIJATELJEM "ZORE"

poklonil

JANKO PAJK.

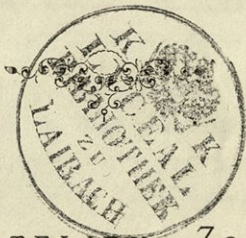
V Mariboru 1875.

Tisek in zaloga J. M. Pajk'a.

VENČEK

domačih cvetlic.

PRIJATELJEM „ZORE“

poklonil

JANKO PAJK.

V Mariboru 1875.

Tisek in zaloga J. M. Pajk'a.

VENČEK

domovní knihy

WILHELM

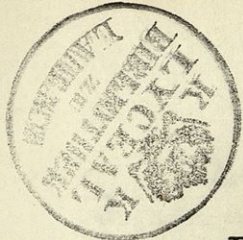
1858

JANUÁŘ

V. Měsíc 1858

První číslo J. M. knihy

Posveta.

Vslovenskem gaju cvetje smo nabrali,
Na žrtvenik modric je položili,
In z njimi združeni ta venček zvili
Ter Zori ga na dično glavo d'jali.

In kakor mi smo skromno darovali,
Navdušeni ga Zori posvetili:
Podaja zopet ona, národ mili,
Pesniških cvetov Tebi venček mali.

Iz njenih rok podéljeno darílo
Da blagohótno bilo bi sprejeto,
Pospéšilo omiko in prosveto!

Da vsem čítateljem bi ugodílo,
Prineslo zábave jim in veselja!
Izpolnjena bo ondaj njena želja.

Moj zaklad.

Jaz ljubim te, slovenska domovina,
Kot morem ljúbiti najdražjo stvar,
V ljubezni zá-te, draga in jedina,
Ne bom omahovala nikedar;
Zvestoba moja zá-te bo ostala
Nerazrušljiva, kakor siva skala.

Jaz ljubim te, Slavjanska mati mila,
Kot ljubi mater svojo zvest otrók;
Jaz srca nikdar ti ne bom ranila,
Zbog mene tvoj ne bo glasil se jok.
Prej srce moje biti bo nehálo,
Ko tebe, slavna mati, kdaj izdalo.

Slovenski rod, jaz ljubim te iskreno,
Globoko štujem té, ker si ubog;
Srcé mi vedno je v bridkóst vtopljeno,
Ker čuti s toboj težo vseh nadlog.
Da scéliti jaz morem rane tvoje,
Živenje ti žrtvujem rada svoje.

Ljubezen ta združuje vse le v eno,
Zaklad, ponos, si ti jedin za-mé,
Naj svet pozabi me, naj zapuščeno
Srce zato razjéda mi gorjé:
Jaz ne zamenim svetne prazne sreče
Za slast ljubezni moje té goreče.

Pavlina Doljakova.

Na morskem bregu.

Ko šumeči morski val
Od štrlečih, ostrih skal

Naglo se odbija,
Iz prs žalostnih

Meni se izvija

Močno težek vzdih:

Tebe hrepenim objeti,

Neprijatelju oteti,

Milodraga domačija!

Solnea kádar slednji žar,

Kot nadzemski, divni čar

Morje osvetljuje:

Meni z žalostjo

Srce se polnjuje;

Kajti nič za njo,

Ki je mene odgojila,

Nij storiti meni sila;

Rob sem tukaj vlasti tuje.

B. Flegerič.

Na grobu
doktorja Antona Klemenčiča.

(Nov. 1873.)

„Beati mortui, qui in Domino
moriuntur“. Apocalyps. c. 14.

Kaj li nas tira tija k nedavno nasutemu grobu?

Kaj li nas sili, nad njim bridke točiti solzé?

Debla, bratje, slovenskega va-nj položena je veja,
Čvrsta in sveža poprej, suha in véla sedaj.

V njem počiva možák, goreči čestitelj slovenstva,
Vérnim blagi pastir, vsmiljeni oča sirót.

Čast, učenóst ste imé Ti lépsali, dragi pokojnik,

Kakor dve rozgi v jesén, grózdija polni, svoj trs.
Tvojega uma je luč glavé jasnila mladini,

Vrlost Tvoja pa njej v srca sadila krepóst.

Tvoje blágo srcé dobróte je vedno kipelo,

Slast prijateljске vezi móčno ceniti si znal.

Posel izvrstno končál si bivši učitelj na tujem,

Vnet za domačo si reč vrnol v domači se kraj.

Tu si buditi začél rojake, murske poljance,

Cépiti v srca jim jel ljubav ponosno za dom.

Cérkvi stéber mogóč in véri čvrsta podpóra

V boju za narodno stvar stal si ko prvi junák.

Zdaj pa že tukaj ležiš! — Počivanje tu Ti je lahko.

Ognol révam si se; zbegnol težavam svetá;

Ognol groznej, brat, se ino pogubnej neslôgi,
Koja krtici na lik rije Slovenije drob.

Mirno v zemlji spočij se; nič Ti pokoja ne drámi:
Ti si skončál svoj ték; lóvora venec je Tvoj.

Dókler pa mursko poljé krasila bo zlata pšenica,
Mura drvila kroz njé srebropenéči svoj val,

Dokler medéni svoj sad slovenske gorice rodile,
Dokler iz šumice pev slavca se bode glasil,

Dokler po dolih, po gričih bo vedno vesela Slovenka
Pevala pesnice tod, ktere si ljubil nad vse :

Dótlej Te bode tvoj rod hvaležno ohranil v spominu,
Dótlej sijálo nad njim Tvoje bo slavno imé.

B. Flegerič.

Rojakom.

Prašam vas, o bratje mili,
Ki ste vnuki majke Slave:
Kdaj pak boste se vmirili?
Kdaj napoči dan nam sprave?
Oh kedaj nehá med nami
Rasprtija, dušno klanje,
Ki vse béga, davi, mami?
Kdaj se vzboljša naše stanje? —

Narod naš kot konj je vprežen,
Ki navzdol ga breme tira;
Mnogo vtujen, nič postrežen,
Čudo nij, da ves ne hira. —

Složno, složno, bratje dragi!
Dajte revežu živeti,
Da nas ne požrejo vragi,
Prežajoči po vsem sveti!
Ne vrzite njim nas v žrelo,
Nego dajte nam odloga!
Dvignol spet naš rod bo čelo,
Ko bo jačila ga sloga.

Bedének.

Slava rodoljubom!

Večna slava vsem Slavjanom,
Ki so zvesti Slave sini,
Hrabri stebri domovini,
Za-njo grejo v ljuti boj!
Ona bo jih poplatila,
Lovor venec jim ovila,
Brisala jim s čela znoj!

Večna slava vsem Slavjanom
Za vse trude, žrtve, čine,
Ktere v blagost domovine
Njej so déli na oltar.
Poznim vnukom pokazála
Nje bo, poznim vnukom d'jala:
„Ta je moj bil oratár!“

Večna slava vsem Slavjanom,
Ki so véрни majki Slavi,
Ne od včeraj le do davi,
Temveč ves življenja tek!
Slavo takim zagrmimo,
Ko jih v zémľjo položimo!
Slava, slava jim na vek!

Bedének.

Belovaška nevesta.

(Povest.)

Spisal Anton Koder.

I.

ep dan, rekla je mati Potokarica, stara ženica upognenega hrbtišča, stopivši na vežni prag. A njena zunanost je pričala, da nekedaj nij bila neprijetnega lica in njena obleka, da gospodinji dobro, premožno hišo. Potokarjevi so bili bogati, zelo bogati. „Uže zopet menda sanjari in tičí v knjigah“, pravi potem ženica ugleдавši v kolibi pod košato lipo Anico, svojo osemnajstletno edino hčer. Da bi se prepričala, je-li to res, koraka čez dvorišče proti kolibi in komaj odganja celo krdelo kuretine s petelinom na čelu, ki jo pozdravlja, spoznavši svojo dobrotnico ter spremlja in se zaganja v njeno krilo. Dva pota mora mati Potokarica strašiti s svojim belim predpasnikom, predno se reši nadležne živali,

ki tako milo pogleduje v njo: češ, zastonj menda ne bode, omečila se bo.

Potokarica prišedši v kolibo, vsede se svoji hčeri nasproti in molči. Anica, lepa, nežna deklica, črnih, zaljubljenih očij, in duhovitega čela, nekoliko zarudi in urno zapre knjigo, katero je brala in jame zopet vesti; kajti med branjem je pozabila na vezenje, ki jej je mirno počivalo v naročji.

„Kaj imaš ondi?“ pravi mati. „Ta knjiga gotovo nij sveta; kaj družega se ne spodobi brati, posebno v nedeljo ne“.

„Prav lepa in zanimiva je“, odgovarja bojazljivo Anica in hoče potisniti knjigo v žep, da bi bilo mir besedij.

„Mladini je mnogo tega zanimivo in prijetno, kar jej škoduje; zapomni si to, dekle, in ubogaj me. Pokaži vendar, kaj si brala lepega in pobožnega; tudi jaz bi rada kaj vedela!“ Anica je še v hujši zadregi. Sama ne ve, kako bi se rešila tega neprijetnega pokazanja; kajti v knjigi so same pesni, zaljubljene pesni in — njegova podoba je skrita notri. S strahom in trepetom podá deklica materi knjigo, bojé se, da bi le podobe ne videli; vse bi bilo še dobro.

Potokarica prevrača nekaj listov, poskuša brati, a bila je vsa drugačna pisava kot v njenej dobi. Nekako čudno doneče besede! Ker nij bila posebno omikana in samo dve leti v mestjanski

šoli in se potem nij pečala s knjigami, bilo je naravno, da se je skoro sramovala pred svojo hčerjo, še le izstopivšo iz viših dekliških šol; torej se nij hotela izdati sama sebe, in je zaprla knjigo.

„Ne beri tacih rečij, jej reče potem. Pesni so lepe za uho, a škodljive za srce. Boljši je, če se seznaniš natanje z življenjem svetnikov ali s Tomažem Kempčanom. Obe knjigi ležite na moji polici in vesela bi bila, če bi ne čakale vedno mene in bi tudi ti kedaj ozrla se v nje“.

„Bodem“ pravi Anica in potisne knjigo, zbirko slovenskih pesnij, v žep in je vesela, da nij izdan nje največji zaklad: drobna podobica v njenih listih.

Nekoliko pozneje je deklica zopet sama. Naslonila si je glavo v belo dlan, pustila vezenje, pustila branje in mislila mnogo, mislila in sanjarila prve sladke, najlepše sanje nedolžne, brezskrbne ljubezni.

Naravno je tedaj, da nij opazila nekoga, ki je prišel po vrtu, ozrl se skrivno, prav skrivno v kolibo, ter se jej približal in jej nenadoma stisnil desnico.

Anica se zgane. „Zakaj si me tako vstrašil, Fortunat?“ pravi potem, nasmeje se mladenču, ki stoji kakor zamaknen pred njeno osebo.

„Vedeti sem hotel, koga si imela ravno kar v mislih. Da ti je tako ljub, tega sem se

prepričal, ker sicer bi me bila gotovo opazila““. Anica zarudi, a reče potem: „Veš kaj, tega nisem zaslužila, da se norčuješ z menoj; ravnokar sem bila v veliki zadregi — in — zaradi tebe“. Izgovorivši povabi mladenčca k sebi na klopico in dolgotrajno šepetanje se prične.

„Zakaj si bila v zadregi““, povprašuje Fortunat in gladi z belo desnico Aničine kodre, ki so se vsuli prosto po njenem tilniku ter jej dajali nekako posebno čarobnost.

Anica pripoveduje potem, kako se je zbala stroge matere zaradi branja njegove knjige in zaradi njegove podobe, da je mati ne bi zapazila. Konec temu pogovoru je sladek poljub, ki združi ljubljenca.

„Še nekaj, ljubi Fortunat, kmalu bi bila pozabila, povzame zopet čez nekoliko časa deklica in vpre v mladenčca svoje žarne oči.

Veš kaj, to nij lepo od tebe, da me nisi danes dopoldne v cerkvi nič pogledal, po družih se pa oziral. Tega ti ne odpustim, veš. Tudi na poti proti domu, ko sem se peljala mimo tebe, bil si tako ponosen, kakor bi ti jaz bila čisto neznana. Povej, ali sem zaslužila kaj takega?“

„Ne zameri, storil sem, kar sem storiti moral. Anica, ti si bogata, ti si najlepša deklica v fari, jaz zdaj še nisem nič, jaz moram še le čakati prihodnosti, ti jo uže imaš. „Glej, ljudje

pazijo povsod na naju; tvoji starši še ne vedó o najini ljubezni; ne zameri torej, zdaj mora tako biti. Ko se vrnem iz višjih šol in dobim stalno službo, potem stopim pred tvojega očeta in mu razodenem svoje misli odkritosrčno“.

„Ne govori tako, ljubi Fortunat“, pravi deklica boječa in se oklene mladenčevega vratu. Kdor govori tako, ta ne ljubi. Glej, jaz nikedar še nisem mislila na kaj takega, da nismo vsi enaki na svetu, da je bogatejši več vreden ko ubogi, in sramovala bi se, ko bi bilo drugače. Pozabi tudi ti na to in bodi vesel, korajžen. Akoravno na ženitev ne moreva misliti še sedaj, vendar prepričan bodi, da te ne pozabim nikedar, ko bivaš v dalnem tujem kraju, da sem ti zvesta, da kedar se vrneš in dosežeš svoj cilj, tudi mene ne pustiš same“. Mladeneč je bil ginen teh besedij. Odgovoriti skoraj ne more na blage globokočutne besede. Da! toliko razuma, toliko resnih mislij pri tako mladem neizkušenem dekletu nij pričakoval. Odgovoriti ne more z besedo; le strastno poljubiti more deklico, katera njega in katero on tako neizmerno ljubi, katera je ves njegov up, vsa njegova prihodnost. V tem svetem trenutku pozabi, da je rojen v leseni bajti, da je berač, da nima družega ko ubogo staro mater, ki ne more storiti zanj nič ko moliti, da vse bridkosti dolzih bridkih let svojega učenja v glavnem mestu pozabi, bogatega se misli, mo-

prepričal, ker sicer bi me bila gotovo opazila““. Anica zarudi, a reče potem: „Veš kaj, tega nisem zaslužila, da se norčuješ z menoj; ravnokar sem bila v veliki zadregi — in — zaradi tebe“. Izgovorivši povabi mladenča k sebi na klopico in dolgotrajno šepetanje se prične.

„„Zakaj si bila v zadregi““, povprašuje Fortunat in gladi z belo desnico Aničine kodre, ki so se vsuli prosto po njenem tilniku ter jej dajali nekako posebno čarobnost.

Anica pripoveduje potem, kako se je zbala stroge matere zaradi branja njegove knjige in zaradi njegove podobe, da je mati ne bi zapazila. Konec temu pogovoru je sladek poljub, ki združi ljubljenca.

„Še nekaj, ljubi Fortunat, kmalu bi bila pozabila, povzame zopet čez nekoliko časa deklica in vpre v mladenča svoje žarne oči.

Veš kaj, to nij lepo od tebe, da me nisi danes dopoldne v cerkvi nič pogledal, po družih se pa oziral. Tega ti ne odpustim, veš. Tudi na poti proti domu, ko sem se peljala mimo tebe, bil si tako ponosen, kakor bi ti jaz bila čisto neznana. Povej, ali sem zaslužila kaj takega?“

„„Ne zameri, storil sem, kar sem storiti moral. Anica, ti si bogata, ti si najlepša deklica v fari, jaz zdaj še nisem nič, jaz moram še le čakati prihodnosti, ti jo uže imaš. „Glej, ljudje

pazijo povsod na naju; tvoji starši še ne vedó o najini ljubezni; ne zameri torej, zdaj mora tako biti. Ko se vrnem iz višjih šol in dobim stalno službo, potem stopim pred tvojega očeta in mu razodenem svoje misli odkritosrčno““.

„Ne govori tako, ljubi Fortunat“, pravi deklica boječa in se oklene mladenčevega vratu. Kdor govori tako, ta ne ljubi. Glej, jaz nikedar še nisem mislila na kaj takega, da nismo vsi enaki na svetu, da je bogatejši več vreden ko ubogi, in sramovala bi se, ko bi bilo drugače. Pozabi tudi ti na to in bodi vesel, korajžen. Akoravno na ženitev ne moreva misliti še sedaj, vendar prepričan bodi, da te ne pozabim nikedar, ko bivaš v dalnem tujem kraju, da sem ti zvesta, da kedar se vrneš in dosežeš svoj cilj, tudi mene ne pustiš same“. Mladeneč je bil ginen teh besedij. Odgovoriti skoraj ne more na blage globokočutne besede. Da! toliko razuma, toliko resnih mislij pri tako mladem neizkušenem dekletu nij pričakoval. Odgovoriti ne more z besedo; le strastno poljubiti more deklico, katera njega in katero on tako neizmerno ljubi, katera je ves njegov up, vsa njegova prihodnost. V tem svetem trenutku pozabi, da je rojen v leseni bajti, da je berač, da nima družega ko ubogo staro mater, ki ne more storiti zanj nič ko moliti, da vse bridkosti dolzih bridkih let svojega učenja v glavnem mestu pozabi, bogatega se misli, mo-

gočnega ko nikedor; kajti s kralji in cesarji ne bi menjal, ako bi mu ti ponujali krone za njegovo Anico. —

Sim od dvorišča čuje se stopanje in nekog glas. Gotovo se nekdo bliža. Da Fortunat ne izda sebe, Anice, svoje ljubezni, izgine hitro za vrtnim drevjem, poljubivši še enkrat Anico.

II.

Bela vas, h katerej je spadalo posestvo Potokarjevo, imela je le kakih deset hišnih številk. Hiše so bile pol zidane pol lesene. Med prvimi je bila največja, najlepša Potokarjeva. Sosedje niso bili ravno revni, a dejali so vendar, kedar so govorili v krčmi, o poljih, o gozdih, o travnikih in o novcih: Potokar ta uže ta, mi pa smo be-rači proti njemu.

Na severni strani Bele vasi se sprostirajo gozdi, nad katerimi se blišče beli snežniki. Na levi strani leže vrti in poljá, proti jugu pa se vije mali potok in moči lepe ravne travnike.

Naš povestničar Valvazor pripoveduje, da je bil v obližju Bele vasi hud boj s Turki, ki so požgali vso okolico in razrušili tudi tedanji grad na Holmu, ki se imenuje „Straža“ še dan danes. Temne razvaline vidijo se zdaj tu, katere zakriva

le polovično precej lepo poslopje novejše stavbe, kateremu poslopju vaščani tudi pravijo „Straža“, po davni navadi.

Naselil se je tu pred kakimi dvajsetimi leti, tako pripovedujejo starejši ljudje, neki tujec, nakupil posestvo in jel kupčevati z lesom.

Gospod Muren, tako se je namreč imenoval posestnik Straže, bil je še le star kakih štirideset let, a uže mu je jela sivéti brada in izpadati mu lasje. Vaščani so rekli, da to nij dobro znamenje in to so bili tisti, ki so mu bili dolžni in ktere je ostro iztirjeval. Drugi so trdili, da gospod Muren nij naopačen človek, da je celo dobrega srca, akoravno je petičen, in to so bili oni, ki so jemali še na posodo pri njem — se vé da na visoke obresti.

Bodi temu kakor hoče, Muren je bil bogat, štirideset let star, a neoženjen, kar je najzanimivije pri njem. Zakaj se nij oženil prej, ne ve se. Morda nij našel primerne neveste, morda pa tudi nikedar nij imel resne volje; samó to je znano, da mu je v štiridesetem letu prišla ženitev v glavo in sicer ne slaba, kajti taka bi bila zoper njegovo glavno načelo: denar stori človeka.

Tisto popoldne je sedel v spodnji sobi nekako ponosnega obraza, dobro rejen in pol kmečko pol meščansko opravljen, gospodar Potokar. Star je bil kacih petdeset let, a mnogoteri bi bil rekel, da dosti manj, kajti kakor je znano, Potokar je

bil petičen. Nij mu bilo potrebe prijemati vsako delo, niti prisedati k družinski mizi. Zrl je tisto popoldne v neko pisanje, zmajeval z glavo in pihal tobak.

Ker je bil Potokar tudi župan svoji srenji, bilo je naravno, da se je moral pečati dostikrat s pisanji, kar mu pa nij bilo posebno po godu, kajti ta kancelijska nemščina bila je trda, silo trda a njegova glava precej neokretna. In kako bi bilo drugače? Stara šola, star denar in stara vera so še vedno najbolje, dejal je Potokar v takem slučaju, ter odložil pisanje. Bode uže gospod Muren enkrat raztolmačil, kaj zopet veleva ta sitna cesarska komisija; meni se nij treba ubijati z gospodo, živel bodem tudi brez nje, dejal je na posled.

Nekoliko pozneje je stal na Potokarjevi mizi polič vina, dve kupici in njemu nasproti je sedel gospod Muren in razkladal županu komisijska povelja. „Tega vsega nekedaj nij bilo in bolje je bilo na svetu“, méni Potokar, ko njegov tovariš odloži pisanje in si prižge smodko.

„To je potrebno“, odgovarja oni, „kajti svet napreduje in mi moramo ž njim, ali hočemo ali nočemo“.

Tako se zaplete važna govorica o gospodski, o novih postavah, o gospodarstvu itd. Potokar plitve znanosti zagovarja trdovratno svoja načela, posebno o gospodarstvu, tovariš pa vzrejen v glav-

nem mestu in izšolan trudi se dokazati nasprotno. Posled se zedinita v tem, da pijeta še nekaj poličev vina, več ko je bila sicer navada, in nove misli, novi pogovori se zapletó.

„Kje je Anica danes?“ vpraša naposled Muren in postavi prazno kupico na mizo. „Lepo je uže dorastla in dobra gospodinja bode; kateri jo bode dobil, srečen bode z njo.“

Potokarja razvesele te besede. Ponosen je; v znamenje tega pokliče kakor navlašč svojo hčer v sobo.

„Res je, gospod Muren“, pravi potem. Jaz se, hvala bogu, nisem trudil zastonj svoje dni. Vendar za Anico ne vem, kako bode. Sej veste, vsakemu beraču je ne dam, premožnih pa nij v okolici. Se ve da, zahtevam tudi, da ta, ki jo dobó, tudi kaj ume, da ne zapravi tega, kar najde v moji hiši in da se jej v moji hiši ne bode trebalo truditi z vsakim delom, kajti v šolah je izučena. Precej stotakov me je stalo njeno učenje v mestu“.

„To se ume, Potokar“, pravi Muren in — vidi se mu, da ima še nekaj na jeziku, a izgovoriti skoraj ne more, tesno mu je.

Zdaj pride Anica. Zagledavši tega gospodskega gosta, zarudi kot pireh, boječe Murena pozdravi in pravi: „Klicali ste me, oče“. „Da, prisedi k nama. Glej, gospod Muren so pri nas; govoriš tudi lahko kako nemško besedo, ker sta

študirana“. Deklica je še v hujši zadregi; najrajši bi zbežala, ko bi ne bilo nespodobno. Vsesti se mora.

Med poznejim razgovorom z očetom zapazi Anica, da jej Muren pogleduje globoko v oči, bolj nego se spodobi, da je posebno prijazen ž njo in — vse to jej je nestrpljivo. Lice jej gori, tesno, prav tesno jej je pri srcu v tej družini. Da se reši, najde primeren izgovor ter zapusti sobo. A nekaj kakor težek kamen se jej vleže na prsi; zdi se jej, kot bi jo pričakovalo neko nepoznano, nenadejano gorjé.

Ko sta pivca zopet sama, napelje Muren govoricu zopet na prejšnje reči. „Ko bi se jaz kedaj ženil, oče Potokar, iskal bi tako nevesto, kot je ta le Vaša Anica. Krotka, ponižna, tiha bi morala biti. To so najlepše ženske lastnosti. A kaj, ne da bi dejal; jaz sem se precej postaral, nij da bi govoril o takej ženitvi“.

„„Lehko jo še dobite tako““, méni Potokar. „Vi ste v najlepših možkih letih, ste učeni, imate ženo in otroke s čem prerediti. Pomislite si, to je glavna stvar! Vsaka, ki ima količkaj uma, bode se Vas oklenila in Vas ne izpusti več“. Poslednje besede Murna jako ohrabrijo. V svoji navdušenosti se tako daleč spozabi, da jame pripovedovati o svojem premoženju, o posestvih, koliko tisoč ima tu, koliko izposojenega tam, koliko bode še enkrat podedoval po stari teti itd.

Iz vsega tega posnel je Potokar, da je njegov tovariš bogat, neizmerno bogat, še bolj ko si je domišljeval preje kedaj. V sebičnosti se mu vzbudi strastna, nelepa misel: kaj, ko bi njegova Anica dobila Murena za ženina; lepo bi bilo to in čast njemu in sreča za njegovo hčer. Kakor bi bil videl in poznal misli svojega tovariša, drzne se in reče: „Oče Potokar, ker uže govoriva o teh zadevah, kaj bi Vi rekli postavim, — ko bi jaz kedaj prišel snubit Vašo hčer, sevéda ko bi me ta hotela?“

Potokar molči, ves je iznenadjen. Veseli ga, a neprikladnost ustraši ga. Ne ve, kaj bi rekel.

„Poskusite!“ pravi potem. Jaz nimam nič zoper to, če je zadovoljna Anica. Če je pametna, ne bode se Vas branila, menim.“

Muren bi bil samega veselja kmalu planil kvišku in objel starega tovariša; kajti misel, da je mlada, lepa deklica še lahko kedaj njegova, polasti se ga z nepopisljivo oblastjo. Da! dobiti jo mora, naj ga velja, kar koli hoče. Vse moram poskusiti, da se jej priljubim. —

Koliko nasprotje! Muren skop bogatin in zaljubljenec. Dve reči, redko najdene, redko mogoče, še bolj dvomljive pa, da kedaj združene. Bila je uže noč, ko se poslovil Muren od Potokarja.

Prišedši domu, ne more iti k počitku, ne more zaspati. Še pozno v noč hodi po svoji sobi sim in tam, da se jezi hišna družina pod

njim, češ: Cel dan kriči nad nami, po noči pa še nij mirú.

III.

Tisti večer, ko odide Anica in družina k počitku, pokliče Potokar svojo ženo, si da prinese še eno kupico vina in pravi: „Na deklé pazi, to ti povem. Glej da se ne zaplete v kake brezpametne zaveze; kajti ženina jej hočem izbrati jaz, kedar pride njeni čas. In to bo menda kmalu, jaz nisem več pri istej moči kod nekdej. Počíl bi si rad in odložil gospodarstveno breme na druge rame. To se razume, pošten petičen ženin bi se moral oglasiti pri nas — drugače ne. Nekaj takega pa menim, da sem uže našel in vesel sem zaradi tega“. Ženica je osupnena in ne more umeti, kako da govori njen mož tako nenadoma o možu — in to o bogatem ženinu, sej tacih Anici primernih v obližju nij. „Sama ne vem, kaj ti je danes“, pravi potem, „da imaš Aničino možitev v mislih, sej je izpolnila stoprv osemnajsto leto. Ne prenašli se; pri tacih rečeh naglica nikdar nij dobra“.

„Zato mene pusti skrbeti“, pravi nekoliko razžaljen mož, da se mu upa ženica ugovarjati in dvomiti o njegovih načelih. „Kar sem rekel,

to sem rekel. Besede ne prekličem za ves svet. Da si nisem izbral kaj slabega, lahko verjameš.“

„Ti si kakor voda; kar ti pride na misel, pa bi moralo takoj biti. Ne prašaj me, ne mene, ne nje, kakor da bi midve ne imele čisto nič pri-govarjati.““

„Jaz ne pravim, da se ima to jutre ali čez noč zgoditi. Spoznata naj se prej in pred ad-ventom, ali vsaj pred pustom je lahko že vse v redu. Take lepe prilike se ne smejo odlašati; če se, potem je prepozno.“

„In kedo je ta lepa prilika, ljubi moj mož?““

„To menda lahko uganeš, če si imela dnes kaj uma v glavi. Ta, ki je bil danes pri meni. Možko besedo sva govorila in njemu tudi ne kaže drugače. Vesela bodi, da je tako.“

„Gospod Muren!““ vzdahne ženica, druge besede pa jej utičijo v grlu.

„Da da“, pravi Potokar. „Kaj se čудиš? Ali imaš morda kaj ugovarjati? Bogat je, učen, čislan; kaj hočeš še več? Povem ti: vsaka bi se ga kar z obema rokama oklenila, in zakaj Anica ne?“

„Ali pa si tudi pomislil njegovo starost in njena leta? Ali pa tudi veš, kedo je prav za prav ta Muren? V cerkev nikdar ne hodi, tudi doma bržko ne ne moli. Oj, ti ljubi Bog, in ta bi naš ženin bil!““

„Molči!“ zakriči možak. „Kaj ne? ti bi rada mladega, prijaznega, lačnega, berača, ki bi zapravljal, kar sem si pridobil po tolikoletnem trudu? To ti povem danes in jutre: ali njega ali nikogar. Rajši vidim, da sem sam, kakor da si pripravim kacega družega na glavo, ki bi mi na stare dni ne imel dati niti neslanega soka.“

„To je prav, ljubi mož, a vendar gledati moraš, da vstreza tudi dekletu. Denar še nij vse, on sam še ne prinese sreče. Tudi ljubezni je treba, odkritosrčne, blage.““

„Tako govoré neizkušenci. Midva si nisva šepetala nikedar tacih neumnostij na uho, in sva v miru živela vse dosedanje dni in še dan danes nama ne primanjkuje. Če je ona pametna, posnema naj naju; kesala se tega ne bode nikedar“.

„A pomisli vendar! Ona se je izučila nekaj v svojem življenju. Videla je mestni svet. Ko bi se jej pa vendar primerilo kaj boljšega? Vsaj zamujenega nij nič; časa je še dovolj.““

„Kaj — ? O nespametnost! Boljšega?“ kriči razjarjen mož in dirja po sobi gor in dol. „Hvaležna naj bode, da jo hoče, da jo še pogleda. Muren je bogatejši kot mi, kot vsa fara. In tacega človeka odbijati, odvracati? Ha, ha, ha!“

Zenica se prestraši, tako razjarjenega še nij videla svojega moža. Ves nje trud, preveriti ga, da Muren nij primeren za Anico, bil je

zastonj. Misli sama pri sebi: počasi si bode uže premislil in spregledal, odide spat in pusti moža samega.

Potokar je oni večer še precej časa sedel pri goreči sveči, se jezil, robantil na neumno ženstvo in v odškodbo zato pil še nekaj meric vina. Po njegovih mislih je on imel vselej prav. Mož je glava; njega naj se posluša in uboga, pa je.

Mati Potokarica ne more dolgo zaspati, čez dolgo let se prepriča še le, da nje mož nima mnogo srca, da je trd, okoren kakor čok, da mu nij sreča edinega svojega otroka dovolj na mislih, da ne ravna nežno z njo, kakor bi se spodobilo.

Še le pozno potem jo pregrne spanjec sredi molitvice.

Drugo jutro je bilo nekako megleno, deževno vreme.

Mati Potokarica je zgibala v sobi perilo in Anica nekaj šivala pri mizici.

Po stezi čez Potokarjev vrt pride gospodsko oblečen, mlad mož. Ko gre mimo oken, ozre se bolj skrivaj v nje in gre dalje po vasi.

Potokarica pogleda pri tej priči ravno na vas, položi dlan na čelo, hoteč se prepričati, ali se bode zvedrilo ali ne.

„Glej, glej! kak gospod je postal ta Fortunat“, pravi potem kazáje na cesto.

Deklica se ozre, zarudi v lice, povesi oči in šiva dalje. A skrivaj, prav skrivaj se vendar bolj čez ramo še kaka dva pota ozre na vas in vesela je sama sebe, vesela tega pogleda.

„Kdaj je prišel Fortunat domu?“ vpraša potem mati. „Jaz ga še nisem videla“.

„Ne vem prav“, reče Anica, in še bolj zarudi v znamenje, da jej morda to vendar nij tako neznano.

„Lej, kako je vzrastel ta Fortunat. Kako majhen je bil pred kakimi osmimi leti, ko je hodil še k nam, ko sta vidva hodila še k fari v šolo in se skupaj igrala. Nihče se ne zaveda, kako minevajo leta. In uže veliko šol je doštudiriral ta Fortunat, hudo učen je boje“.

„Vse šole glavnega mesta je dovršil“, povzame spozabivši se nekoliko Anica, „in zdaj misli iti še na Dunaj“.

„Nij mogoče“, se začudi mati. „Kaj bi ne bilo bolje za-nj in za njegovo mater, da bi postal duhoven? Kaj lep gospod bi bil to. Kedo bode plačeval v dalnjem mestu za-nj? Premožnja nima, mati ne more prislužiti nič“.

Te besede Anico nemilo ganejo. Fortunat duhoven; o strašna misel za njo. O ne! tega ne bode on storil.

„Če prav ne bo duhoven gospod“, pristavi Anica, „ali na vsak način bo on enkrat delal čast naši fari in vsej rodbini“.

Potokarica skoraj ne more razumeti, kako da Anica govori danes s takim prepričanjem o rečeh, ki so še neznane. Precej ostro opre potem pogled v svojo hčer ter reče:

„Duhovski stan je prvi. To si zapomni, deklič! S tem vendar ne mislim žaliti Fortunata. Lep, pohleven mladeneč je, meni prav povšeč. Vesela sem in želim mu, da bode enkrat srečen in zadovoljen s svojim stanom. Nas se tako ne bode spominal potem, uže zdaj se nekako umika, akoravno smo mu uže kaj dobrega kedaj storili“.

Enako temnemu oblaku, ki zakrije v trenutku s svojim skrivnostnim ogrinalom samotno zvezdo na nebu, tako je bilo Anici pri srcu. Vsi sladki upi, vse vesele nade so se omračile pri spominu, da bi bilo, da je lahko res, kar je rekla mati.

Da! bog ve, ako se ne bode sramoval, ko postane časten gospod, svoje priproste deklice v daljni vasi, ali se ne bode posmehoval svojim sedanjim obljubam in besedam. Da, to bi bilo preveč, to bi bila njena smrt. A vendar, sej je tako dober, tako ljubeznjiv in polnočutnega srca. Če so vsi taki, on ne sme, on ne more tak biti, sej ljubiti ne more nobena ženska na svetu tako vroče, tako zvesto kakor ona.

Poslednje misli Anico zopet nekoliko raz-

vedré in kaže se vesela, akoravno bi se rajši zjokala kot petleten otrok.

„Ne sodite tako ostro ljuba mati“, pravi s prosečim glasom potem deklica. „Če je Fortunat resnoben, prav ima, kaj bi vsakemu na nos obešal, kar pri sebi misli? Prepričana sem, da ga imajo ljudje radi, in da se jih on ne ogiblje, in je prijazen človek“.

„Prav je tako“, pravi mati. Če pride k nam, bode gotovo dobro sprejet. Naš oče se rad peča z učenimi ljudmi in to je tudi čast za nas“.

Nekoliko pozneje odide mati v kuhinjo po opravkih. Anica pa sloni še vedno pri oknu in se ozira precej pogosto tija na belo vas, na belo cesto, kajti tod mora priti, tod se vrniti in ozreti v njeno okence. Oj kaka sreča! Prišel je res, videl jo on, videla ga ona. Srce jej trepeče, rahlo se dvigujejo nje prsi, šivanje zaostaja in ne gre od rok. O ve nesrečne, zaljubljene sanjarije!

IV.

Potokar je tisto dopoldne z žagico in vrtnim nožem hodil po vrtu. Tu je potresal mlado drevesce, čistil ga mahu in dejal: Le lepo rasi, da bode kaj sadu nekedaj. Zopet temu je odžagal suho vejo, zmajeval z glavo, da pojemlje

njegova rast in plodnost. Zopet drugemu je dejal: Spomladi se mora tebi pognojiti in zrahljati zemlja. Tako je hodil med drevjem kot vaški učitelj med svojo mladino, hvalil, grajal, popravljaj, uredoval.

Pri tem delu mu pride nehoté neka misel, lepa misel, kako bode potem, če dobi zeta k hiši bogatega, gospodskega. Prijetno bode to. Le tako bolj lehka dela bode opravljal, gledal na blagoslov prestanega truda in srečen bode.

V resnici lepa, nebeška misel.

Sim po stezi gre Fortunat. Ugledavši Potokarja, mu je tesno in ognil bi se rad, ko bi bilo mogoče. A to nij mogoče.

„Pustite oče, pustite delo, Vam se nij treba truditi“, ogovori študent gospodarja.

Potokar se ozre in zagledavši Fortunata, spusti žagico na tla, mu gre nasproti ter uže od daleč molí svojo roko.

Fortunat je zavzet in vesel te velike prijaznosti.

„To je prav to, da nas zopet obiščete enkrat, gospod Fortunat. Zdaj vas ne smem več tikati, kakor nekdej“.

„Kaj bodete to, vsi smo enaki, časti ne potrebujem“, pravi študent.

„Da! da! kaj bomo mi kmetje, ki ne vemo mnogo, ali nič. Vendar povej no, ker uže nij drugače, kaj je kaj novega v mestu in v šolah in v cesarskih kancelijah. Dolgo uže nisem čul

nič posebnega; tebe tudi nij bilo celo leto nič na spregled“.

Fortunat je primoran povedati simtertija kako novico o politiki, o novih postavah, o katerih nij umel možak mnogo, kajti bral je v edinem malem časniku, ki ga je dobival, le bolj priproste reči, kar se tiče gospodarstva. Politikar nij bil, in kako tudi?

Nij čudo torej, da se nij vjemal tedaj po vsem s Fortunatovim pripovedovanjem in dejal posled: V vse te nove naredbe in postave ne verjamem mnogo. Davki le vedno rastejo in žulijo kmeta. Gospoda ima čas pisati take reči, ki le v kancelijah poseda in postave dela, o kmetstvu pa nima ni pojma“.

Fortunat se je smejal in videzno pritrjeval, a v resnici je bil kot prihodni cesarski dohtar drugačnih mislij. Kteri obeh je imel prav, ne vem. Naš kmet pravijo, da tudi nij zabit in brez glave.

„Pa vendar ne boš takov, da bi nas kedaj ne obiskal“, meni posled Potokar, ko se poslavlja od Fortunata.

„Ne da bi dejal, da je Bog ve kaj pri nas, a polič vina je vedno za dobre znance. Če prideš, uganemo v družčini z gospodom Murnom še kakovo. Le o teh novih postavah ti ne bodem pritrnil nikedar“.

Izgovorivši gre Potokar dalje po svojem

opravku in je vesel, da je ugnal učenega gospoda v kozji rog s svojo priprosto glavo.

Fortunatu pa gredočemu proti domu ne gre Murnovo ime po nobenej ceni iz glave. Kaj ima on opraviti pri Potokarju? Ponosen, samotni je bil, vedno ogibal se ljudij. Da! to mora kaj pomeniti!

Ne da bi — . . . Popolno si ne upa izgovoriti tega mračnega suma, boječ se, da bi se še laglje vresničil. Vendar Murnova oseba mu ne gre iz glave. Sovraži ga od tega trenutka, in še ne ve zakaj; žalosten je, a ne ve zakaj.

Ko sta govorila oče in Fortunat na vrtu, slonela je pri vežnih vratih ženska podoba in zrla tija, in veselje jej je sijalo v očeh; vedela je, zakaj. Stara ženica pa je prišla mimo in dejala:

„Glej Anica, kako se pogovarjata oče in Fortunat!“ In ženica nij vedela, zakaj je rekla to, nij vedela, zakaj zre Potokarjeva hči tija.

Tisto opoldne je sedelo pri Potokarju okoli belo pogrnene mize četvero oseb: Gospodar, njegova žena, Anica in starejši hlapec Vrban, kajti poslednji je bil Potokarjevim nekaj v rodu, torej se je ločil v jedi in pitju od druge, mnogobrojne družine.

Potokar je bil danes nekaj posebno dobre volje. Obilo si je privoščil obeda, tudi obilo je govoril, kar je bila sicer redka navada. Pripo-

vedoval je tudi, da sta govorila s Fortunatom, da ga je povabil v hišo, da je lep, umen gospod postal in da bode za cesarskega dohtarja študiral in uboge kmetiče stiskal in pestil po kancelijah.

Mati in Vrban sta verno poslušala in pri-
trjevala gospodarju. Prvi sicer izvoljeni stan
nij bil prav po godu; kajti mlad „gospod“ je le
še najlepši gospod, a Vrban je pristavil: „Prav
ima, bomo vsaj znanega dohtarja imeli, ko bi
nam bilo treba kedaj hoditi okoli gospode; —
ne da bi dejal, da je to prijetno. Kaj menite?
lepo bi to bilo!“

Le Anica je sedela ves čas tiha in zamiš-
ljiva. Imela je mnogo opraviti z robcem, prtom, —
da bi nekoliko zakrila svoja sladka čutja, svojo
tesnobo, da bi se ne izdala, kako jo to zanima.
V srcu pa se jej je budilo nepopisljivo hrepenenje.
Neka pogumna želja se jo je polastila, da! na-
slonila bi se tja na roditelja, razodela mu vse
skrivnosti, povedala mu, da vse te časti, ki ča-
kajo Fortunata, so odmenjene tudi njej, kajti le
njemu hoče živeti, pri njem je prav srečna. In
ko bi se dragi oče nasmehnil, ko bi dejal edino
besedico „da!“ in ko bi dovolil . . . .

O presladke so bile te domišljije — in zopet
preresne. —

V.

Dragarjeva hiša, zložena iz na pol črvivih tramov, se je komaj videla iz gostega sadnega drevja, ki jo je obdajalo krog in krog. Stala je bolj na samoti, zunaj vasi in se naslanjala proti severu na bukov in kostanjev gozd. Kar se tiče njenih vrstnikov gospodarjev, ne moremo jih naštetih mnogo in tudi zgodovina jih je pozabila. Mati Dragarica se je primožila sim iz sosednje vasi pred kakimi petindvajsetimi leti. Iz tega zakona je bil Fortunat, edini otrok in še v nižih šolah, ko jej je Bog ranjnega k sebi poklical.

V tej hiši je slonel Fortunat ono popoldne pred celo skladnico knjig, katere je jemal zapored v roke in je prebiral. A videlo se je, da mu danes niso iste tovarišice kot sicer; vsaj kedar je človek lastnih mislij poln, ne more spremljati tujih. In tako je bilo pri Fortunatu.

Danes je tako rekoč prvič videl ta svet v drugej luči pred seboj. In ta svetloba nij bila najlepša. Ideali in visoke misli, katere je gojil o njem, dozdevale so se mu bojujoče s prazno vsakdanjo naravo, z okoliščinami, na katere še nikdar mislil nij, in to je bilo krivo njegovemu ostrejšemu sodu o svetu, samemu sebi na kvar.

„Zakaj nismo vsi enaki na svetu?“ pravi potem. „Zakaj živé eni v obilosti in časti, drugi v solzah? In kaj če to? Zakaj se sodi človek

samó po tem, kar imá, ne po njegovih slabih ali dobrih lastnostih?“

Iz tega se je prepričal ravno danes v pogovoru s Potokarjem, kako veselo je omenjal Murna, a zakaj? Le zaradi denarja ga čisla; sicer nij mogoče biti njemu prijatelj, kajti ponosen in oduren je, ljudi in družbe se ogiblje kakor jež.

A to bi še ne bilo tako zlo. Vendar on nij tako kratkoviden, da bi ne videl uže od daleč, kam meri ta prijaznost.

Gotovo nikamor drugam, ko na zvezo z Anico. — O! zblaznel bi, kedar pomisli na vse to. Denar z denarjem, bogastvo z bogastvom in glad z gladom, to je skladnost, to bi bil zakon človeškega uma?

Vendar, ko bi se motil, ko bi ne bilo vse resnica?

Tudi njega je vabil, in to je prav. Danes gre — kedo ve, če ne prvič in slednjič tija? Prepričati se barem hoče.

En trenotek pozneje vstane in zapusti sobo.

Lep večer je bil. Solnce je zahajalo za dalne, dalne gore in na vzhodu se je videlo pol mesečnega srpa.

V njegovem srcu pa je bilo nekaj tako milega, tako tesnega. Prišla mu je v spomin pesem, katero tolikrat zapoje fantje na vasi pod lipo in tudi on jo je peval nekdam ž njimi:

„Nocoj, le še nocoj
Naj mesec bo svetél,
Ko k meni ljubi moj
Bo zadnjikrat prišél!“

Nekoliko pozneje je bila v Potokarjevi spodnji sobi okoli belega omizja živahna govorica.

Polni kozarci vina so stali pred pivci in lepo odsevali prišlecu nasproti.

Tamkaj na koncu mize je sedel gospodar Potokar in kadil iz dolge pipe, vzraven njega je sedel gospodsk posestnik in kupec Muren, potem hlapec Vrban, Anica, Fortunat in mati Potokarica, ki pa je pogostoma zapuščala družčino in le v časih prisedala. Potokar je bil nocoj posebno dobre volje; Muren tudi in hlapec Vrban se tudi nij kujal, kedar je imel kaj rudečega v kupici pred seboj, kajti po njegovih načelih je vino največe blago na svetu.

Ko je prisedel Fortunat k pivcem, je Anica vidno zarudela in povесila oči, tako se je namreč vsaj njemu zdelo. To je bilo krivo, da je bil sam več potov v zadregi v pogovoru z družbo; kajti premalo je pazil na občno govorico in enkrat dajal naopačne odgovore, da se je Potokar nasmejál in rekel: „Fortunat, danes se boje hudo dolgočasiš z nami. Ne zameri nam, sej veš, kako je pri kmetijstvu; človek nima priložnosti tičati v knjigah in prebirati novic vsega sveta!“

Fortunat se izgovarja in dela poklone. A

dober opazovalec, in ta je bil menda gospod Muren, je videl, da nij vse res, kar pravi. In on je bil vesel tega iz znanih vzrokov. Seveda, ko bi bil videl globlje v srce in misli, sodil bi bil drugače.

Pozneje se razname nekaj živejša govorica o novejših dogodljajih v politiki, iz katere je Fortunat posnel, da ima njegov tovariš Muren več razuma, kakor bi mu kedo prisojal, akoravno se nij strinjal z njegovimi načeli, ki so bila živa priča precej ponosnega aristokrata.

Anica je imela, kakor je razvidno, malo priložnosti utikati se v pogovore, akoravno niso bile govorice njej tuje in nerazumljive. Njej je bila lepa misel pred očmi: ženski se ne podaje politikovanje.

Tako je imela mnogo priložnosti študirati svoje tovariše, seveda posebno dve osebi. In našla je tudi velikanske razločke med njima, kar je zunanje pokazala s tem, da se je nekoliko bliže pomaknila k Fortunatu, s katerim so se njene oči mnogo potov srečevale, kar je brž opazil Muren in potem hitreje kadil cigaro in globlje pogledoval v kupico.

Precej pozno je bilo, ko vstaneta gosta od mize.

Potokar ju spremi na dvorišče in posebno prijazno pozdravlja in vabi v drugo gospoda Murna, ter mu stiska roko. Ko so stopali skozi

vežna vrata, pa se je približala Anica Fortunatu in mu skrivaj stisnila roko, meneč, da ju nihče ne vidi. A mati, katerej se je uže ves večer čudno dozdevalo, da nocoj Anica nima spanja, da tako dolgo ostaja pri mizi, obračala je posebno pri odhodu oko na njo in opazila skrivnostno, ljubeznjivo slovo.

Torej je spremila po molitvi svojo hčer v njeno spalnico, sedla k njej na posteljo in dejala:

„Dekle, pazi in varuj se nepotrebnega znanja; jaz sem videla vse. Nocoj ti odpustim, če se poboljšaš, ako ne, povem očetu in njegova jeza ti je znana.“

Anico oblije rdečica. Osupnena skoraj ne more spregovoriti in le kratko besedico izreče: „Jaz ne vem nič, vi se morda motite.“

Dobro, da je sveča gorela z velikim utrinkom in da mati nij imela najboljših očij, kajti videla bi bila nepopisljivo tesnobo svojega otroka.

„Le zaspí, angelju varuhu pomoli in pusti take misli“, pravi mati posled in zapusti sobo.

Tisti večer niso mogle zaspiti dolgo, prav dolgo tri osebe.

Gospod Muren je prišel slabe, silno slabe volje domu. Trdno je stopal po stopnjicah in klel ter vzbudil pol družine in si dal prinesti še pijače.

„Sam hudič védi, kako da se imata ta dva

rada in kako si upa ta berač pogledati za prvim dekletom vse fare“, pravi potem in upihne luč, a zaspati ne more.

Fortunat pa je bil nocoj, če ne zadovoljnejši, vsaj pak mirnejši ko sicer. Videl je, da mu je ona naklonjena, da ga ljubi odkritosrčno, akoravno je opazil, da ima mogočnega tekmeča, da nje oče le z njim govori najrajši. Neugodna ta misel!

Anica pa je jokala tisto noč še dolgo skrivaj v postelji, in kako bi ne bila?

Prepričala se je Murnovih namer, in očetove prijaznosti ž njim. Videla je, da je sama, čisto osamljena v strašnem boju, ki je gotovo pričakuje. Da! celó mati jej je protivna! Samo njega ima še na vsem širnem svetu, na katerega se opira, a če bi jo zapustil on, kaj pa potem?! Še gosteje se ji uderó solze pri tem iz očíj. Uže se čuje petelinov pev, ko se skleneta njeni očesci.

VI.

Drugo nedeljo bilo je pri fari v Belej vasi cerkveno blagoslovljenje. Velika množica ljudij je od vseh stranij vrela vkupe. Mladina bolj iz radovednosti in prepričanja, da se ondi vidi marsikaj zanimivega, možakarji pa iz starodavne navade, kajti tamkaj izvedo mnogo o kupčiji, o letini iz drugih krajev, kajti kramarji in prodaj-

jaleci prihajajo iz dalekih krajev. Tudi za domače potrebe se mora simtertija kaj nakupiti; kajti ženice gospodinje potrebujejo mnogo mnogo.

Pred Potokarjevo hišo na dvorišču stal je ono jutro ob osmi uri naprežen voziček pogrnjen z lepim zelenim kocem.

Hlapec Urban je držal mlado kobilico za vajeti, jo dobrovoljno ogovarjal in gladil po grivi, če je preveč bila s kopiti ob tla in nestrpljivo pričakovala urnega dira. Nekoliko pozneje stopi Potokar iz veže in za njim Anica, vsede se na voz poleg hčere, prime za vajeti in napravi z bičem pol križa čez dvorišče, da bi srečno vozil.

„Ali Vi ne greste z nama?“ pravi deklica hlapcu, ki je v praznični obleki in z višnjevimi predpasnikom stal poleg voza.

„Danes ne morem, nekdo možkih mora pri domu za varuha ostati; boš mi pa ti odpustkov kupila, če ne pozabiš.“

„Ne bom“, pravi Anica in voz zdrči iz dvorišča.

Mati Potokarica pa še iz daleka kliče za vozom, naj se prekasno ne vrneti, in dekletu, naj tudi za njo kaj pomóli v cerkvi, in pozdravlja s hišnega praga, dokler ne izgine voz za vrtnim drevjem.

Še le potem se vrne v hišo misleč: lepo

je porastla ta deklica; da bi le vedno umno ravnala sama s saboj, sreča jej ne more uiti.

Srečna mamka, kedo bi ti ne zavidal tvoje materine sreče? Ali bode enkrat tako, to pokaže edina prihodnost, temna nerazumljiva prihodnost!

Po cesti, kjer je drčal Potokarjev voz, delale so cele kopice ljudij prostor in se izogibale na stran.

Navadno ga je vse prijazno pozdravljalo in mu vošilo dobro jutro, kajti Potokar je bil zaradi svojega bogatstva obče znan. Zopet drugi so godrnjali in dejali: „Čemu hodimo mi peš, zakaj tudi on ne bi?“

Potokar pa se nij zmenil mnogo niti za te niti za one. Ponosno je simtertija pokimaval in vihtil bič, ne po kobilici, temveč po komatu, a ta je dirjala kot ptica pod nebom.

Ko sta se peljala naša znanca tam mimo prvih vrst vaških fantinov, pogledal je marsikateri zavidljivo na voz misleč si: Da! ko bi jaz mogel sedeti takole poleg Anice, ki bo najlepšo doto imela! Vendar kaj pomaga, ona se nosi po meščansko, izneverila se je svojim vrstnicam v vasi. Da bi se maščeval nad njo, pomakne si klobuček bolj na okó in niti ne pozdravi ne Potokarja ne njegove Anice.

Nekoliko oddaljen, stopal je tudi Fortunat. Da bi se varoval neprijetne družčine, vzela je

knjigo s saboj, posvetno, o katerej je mati mislila, da je prav pobožna in vesela ga je bila zaradi tega.

Akoravno je Fortunat zrl v knjigo, videl je vendar uže od daleč, čegav voz ropoče za njim in kedo je na njem, kajti Anica mu je povedala oni večer skrivaj, da se bode peljala v cerkev v nedeljo z očetom, kam da mora priti tudi on.

Ko doide voz Fortunata, ogne se ta nekoliko v stran in zre nepremakljivo v knjigo, kakor bi nič ne opazil.

„Čevelj te bode ožulil, če bodeš hodil tako daleč peš in vroče bode danes“, kliče Potokar Fortunatu nasproti in pristavi: „gospoda je mehka in slaba za hojo!“

Fortunat ze ozre in vesel je, kajti ondi sedi Anica, ki mu migne skrivaj, naj prisede na voz in se mu smeji nasproti.

„Jaz sem vajej voziti se po dveh kolesih“, méni Fortunat in odzdravi Potokarju.

„Ne hodi, ne hodi“, pravi Potokar. „Tu je še prostor za enega, če nas hočeš počastiti, prisedi, prisedi, da kakovo uganeva!“

Fortunat se ne dá prositi dva pota. Kakor bi trenil, sedi že na vozu poleg Anice in voz drdra zopet kot ptica dalje in razgovor o tem in onem se prične.

Prišedši k fari zapelje Potokar v prvo in največo krčmo. Fortunatu pa pravi: „Če se ti po

maši ne mudi preveč k domu, najdeš naju lahko tu. Midva ostaneva pri kosilu v krčmi, potem pa se lahko zopet vkupno peljemo domu.“

Fortunat skoraj nij vedel, kaj bi rekel k tem prijaznim besedam. Koliko očij ga je videlo, koliko opravljivih ženic bode neslo to novico čez grm in strm! In ali je prezgodnja javnost na korist njegovej ljubezni? Prepriča se, da ne. Zahvalil bi se bil torej rad, šel bil sam domu, od daleč se veselil sreče, katera mu še nij gotova in se pripravljaj za oni praznični dan, ko more prosto kot mož govoriti z očetom.

V tem trenutku se srečata njegov in Aničin pogled; povedal mu je, naj se z očetom nazaj vozi.

Torej tudi Fortunat pritrди, da se vidijo po poludne in izgine med praznično množico na vasi.

Krog in krog so imeli prodajalci iz trgov in bližnjih mest razpostavljeno mikalno blago. Množica pa se je pehala mej njimi gor in dol in kupovala, odhajala in se prepirala zaradi previsoke cene.

Tamkaj po sredi pa je hodil Fortunat sam in videl vse to in resne misli so se mu budile v tem metežu človeških željá in nenasitnih nad in nezadovoljnega siromaštva.

Le sim ter tam se je ozrl bolj skrivaj tja na desno, kjer je stopala na strani svojega očeta Anica in radovedno gledala različna vabila.

Možakarji in ženice, fantje in dekleta pa so se ozirali za njo in mrmrali: ta lahko hodi tako, ta je Potokarjeva.

Iz visoke line se oglasi zvon in trženje je prenehalo.

Orglje zapoje in cerkev se polni do najmanjšega prostorčka.

Po cerkvenem opraviilu je bilo zopet pred cerkvijo in po trgu vse živo. Posebno pa so se polnile krčme veselih pivcev, kajti danes je praznik blagoslovljenja. Še danes nekaj popijmo in se poveselimo; večno tako ne živimo, je dejal marsikateri in si privošil kako kapljico vina.

V glavni krčmi pri Petrovcu je bilo posebno živahno. Tam se je zbirala tako rekoč elita vse fare, sploh oni, ki veljajo kaj, kedar je govorica o bankovcih in enacih rečeh.

Tija se je namenil tudi Fortunat, kakor je obljubil, seveda, imel je tehtne vzroke za to, kateri se lahko uganejo.

Prišedši tija zapazi v glavni sobi veliko družčino; sredi Potokarja, Anico in poleg nje — gospoda Murna.

Kakor bi ga bila kača vjela, zadene ga ta pogled. Urno se obrne in se vsede med starikove možakarje v sobi nasproti v kot, pokliče pijače, pomakne klobuk na oči in sloni tu in misli in misli, Bog sam vedi, kaj.

Med tem je bilo pri glavni družčini vedno

bolj živahno. Potokarjev glas se je jasno razlegal in njegove besede so veljale navadno le Murnu in se sukale o kupčiji in premoženju — po Fortunatovej misli najpustnejši stvari na svetu.

Ta zgovornost je bila posebno Anici po godu, kajti kaka dva pota se je nagnila bolj skrivaj k rdečelični spehani natakarici in jej pešepetala: ali še nij prišel oni in oni v krčmo in naročala, naj mu pove, da ga pričakujejo, akoravno poslednje o njenej družčini nij bila resnica, posebno ob enem ne.

To je bilo krivo, da je z boječim glasom natakarica sporočila Fortunatu naročilo, a za odgovor dobila resen pogled, da je boječe odšla in nij mogla razumeti, kako je to zaslužila.

Trenotek pozneje je hotel Potokar pogledati po vozu in konju in se medpotoma pomudil tudi v stranski sobi, kamor ga je mnogo možakarjev klicalo pit.

Tako zapazi tudi Fortunata in poslednji mora hote ali nehote preseliti se potem k njegovej mizi.

Prejšnja govorica se je zaplela z nova. Murnu se je poznalo, da mu zdaj ne teče tako beseda iz ust, da podpira glavo in mu pijača ne diši. Pozneje pridejo godci, fantje in dekleta sosednjih miz ter začno plesati.

Tudi Anico poprosi marsikateri, a ona redno pravi, da ne pleše. In kakor v nagajivosti jo

pozove tudi Fortunat, a ona mu privoli. Ko zapleše gospodski par, Muren obledi pri tej priči kot zid, podpre glavo, sloni še nekaj časa in vrže na posled petak po mizi in zapusti družčino, niti nje pozdravivši.

Potokar nekoliko vinjen s početka tega niti ne zapazi. A ko vidi, da se ne vrne, gre za njim. Prišedši na dvorišče vidi že Murnov koleselj naprežen, a Muren je ravno menil odvoziti se.

„Kaj pomeni to, gospod Muren?“ pravi Potokar in hoče zadržavati koleselj. —

„To vprašanje je nepotrebno. V družčini, kjer igra pred vašimi očmi oni le mladoletni fantalin komedije z vašo hčerjo, noče sedeti Muren.“

Izgovorivši udari po konju in izgine za oglom hiše.

Potokar stoji kakor od strele zadet in sprevidi brž, kam merijo Murnove besede. S početka ne ve, kaj bi storil. Na posled ga zgrabi jeza, da hiti v sobo. Ondi sta slonela v sladkem pogovoru Fortunat in Anica nič hudega sluteč. Videvši to Potokar se mu strasti zabliskajo oči, ves divji plane kvišku, potegne hčer s silo od mladenča in pravi: „Če misliš, da je moje dekle tako za kratek čas, in za slepe miši loviti, motiš se. Do zdaj sem te imel rad, a od zdaj se ogiblji

mojega praga. In kedar tebe, deklina vidim govoriti ž njim, gorje ti; tri palice zlomim nad taboj!“

Fortunat je kakor panj osolpnel; tema mu se stori pred očmi, deklica pa pade na mizo na obraz in glasno zaihti.

Krog in krog po mizah pa nastane tihota, in vse zija v razjarjenega Potokarja.

Fortunat pa vstane pri priči, dene nekaj desetice za pijačo na mizo in odide.

Potokar zgrabi denar, ga zatoči po tleh, robanti in kolne in polno kupo vina na eden dušek izpije, da bi si jezico ohladil, uničil nečast in sramoto, koju si je na glavo nakopal.

„Ali vam je v škodo hodil ta-le škric in slepe miši lovil z vašo hčerjo?“ pravi neki fant pri sosednji mizi, da bi se maščeval nad Anico, ki nij hotela plesati ž njim.

„Leskovicica je za take najbolja“, pristavi drugi in se posmehne. Potokar je še huje razjarjen.

„Jaz delam, kar hočem, to nikomur nima mar biti“, kriči srdito, potem pak še reče: „Glavo mu razbijem, kedor mi še zine o tem besedo.“

Izgovorivši prime hčer za roko, veli napreči in se odpelje urno domu. In ta ubogi konj, še on mora čutiti ves pot gospodarjevo jezo.

Ko odide Potokar, naravno je, da se vname med pivci živa govoricica o njem in o tej dogodbi.

„Potokar je vendar preveč jezičen“, pravi marsikedo. „Tu se vendar ne spodobi, da žali v družini tega mladega gospoda, če morda nekoliko rad pogleda za njegovo hčerjo.“

„Prav je imel“, pravi drugi. „Muren menda tudi postopa za to Anico in on je petičen; on gódi staremu, torej se je maščeval.“

Tako se vrti govornica dalje v noč. In ko odidejo pivci na razne strani, vzemo novico tudi s saboj, in drugi dan je polna tega vsa fara.

VII.

Potokar ves pot proti domu s svojo hčerjo nič nij govoril niti je pogledal.

Mati Potokarica je moža in hčer pričakovala uže precej dolgo na vežnem pragu. „Kje sta pa hodila tako dolgo?“ kliče njima nasproti, ko pridra voz na dvorišče.

A niti odgovora niti pogleda ne dobi za to od svojega moža. Čudeč se hiti k vozu, da pomaga Anici z voza. Potokar pa jo nevoljen sune na stran in zakriči: „Palico jej daj, palico, družega ne zasluži!“

„Ljubi Bog, kaj pa je to?“ zaupije mati opazivši Anice blede in objokani obraz? — „Nič“, pravi mož, „samó to vama povem, da, dokler mi miga ta-le mazinec na roki, ne dam

se voditi za nos. Vedeti hočem, ali sem jaz gospodar pri hiši ali pa babe.“

Izgovorivši vrže vajeti hlapcu, odide iz dvorišča na cesto in po vasi — v krčmo.

Tisti večer je bil pri Potokarjevih žalosten, da uže dolgo ne tako ali nikedar. Družina je sama večerjala, manjša miza je bila prazna. Gospodinja je stala pred ognjiščem s prekrižanimi rokami ter z mokrimi očmi zrla v ogenj, ki je plamtel, se širil in odseval, kakor druge navadne večere. Anice pa nij bilo videti ves večer. Rekla je, da jo glava boli in da gre k počitku, ter odide v svojo sobo.

A stara dekla Mreta, ki jo je hitela klicat k večerji, videla je skoz ključavnico, da sloni pri mizi in ima roke na obrazu, kakor bi se jokala.

Po večerji in molitvi vpraša stari Vrban precej radovedno mlajšega hlapca, ki je bil tudi na blagoslovljenju, kaj sta imela stari in Anica, da se vse takó kisa in kremži nocoj.

Hlapec, ki se je bal govoriti na glas, da bi ga ne čula gospodinja, pokaže s svojimi žulavimi rokami, kakor da bi lovil slepe miši ter poseže za peč, kjer je ležala njegova ljuknasta kamižola, jo ogrne in odide na vas — in še dalje.

Vrban pa je razumel skrivnostno znamenje svojega mlajšega tovariša tako, da je gospodar danes pogledal pregloboko v kozarec in se razjezil

potem nad svojo hčerjo. In še po noči se mu sanja od velikanskega vinskega soda, iz katerega je pil tako dolgo, dokler je bilo kaj kaplje v njem. In ko naposled hoče še bolj nagniti posodo, prebudi se v slamnatih svislih in se v svojo žalost prepriča, da je prevrnil v spanju celi koš rezanice in da mu gorje, ko zvé to jezična kravja dekla. Potem naj pa še kedo ugovarja, da sanje niso resnične!

Potokar je drugo jutro delj spal, kot je bila sicer njegova navada. Zaspanega lica si je pipo tlačil, ko mu prinese dekla zajutrek na mizo. Videvši, da se danes ne prikaže žena, pravi: „Kje so mati? Reci jim, naj pridejo notri!“

Dekla boječe odide, kajti ta glas je bil resen, zapovedljiv, a čez nekoliko časa pride gospodinja in se vsede na klop k peči, ne pogledavši moža in vpraša: „Kaj hočeš že zopet danes in čemu je bilo treba včeraj prepira in sramote? Dekle se danes vedno joče in nič ne je.“

„Še rada bo jela, če bo le imela kaj, ako se ne poboljša. Zdaj naj pa sim k meni pride, da se razgovorimo, kako in kaj. Urno jo pokliči, če ne, grem sam po njo“, pravi Potokar in meri s širokimi koraki sobo.

Žena vedeč, da je mož osoren in da ne bi pomagal nobén ugovor, gre po stopnjicah v hčerino sobo in jej reče:

„K očetu pojdi doli; imeti te hoče. Nič

se ne boj, tudi jaz grem s taboj in tepsti te ne pustim, vse drugo pa potrpite obé; vse bode minolo“. Deklica se izgovarja in pravi, da ne more priti. A na posled prime jo mati za roko in jo pelja k očetu.

„Zakaj me goljufáš?“ je odgovori Potokar. Dekle molčí nekoliko časa, povesi oči, a posled reče: „Oče, jaz vas nisem še nikedar goljufala, in ne vem, zakaj sem zaslužila tako ime od vas.“

„Oh!“ pravi Potokar, in stisne pest. „Ali se ne pravi to goljufati očeta, če ga vodiš za nos in sklepaš zveze z onim beraškim fantalinom, ki zdaj še nij nič in če bi tudi kaj bil, mu tudi ne dovolim.“

„Povabili ste ga vi k mizi, oče, in v hišo, potem ga pa osramujete, sami ne veste zakaj. Nihče mi ne more kaj oporekati“, ihti deklica in se oklene matere, ki zre pred se in še ne ve, kaj bi dejala.

„Jaz sem ga vabil, ti spaka! Rad sem ga imel res, ali to imam v zahvalo, da me zdaj obirajo jeziki po krčmah, da so se mi smejali včeraj na cesti in povsod in kazali za menojo mené: Glejte ga Potokarja, ki mu je tisti študent hčer izpeljal in lovi slepe miši ž njo!“

„Tega pa ne trpim jaz“, oglasi se zdaj mati in se srdito razkorači pred možem.

„O Fortunatu mi govori bolj spoštljivo! Pošten fant je, ki bode imel še kedaj dosti

oblasti. Če je prijazen z Ano, to nič ne pomeni. Seveda kaj več jej nij treba pečati se ž njim, ker on si poišče lahko mestno gospodično, kedar pride njegov čas.“

„Molčite mi babnice!“ zakriči Potokar. „Vreden ali nevreden, vse eno. Jaz sem besedo dal, katere ne prekličem, če vse pogine. Gospod Muren bode tvoj mož, deklina! Njega se bodeš držala, vse drugo pusti v nemar, če ne, pokažem ti jaz, kako morajo otroci poslušati svoje reditelje.“

„Muren!“ kriči mati. „Ta brezvernež, ta plešasti priklatjenec? Nikedar ne bo imel moje hčere, dokler še živim jaz. Rajši jo dam vsakemu hlapcu, katerega poznam in vem, kakov je!“

„Videli bomo“, pravi na to Potokar. Zdaj še le pride materina govornica prav v tek. Nikakor jej ne pohajajo besede, in mož jej nij kos. Videč, da danes nič ne opravi, zbeži iz sobe in pravi: „Če nij za vaju, pa pojdite obe, kamor hočete; jaz sem gospodar, moja bode veljala, če se postavite obé na glavo.“

VIII.

Da je ta svet velika mešanica dobrega in zlega, upov in prevár, sladko smehljajočih se želj in goljufivih sklepov, uganil je uže mnogi modrijan

in si ubijal glavo trudeč se, kako bi temu v okom prišel.

Ne vemo, če je vže iznašel do sedaj kedo kak občnoveljaven pomoček zoper to svetovno gorje; kajti razširja se vedno bolj in bolj in tudi najsvetlejše glave se ukanjajo.

Takih mislij je bil Fortunat nekega dne, namreč po zadnji nedelji. Posedal je tih po vrtu in po sobi, malo govoreč z ljudmi. Če ga je mati popraševala, kaj mu je, dejal je: nič; če ga je svarila, naj se varuje bolezní, dejal je, da še nikedar nij bil tako zdrav kot sedaj.

Starka tega nij verjela, temveč bila žalostna; kajti nekaj mora sinu vendar le biti, nekaj težiti mu srcé.

Necega popoldne, ko ga mati zopet nadleguje s takimi vprašanji, sname Fortunat zarujovelo puško, spomin rajnega očeta in deda, s stene in odide proti gozdu. Mati je sicer branila in ugovarjala, a bilo je zastonj; sin nij poslušal.

Ko pride Fortunat na plano in vidi od daleč moleti izmed nizkih ponižnih stanovanij belo Potokarjevo poslopje, užali se mu prav milo srce.

Vsi nekdanji lepi časi pridejo mu v spomin, a zdaj čuti, da je samec, zapuščen od vseh. Upanje, misel na Anico je brezumna, ker nemogoča.

Da bi zakril žalost, hití dalje v gozd med

stoletne grčave hraste in melanholične mecesne, pozabi na videzni lov in se globoko zamisli.

V prijetnem zatišju, kjer je izviral čudodejen, zdravilen studenec, stala je starinska na pol razrušena kapelica in poleg nje lesena klop.

Tija so zahajali zdravja upajoči bolniki, če so jim dopuščale telesne moči. Ker sta vera in upanje mnogo pot najboljše zdravilo za človeka, primerilo se je sim ter tam, da je marsikateri v resnici prej ozdravel, nego je bilo pričakovati, če je pil iz studenca in molil en par očenašev pri starinskeje kapelici.

Tija se napoti tudi Fortunat, vsede se na klop in podpre glavo v komolec.

„Kaj, ko bi tudi jaz se mogel iz tega-le studenca zdravja napiti“, misli sam pri sebi, „ne zdravja, ne, zdrav sem dovolj; a pozabljivosti vseh prijetnih spominov bi se rad napil, da bi vse pozabil. Potem bi te Anice ne ljubil več in srečen bi bil.“

Mnogo še misli in misli in zre v mali vrčinček, ki ga dela studenčnica. A prepriča se, da njegovej boleznij ni leka; pregloboko mu je vkoreninjena nje podoba v dušo.

Tako zamišljen ne zapazi, da je prišla od nasprotne strani mlada ženska podoba, katera tudi njega ne vidi, ker klopica je bila nekoliko bolj v zatišju gostega vrbovja.

„Bog ve, kaj dela on zdaj“, pravi deklica

in zre v studenec. „Da, čula sem, da se tu notri v vodi bere tudi človeška prihodnost in sreča. Oj! kaj bi dala, ko bi bilo to res! Vendar ne! boljši je, da to nij mogoče, ker, o gorje! ko bi jaz zvedela, da me on ne ljubi več, ko bi videla, da je najina ljubezen brezupna — to bi bila moja smrt.“

Izgovorivši, utrga nekaj cvetlic ob robu studenca, je povije z rudečem trakom in vrže v vrtinček mené: „Morda pride tudi on še kedaj sim in ko vidi ta venec, ta trak, s katerim sem mu tolikokrat povila šopek, domisli se mene in se prepriča, da je moja ljubezen za-nj neugasljiva, nespremenjena, akoravno mi preti strašno gorje od mojega očeta, baš zaradi te ljubezni.“

Fortunat si nij upal skoraj dihati, zaslišavši te besede deklice, katera je bila Anica, da je ne splaši in da bi ga ona ne zapazila.

A pri zadnjih njenih besedah se ne more premagovati več. Ves svet se mu zavrti pred očmi, radosten skoči kvišku in strastno objame tožečo deklico.

Boječi jek se čuje pri tej priči, kajti Anica se skoraj ne zave nenadejane prikazni in lice jej še bolj obledi.

„Zakaj si me tako vstrašil, ljubi Fortunat?“ pravi potem, ko se vsedeta z roko v roci na klop in nobenemu ne pride skoraj beseda iz ust.

„Prepričati sem se hotel, če me res ljubiš, Anica, ter te poslušal.“

Deklica zarudi nekoliko, kakor bi se sramovala svoje ljubezni, ter se boječe oklene mlađenča.

Tihota nastane krog in krog. Le skrivni studenček šumi in žubori v gozdno tišino. V brinjev grm pa je priletel prav tiho samski pevec, zlatokljuni kos in jel ubirati polagoma svojo neumrjočo pesen ljubezni, se zibal na veji in morda tudi sanjal, sladko sanjal o zvesti ljubezni daleč tam za gorami, o srečnem svojem rodu.

Na vršičkih starikovih hrastov in visokih mecesnov pa je sijalo z zadnjimi žarki večerno solnce. Skrivnostni pevec pa je zapustil tožni grm in zletel tija na vrtove in zažvižgal novo pesen, tako pogumno, tako visoko, srce tajajočo, pesen o gloriji — sreca.

Fortunat in Anica se vzdramita iz sladkega zamaknenja in deklica povzame: „O ko bi ti vedel, ljubi Fortunat, koliko sem prestala, kar se nisva videla; smilila bi se tebi in obžaloval bi me.“

„O vem, vem in še predobro, da si trpela vse to le zaradi mene, ki nisem vreden tvoje ljubezni, ki sem ti ostrupil najlepše dni tvoje mladosti. Ko bi bil to prej vedel, verjemi mi, ne bil bi si upal povzdigniti svojih očij na tvojo blago podobo.“

15/2.

„O, ne govori tako, ljubi Fortunat, ne téži mi še bolj srca. Da nisi kriv ti niti jaz, to je gotovo; krivi so le moj oče, ki sodijo človeka le po zunanjem, ne po notranjosti, in duševni veljavi.“

„Priprosti ljudje so vsi enaki, torej sem prepričan, da je moje upanje na te zastonj, da! najmanjša misel brezumna. Čul sem tudi, da imaš uže izbranega ženina in ta je bogati Muren.“

Anica se zgane pri tej besedi. Obraz si zakrije z rokami, da bi ne videl nje ljubljeneč onih svetlih solz, ki so se jej utrnile v tem trenotku.

„Ali je to res, Anica? O, le brez skrbi mi povej, ne boj se zá-me, jaz sem pripravljen na vse.“

Dekle molči in omahuje.

„Res je torej, res“, pravi Fortunat. „In tudi kaj češ storiti? Okleni se sreče, ki se ti ponuja, izpolni voljo očetu, in Bog te bode blagoslovil! Vsaj, ko se bodeš sprehajala v bogatstvu in časti, pozabila bodeš lahko in kmalu na mladenčca, ki nij še nič, ki ti ne more podariti ničesar, razve svoje nesrečne, prepovedane ljubezni.“

Tihota zopet nastane, le Anica vedno huje ihtí in krčevito objemlje mladenčca, pa kakor nema, brez besedij.

„Ne boj se“, pravi Fortunat dalje. „Jaz ti grem v malo dneh s pota. Ne bodem motil te v tvojej sreči in tudi hudobnim jezikom se

umaknem, ki se trudijo krog in krog osmešiti najsvetejša čutila, za katera nimajo srca niti razuma.“

„O, gorjé mi“, vzdihne deklica. „Fortunat, Bog mi je priča, tega nisem zaslužila od tebe. Če me sovraži vse, vsaj ti me ljubi, ti mi bodi zvest; če me zapustiš še ti, izgubljena sem za vselej. Glej, čakati hočem na-te leta in leta, spremljati te kamor hočeš, za taboj grem križem svetá, samo ne zapusti me, ne daj me strašnemu obupu. In očeta hočem prositi še enkrat, prositi ga na kolenih, morda se omeči, morda ima še kaj srca za svojega otroka. Ako ne, čuj me, rajši umrem, nego bi bila Murnova žena. Pri-segam ti to danes pri Bogu, ki naju gleda!“

„Ne ne, ne govori tako, ljubo dete! To je pregrešno, to nij pristojno. Osoda se ne da pre-prositi; kar je zapisano v nje knjigo, to je neiz-brisljivo. Pozabi me, prosim te, odpusti mi. Ako pa ne, ako ti tudi to nij mogoče, vsaj ne zaničuj me, kajti tvoj Fortunat je imel vedno najsvetejše namene v svojih prsih za tebe!“

Izgovorivši to iztrga se jej mladeneč iz rok, kajti mračiti se je jelo, in od daleč se je čulo pastirsko petje. Deklica se ga še bolj oklene, izpustiti ga noče. A posled jo zapuste moči, da otrpne in pade na zemljo in se skoraj ne zavé.

Ko se predrami, nij bilo krog in krog žive duše in mrak je ležal nad gozdom in dolino.

Anico prešine strah, da kakor blazna zdirja dalje, sama ne vedé kam.

IX.

Nekaj dnij pozneje je korakal gospodar Potokar ob strmini proti Murnovemu poslopju in imenitne reči so mu rojile po glavi. Konec bi bil rad storil tej dolgočasnosti, tej tišini, ki biva zadnji čas na njegovem domu in težek kamen bi si rad odvalil s prs, neprijetno misel, da svojega edinega otroka nij izročil človeku, ki bi jo ne mogel rediti morda tako brezskrbno kot on, in bi jo s časoma morda ne spoštoval dovolj. „Udala se bode ta deklina“, pravi potem, „samó hitre pomoči je treba in ta je možitev. Kakor se brani in kisa prej, tako spozna potem, da nij drugače.“

Trenotek pozneje sta sedela Potokar in kupec Muren v lepi sobi v prvem nađstropju pri kapljici dobrega vina.

„Le verjemite mi, gospod Muren, da še nij vse izgubljeno“, pravi Potokar in se smeji zamišljenemu, resnemu tovarišu.

„Dekle je mlado, in ta fantalin jo je nekaj premotil in stara jej daje tudi potuho. A tudi

to mine, ko zapusti Fortunat čez kratko časa zopet dom. Dekle ga pozabi in on njo, moja stara sprevidi, da enkrat se mora vendar le poiskati zet, in vse bode v redu.“

Murnu se zažari zopet lice pri tej besedi, in nekoliko utopljenega upa se mu vzbudi z nova.

„Jaz imam še vedno iste misli“, pravi potem, „a vsiljevati se nečem. Naj stori ona, kar misli.“

„Za to skrbim že jaz, verjemite mi“, pravi Potokar in poda tovarišu desno roko. „Prihajajte le k nam, kakor sicer. Ne ogibljite se nas, polagoma se vse pomiri, pred pustom pa napravimo ženitvovanje, če Bog da!“

Odslej postaja Muren vedno veselejši, govorica se oživlja; dobro vince razveže jezike.

Pozneje razkazuje Muren Potokarju bolj na tanko lepe sobe, prodajalnico, živino i. t. d. ter govori še o marsičem, kar mu sedaj še ne more pokazati. Skopemu, čestilakomnemu Potokarju se smeji srce, videčemu toliko bogatstvo in mislečemu, da je to vse lahko enkrat še njegovega otroka in nekaj tudi njegovega.

„Sam vrag vedi“, pravi potem, ko stopa proti domu, „da se babnice morejo braniti takega človeka. Oklenile naj bi se ga raji z obema rokama, da jima ne uide; kajti taka sreča ne prihaja vsako jutro. Kaj bode gospoda po kan-

celijah in mestih? kaj visoko ime? To ima kaj veljave, če človek more reči: to je moje“, — in pokaže z žulavo pestjo, kako se denar šteje — „vse drugo je neumnost.“

Pri Potokarjevih se je zadnji čas mnogo spremenilo. Prejšnja radost in zadovoljnost je izginila popolnoma.

Če so bili pri jedi ali molitvi skupaj, molčali so vsi, nihče nij pregovoril, razve, kar je bilo najpotrebnejšega.

Videvši družina svoje gospodarje takove, molčala je tudi ona v njeni priči, sicer pa zabavljala meneč: čemu je neki treba te napetosti zaradi one dogodbice? Več ko imajo ljudje, bolj so sitni. Nihče nij zadovoljen na svetu.

Najbolj pa je peklo to molčanje Potokarja samega. Mnogokrat je iskal vzrokov k pomirjenju, a nihče se nij zmenil za-nj. Vsak je hodil svoja pota, vse je ostalo pri starem.

Mati Potokarica se je trudila pogostoma in nagovarjala hčer, naj bo vesela in prijazna, kakor prej, naj si misel na Fortunata izbije iz glavé: Murna jej tako ne more vsiljevati nihče; tudi oče bode spregledal s časoma, da v takih zadevah sila nij prida.

Anica pa je vselej trdila, da jej nič nij in skušala obračati govor na čisto druge reči. Mati je videla, da to nij resnica, molčala je potem in si mislila: s časoma vse preide.

Tudi jaz sem bila enkrat taka, ko sem bila mlada, a leta človeka zmodrijo in izučijo. —

Po vasi in okolici se je raznesla novica, da Fortunat nij več Murnu in Potokarju na poti, ker je zaradi zadnjih dogodeb hitro zapustil dom in odšel v oddaljeno mesto, kjer hoče postati za cesarskega ali kakovega dohtarja.

Nikomur nij bilo to ljubše nego Potokarju, kajti dejal je: zdaj se bode vse presukalo na bolje.

Anica se je vedla, kakor bi ne vedela nič za to. Samó da je še bolj bledela in zaklepala se v sobo.

Ko jej mati nekega dne z največjo skrivnostjo pripoveduje o tem in meni, da jo bode sedaj Fortunat gotovo kmalu pozabil, ter si poiskal mestno nevesto in da je misel na-nj brezumna, brez koristi, dejala je Anica: stori naj kakor ve, da je prav in mu veli srce. Jaz slaba deklina ne morem zapovedovati tacemu gospodu. V tem trenutku se spomni tudi onega zadnjega večera, ko je prišel po slovo, ko je slonel v mesečini pod njenim oknom, podal jej roko, a ta roka se je tresla, oziral se v njo z ljubeznjivim očesom, a to oko je bilo mokro. Ne ne! pozabiti me ne more, če mu ostanem zvesta. Prišel bode čez dolga leta in našel mene ali v svatovski beli obleki — ali morda — tam-le kje med grobovjem.

X.

Po teh dogodbah jo minolo nekaj tednov. Gospod Muren je jel zopet polagoma približevati se Potokarjevim in postajal s časoma njihov vsakdanji gost. Da so imeli ljudje o tem zopet mnogo govoriti, je naravno. Vendar bomo imeli ženitvovanje enkrat, so dejali in še lepo, kajti bogme s tako bogatim se združiti, kaj tacega nij vsak dan. Potokar se je pomladil najmanj za kakih pet let od zadnjega časa. Ponosno je hodil okoli poslopja z dolgo pipo v ustih in prijazno ravnal z družino in z vsakim, kedar je videl, da sedi Muren poleg Anice v sobi ali v vrtni kolibi, akoravno dekle malo govori in glavo poveša. A pride čas in s časom marsikaj drugega.

Anica sprevidevši, da je vse eno, ali ugovarja očetu ali ne, da mu ne omeči ledenega srca, molčala je na posled, če jej je omenjal ženitve in ženina in se nij umikala, če jo je zasačil Muren ravno v sobi. A kedar je videla, da pride, ostajala je v svoji sobi, da so jo morali večkrat klicati, naj pride doli in naj bode vesela in prijazna.

Tako je ginila dolgočasna zimska doba in napočil veseli predpust, ta težko pričakovani čas mladim srcem.

Pričele so se ženitve, pričelo veselje in

marsikateri sivi ded in starikava babica videla sta novega gospodarja ali novo gospodinjo na svojem domu. Tako se spreminja svet. Mladike izpodrivajo suho listje, mlajši rod zastopa sive prednjike.

To so večno utrjene, nespremenljive postave nature.

Tudi o Potokarjevi Anici se je govorilo vedno bolj in bolj, da bode še ta predpust postala Murnova, da bode potem ponosno kot gospa hodila okrog in se sramovala sedanjih svojih priprostih znancev in tovarišic.

Tej govorici pa so bili v resnici tudi tehtni vzroki.

Vže tedne in tedne je zbadala v Potokarjevi hiši neutrujeno igla in izvrševala kot sneg belo perilo za bodočo nevesto. In v bližnjem trgu so bile v delu bogate svilene in mnogotere druge obleke. Mnogo rok se je trudilo, da bode oni dan poroka, krasna, veličastna poroka!

Kedo ve, koliko sre je zavidalo, ali vsaj občudovalo te velikanske priprave in si želelo le deseti del tega, in srečno bi bilo, neizmerno srečno!

A Anica se nij spremenila niti za eden las. Kakor preje, posedala je tiho, gledala z mrtvim očesom ves ta kinč in trud, ničemur nij oporekala. Včasih je njena mati razgrinjala po beli mizi drago blago, tipala izvrstno delo in dejala: „Glej Anica,

kaj takega nima nobena letošnja nevesta v vsej fari kod ti. Tudi jaz nisem imela polovico tega, akoravno sem prišla iz premožne hiše!“

Anica je o takih prilikah prikimavala, dejala, da je še prelepo in preveč za-njo in odšla po svojih opravkih ali govorila o drugih rečeh.

Mater je to vedenje na tihoma neizmerno jezilo, a kaj je hotela? Tudi Muren je za ženitnino uredoval velikanske priprave. Zvabil je mnogo bližnjih in daljnih prijateljev, vse kar je bilo imenitnejšega v okolici.

In — cele večere je slonel pri Potokarjevih, Anici nosil v darilo mnogo najdražjega kinča, zlatnino in srebernino. A v svojo neizmerno žalost vendar nij mogel izvabiti Anici niti enega ljubeznjivega prijaznega nasmeha, niti enega veselega pogleda.

Anica je sedela sicer poleg njega, odgovarjala njegovim vprašanjem, a nepopisljivo mlačno se zahvaljevala za darila meneč: da je to vse preveč, da tega ona ne zasluši. Uboga deklica! Prepričala se je, da Muren nij brez srca, da je morda najboljši človek, a njej je bil vsakdansk: ljubiti ga nij mogla, akoravno srčno omilovala ves njegov trud in vso njegovo prijaznost.

Da, mnogokrat je utihnil Muren v takem kritičnem položaju, zrl pred se, in Anina mati je opazila, da ima rosno oko, ter ga urno prišla tolažit in oznanjevat: „Le potrpi, vse bode drugače

po poroki.“ In to tolažilo je bilo edino, ki ga je imel Muren, ker sicer bi bil moral biti pravi otrok, da bi ne bil sprevidel, da misel na Aničino ljubezen je brezpametna.

Mogoče, da ga je k temu napeljevalo tudi veliko Aničino bogatstvo, katero boče imela nek-daj. Ljubezen do novcev, pravijo, je zvestejši in močnejši ko redka, dandanes uže preprosta, idealna, brezkoristna, srčna ljubezen.

Prišel je dan Aničine in Murnove poroke.

Pred Potokarjevo hišo je stala cela vrsta lepih svetlih kočij, koleselnov in vozičkov. Vozniki z velikimi šopki na klobukih so sloneli poleg vozov ali prijazno ogovarjali dobro rejene konje v najlepši leskeči opravi, ki so kakor bi si bili svesti današnjega častnega posla, da bodo vozili najlepšo deklico iz fare k poroki, ponosno z glavami kimali in bili ledena tla s svojimi kopiti.

Tamkaj bolj od daleč pa so stali zmrzujoči simtertja tudi bosí vaški paglavci, ter zijali v lepe vozove in gospodske kočije, na katerih se jim je zdelo vse čisto zlato, kar se tako prijetno leskeče.

„Ko bi se vsaj enkrat mogel peljati v takem vozu, to mora biti lepo“, je rekel marsikateri, „srečen bi bil.“

Tudi vaše matere in stare ženice so gledale tam izza ograj s prekrižanimi rokami in uganjale, kako obleko bo imela danes Anica,

ali se bode kaj jokala in mnogo enacih rečij, iz katerih bodo potem sklepale na srečni ali nesrečni zakon.

Tudi marsikak sivi ded je zrl bolj od daleč izza na pol prislonjenih dverij ali malega okenca tija na cesto in čakal, kedaj pridejo mimo svatje.

„Zdaj le“, pravijo ženske. In iz veže se vije cela vrsta lepo oblečenih svatov in družic in za njimi Muren s Potokarjem.

„Kje je nevesta?“ pravi ženin in se ozira. „Menda še nij gotova z opravo“, meni nekoliko ustrašena Potokarica in steče po stopnjicah v hčerino sobo.

Tamjo najde na pol oblečeno ležati, z obrazcem na divanu in glasno ihtečo.

„Oh, kaj ti pa je, preljuba moja hči“, vzdihne mati. „Hiti, hiti; svatje vže čakajo, ženin tudi, vse je uže pripravljeno!“

Ona je tiho, nič ne odgovori.

Zdaj jo objame starka z obema rokama, dvigne jo kvišku, opre oči v njo in pravi: „Anica, če sem kedaj tvoja mati, če si me kedaj ljubila in ubogala, stori mi zdaj voljo. Pojdi doli, vse bode prav, zdaj ne moremo pustiti svatov tako!“

„Oh mati, ko bi Vi videli meni v srce, odpustili bi mi, da sem Vam danes prvokrat nepokorna“, pravi deklica in omahne materi na prsi. —

„O ljubi moj Bog, pomagaj mi, ne sodi

otroka, ki ne ve, kaj zdaj dela in govori“, vzdihne potem mati, solze se ji udero po suhem, velem licu, upogne se jej koleno do tal — pred njeno lastno hčerjo: „Glej Anica“, pravi, „prosim, rotim te na kolenih, z dvignenimi rokami, kakor se Bog moli, ubogaj, ubogaj me, ako sploh hočeš, da živim še nekaj časa in ne umrem od žalosti in sramote zavoljo tebe.“ Solze polijo se jej z nova; potem pa ne more dalje govoriti.

„Sej bom“, pravi urno potem Anica, predramivši se ter se iztrga materi iz rok in jame urno oblačiti svatovsko belo obleko.

Svatje so uže mrmrali pred hišo; Potokar je uže bledel od jeze, da se nevesta obotavlja tako dolgo.

Zdaj pride pričakovana nevesta z materjo, ki jo mora prijeti za pazuho, da ne omahne.

Trenotek pozneje zdirjajo vozovi proti fari. Stara Potokarica pa še gleda dolgo s praga za njimi in pravi: „Sam Bog ve, kaj pomeni vse to, da se tako brani; težko bo kaj dobrega iz tega.“

Vaške ženice pa so se pogovarjale potem še dolgo in menile, da je bila Anica zelo bleda in objokana, da jej je noga zdrsnila stopajoč v kočijo, in da to nij dobro znamenje za njo.

Sivi ded pa je preštudiral potem za gorko pečjo po svojih različnih znamenjih, ki jih je opazil pri tej ženitvi, da bi bilo dobro staviti:

trojko, šestico in sedeminšestdeseto in da bode zadel gotovo terno in potem — o ti srečni očaj!

Med tem se približa svatovska vrsta farni cerkvi.

Nevesta je ves pot tiho slonela v kočiji poleg svojega druga in nepremakljivo zrla pred se. Nje drug pa mlad kupec iz bližnjega trga, se je spočetka trudil zaplesti kak pogovor z nevesto, a ker je dobival le polovične odgovore, utihnil je tudi on in nij mogel razumeti to nenaravno nevestino vedenje.

Zdaj zapojo zvonovi. Nevesta se nagne in ozre na prosto, kjer je cela vrsta ljudstva ob hišah, kakor za častni špalir.

Globok vzdih se čuje potem iz njenih prsij, ko omahne zopet na naslonjalo.

Zdaj se ustavijo vozovi. Svatje poskačejo s sedežev ter se razvrste pred nevestino kočijo, ki je še zaprta.

Ali čuj! Nevestni družnik kliče na pomoč! Osupnenje prešine gledalce in svate — Anico dvignejo nezavestno iz kočije, oči ima zaprte in bleda je kot mrlič.

„Mrtva je nevesta“, nastane šum in krik. Vse se gnjete, vse rije, da vidi ta čudni prizor. „Slabo jej je“, kriči drugi, „močite jo z vodo, peljite jo v kako hišo!“ Prihití tudi ženin. Videč nevesto v nezavesti, obledi in se oklene njenega vratu.

„Kaj je to“, pravi zopet Potokar in škriplje z zobmi od jeze in žalosti. „Zadovoljna nij z ženinom in prisiljena“, pravi bolj skrivaj tretji. „Prav je staremu, če mu zboli sedaj.“

Še veči šum nastane potem. Ženin izgine med ljudstvom. Anico neso v bližnjo hišo, močijo jo z vodo in dramijo. Polagoma se zave, odpre svoje velike, lepe oči, ter zopet zameži. Potokar divja kakor zblaznel okrog, ukazuje, vije roke in ko vidi, da ne pomaga vse nič, jame kleti in se hudovati.

Svatje čakajo precej dolgo pred cerkvijo, a ko vidijo, da nevesti nič bolje nij, posedejo na vozove, ter se odpeljejo, eni domu, drugi v krčme, kjer si hote z vinom nadomestiti pričakovano ženitev.

„Kaj pomeni to“, pravi tovariš tovarišu. „Jaz pravim, dekle se hoče s tem le ubraniti ženinu, ker je prisiljena.“ „Morda res“, pravi drugi, „prav imaš, tudi meni ta Muren nij po všeči.“

Tako se raznese v malo trenutkih novica o razdrti ženitvi krog in krog. Eni obžalujejo nesrečo, drugi se posmehujejo, tretji zmajejo z glavami meneč, ta mu je pa vendar upihala. Zdaj jo vsaj ne bodo silili več v možitev. Če noče, pa noče, tako je. Kateri teh so zadeli pravo, nij težko uganiti.

Tisti večer so se zastonj napotili fantje iz

dalnjih vasij, ki še niso čuli v razdrti ženitvi, na piv k Potokarjevim.

Tudi marsikatera skrivna ljubica se je ukanila meneč, plesati na ženitnini prvič s svojim ljubim in bila je žalostna. A nikedar nij nesreče brez sreče, pravi pregovor star, a resničen.

To so pritrčili tudi prosjaki in siromaki od daleč in blizu, kajti praznovali so oni pri Potokarju veselje, da še ne tacega. Mati Potokarica je vila roke in plakala rekoč: „Nate reveži, vse vam dam, le molite, molite, samó da mi hči ozdravi. Nič družega ne pričakujem več na svetu.“

Da se ti potem niso pustili dolgo prositi, je naravno; če so kaj molili iz srca, ne vem.

Še eden je bil oni večer vesel in dobre volje, da še nikedar tako, hlapec Vrban, ki je stregel revežem in se pri tem poslu preveč globoko ozrl v kupico.

„Mene naj bi bili vprašali za svet, pa bi bilo vse dobro“, méni posled, ko mu uže omagujejo noge. „Jaz sem davno vedel, da iz te možitve ne bode nikdar nič, kajti tisti študent Fortunat jej je naredil tako, da jej ne more biti nihče drugi po godu, kot on sam. In slabo bi bilo, ko bi ne mógel kaj tacega storiti; vsaj je študiral črno šolo. Še meni, ki sem neumen, mi je nekdanja moja Urška, Bog jej daj dobro, rekla, da sem jej moral zacoprati, da me tako

ljubi. In Bog ve, če nij tudi iz same ljubezni do mene umrla, — ne da bi dejal, da sem jaz Bog ve kakov fant še — tega ne.“

Takó modrujé lezel je vedno globlje v kupico ter kmalu zazibal se v sanje svoje nepozabljive mlade ljubezni.

XI.

Starikave, otožne vrbe okoli Bele vasi so jele zeleneti in vaški paglavci so si vili iz njenih vej piščalke in piskali na-nje, da se je čulo daleč na okrog, kakor bi hoteli trobiti veselemu svetu, da se je vrnila zopet radostna pomlad.

In res, marsikateri se je predramil iz zimskega mišljenja, stopil na vežni prag, položil dlan na čelo in meril nebo in plan, kakor bi hotel preštudirati, ali bo to leto kaj prida, ali bode dobra letina, ali ka-li.

Tudi Potokarjeva Anica je zapustila danes čez toliko tednov prvič svojo sobo in bolniško posteljo, šla čez dvorišče na vrt in sedla v kolibo, kamor je sijalo tako prijazno vabeče pomladno solnce.

Oče Potokar, ki je hodil zopet z žagico in škarjami po vrtu, opazil je urno to, se več potov ozrl bolj skrivaj izpod krajev klobuka tija v kolibo in vesel bil samega sebe, vesel svojega otroka.

In kako ne bi? Koliko je prestal zadnjo zimo, koliko pretrpel, ko je ležala na smrtni postelji edina njegova hči, ko so vsi obupali nad njo in jej uže prižigali blagoslovljeno svečo. Da, zblaznel bi bil tedaj, akoravno nij kazal očito svoje tuge.

In ta strašna misel, te grozovite besede, katere je čul krog in krog, da je kriv on, da je kriva posiljena možitev tega gorja, to mu je bilo najhuje.

In zdaj je hvala Bogu vse na boljšem. Misel na bogatega Murna si je iz glave izbil, posebno kar je zapustil poslednji iz jeze in sramote vas in se naselil v dalnjem mestu. Hči mu živi, žena ga ne pika več in jeziki ga pozablajo.

Stara mati pa, kedo bi cenil njeno srečo? Kakor punčico svojega očesa varuje in pestuje svojega otroka. Vsako željo in misel jej bere v očeh in dozdeva se jej, da se je sama pomladila zadnji čas za leta in leta.

Tako je minola pomlad, zelenela pšenica, zorelo in priklanjalo se zlatorumeno klasje. In za pšenico sledila je druga strn. Ajda je cvetela, bučele so šumele po njej in kmalu je prišla zopet dolgočasna jesen.

Anica je živela ves čas tiho in samotno in znamenja prestane bolezni in notranjega nemira niso hotela izginiti popolno iz njenega lica.

Mati je opazila sicer to, da ne bi žalila svojega otroka, omenjala jej nij tega, niti minolih dogodob, temveč le po tihem molila za najvišo, najblažo pomoč.

Anica se je seznanila med tem s čudno, tujo prijateljico, ki se je naselila še le v kratkem na zapuščeno Murnovo posestvo, z mestno Ciljo, kakor so jo imenovali po vasi stari in mladi. Trdili so eni, da je Murnova mati, drugi da je njegova teta, a vedel nij nihče nič gotovega; torej so jej dali priprosto ime: mestna Cilja.

Več potov je Anica po cele dneve ostajala pri Cilji in se še le zvečer vračala domu. Če jo je skrbna mati popraševala, kje je bila tako dolgo, kaj je delala ves čas ondi, pripovedovala je o prijaznosti in še mnogih drugih lepih lastnostih svoje stare prijateljice, ki živi, akoravno vajena šumečega mestnega življenja tu v samoti srečna in zadovoljna. Mati jej potem nij več branila obiskavati mestno Ciljo in še vesela je bila, da ima njena hči vendar kakega človeka, ki z veseljem občuje z njo in toliko prej pozabi neprijetne dogodbe nekdanjih dni.

Ljudje pa, ki so zvedeli o prijateljstvu Aničinem in Ciljinem in so zapazili njeno pogostno obiskovanje, zmajevali so z glavami, niso mogli skoraj temu verjeti in dejali posled: „Čudno dekle je to, gospoda se je branila, z babnico pa se rada peča.“

Anica se nij menila niti za te, niti za one, niti popraševala, kaj govore o njej, ali jo hvalijo ali grajajo. Hodila je svoja pota, kedar in kakor jej je bilo po všeči.

XII.

Minola so tega kaka tri leta. Mnogo se je spremenilo v Belej vasi, marsikateri se je preselil tija — med grobovje, kjer počiva strast in tuga, kjer kraljuje sveti mir. In med zadnjimi sta bila tudi Aničina roditelja, ki sta odpotovala minolo spomlad urno eden za drugim nad zvezde, njene telesi pa pod zeleno zemljo.

Kar je Anica zbolela na smrt, njena mati nij bila nikdar več prav zdrava, akoravno je čutila, da je krepka in vesela. Toliko prečutih nočij, toliko prelitih solz, pretrgalo jej je zadnjo nit mirnega veselega življenja.

Potokar pa videč, da ga je zapustila draga spremljevalka pri polovici njegovega življenja tako nenadejano in popolno zapustila pojemajočega svojega otroka, postal je otožen. Glavo jo povešal, kakor izgubljen pohajkoval krog poslopja in kmalu potem zbolel — in šel tja za svojo ranjco ženo.

Pač strašen udarec za neizkušeno slabo deklico, videčo se na hip samotno na svetu. Kaj jej pomaga bogatstvo in denar, ko je na enkrat tako zupuščena?

S početka je gospodaril hlapec Vrban na Aničinem posestvu, a ker je uže iz starodavne navade bolj vino ljubil ko delo in skrb, gospodarstvo nij šlo od rok. Vse je zaostajalo.

Polagoma so se jeli res oglaševati ženini od blizu in daleč ter pripovedovali Anici, da jej ne kaže družega kot možiti se. A ona je bila gluha takim besedam. Vsakemu je odrekla in se izgovarjala, tako da počasi vsi obupajo omečiti jo.

V zadnjem času se je skoraj popolno preselila k stari Cilji, ter živela vedno v njenej družini, iz njenih blagih ust pila edino tolažbo.

Ko se oglasi na posled kupec njenemu posestvu, prodá vse, le nekaj vrta ohrani za-se, na katerem si da sezidati majheno belo hišico za svoje stanovanje.

Ljudje so uganjali, da jo je k temu nagnilo največ, ker je bilo njeno pozvedovanje in pisanje po nekdanjem Fortunatu brez vspeha, kajti nihče nij čul nič o njem niti vedel, kje biva in ali je še živ. Njegova stara mati pa se je tudi preselila še pred Potokarico v oni svet in nij učakala vrnitve svojega sina.

Neko popoldne proti večeru sedite zopet Anica in stara Cilja pred malo hišico na vrtu pod zeleno lipo in ponavljate v pogovorih mnogo prijetnih in neprijetnih dogodeb nekdanjih dnij.

A Anica opazi danes, da je njena tovarišica posebno otožna.

„Kaj vam pa je nocoj, ljuba Cilja, da ste nekako spremenjeni in tihi, beseda vam ne gre iz ust in glas se vam trese“, poprašuje mlada tovarišica starejo in upre v njo pomilujoč oči.

„Molči, ljubo dete, in ne govori o tem! Ti si mlada, ti še ne umeš, kaj je pravo gorje na svetu, akoravno si izkusila uže precej bridkih ur za tvoja leta, skoraj preveč.“

„Ne, to nij lepo, ljuba Cilja, da mi ne zaupate vsega; jaz sem vam odkrila vse na drobno in dobila največo tolažbo iz vaših besed v temnih mojih urah. Morda najde tudi brezskušna deklica, če ne tolažilno vsaj pomilujočo besedo za vaše srce, in prijateljski občutjeno gorje je polovično gorje.“

Videvši starka, da nij drugače, da mora izpolniti prijateljici prošnjo, jame tako-le pripovedovati:

„Ljubo dete, akoravno sve sklenile v prvem trenotku goreče prijateljstvo in preživele mnogo dnij skupaj, vendar ti o mojej minolosti nij mnogo ali nič znanega. Ljudje pravijo, da sem v rodu prejšnemu gospodarju mojega posestva, a motijo se. Jaz ga nijsem poznala nikedar in tudi on mene ne. Vzrejena sem v glavnem mestu sosednje dežele, kjer so bili moji stariši, če ne bogati, vsaj premožni kupci. Na mojo odgojo so

mного potrošili in jaz sem v resnici učila se morda še preveč, česar ne potrebujem sedaj nič. Ker so dejali, da nisem bila tudi neprijetnega lica, je naravno, da sem se možila uže v svojem osemnajstem letu z nekim višim uradnikom in nisem obžalovala nikedar tega, ker živela sem srečno in zadovoljno. A vse trpi le kratek čas. Tudi mojej sreči je zapel kmalu mrtvaški zvon. Nenadoma hudo zboli moj mož, umre ter me zapusti samo s petletno deklico v viharnem življenju. Žalovala sem dolgo časa, leta in leta. Otrok mi je bil edino tolažilo. Obračala sem vso svojo skrb na njegovo odgojo in pozabila nekoliko med tem na svoje gorje in na novo možitev. Odslej sve živele s hčerjo tiho in priprosto, a brez skrbi, kajti manjkalo nama nij družega nego izgubljenega očeta. Tako je minolo mnogo let in hči je toliko dorastla, da je potrebovala še više izobraženosti v tujih jezikih, kakor je navada pri mestnih otrocih. Prišel je v hišo učitelj mlad, lep z najblažimi lastnostmi obdarjen in podučeval mojega otroka in govoril tako modro, tako prijetno, pravil o svojem dalnjem domovju, o svojih dogodbah, da sve ga čestokrat poslušale obe z mokrim očesom in se nama je tako priljubil, da sve se čutile samotne, kadar ga nij bilo pri nama, štele večere in dni, kedaj pride in se bale ure, kedar naju zopet zapusti. Jaz sem premišljevala mnogo potov, da vse to ne bode brez ne-

navadnih utisov na mojo neizkušeno še le v življenje stopajočo hčer ostalo. Skušala sem pretrgati naše prijateljstvo, a smililo se mi je neizkušeno dete in samej mi je bilo tesno videč, da poseda in sanjari cele ure v samoti. V svoje gorje nisem se motila. Učitelj je hodil kot po navadi v hišo, a deklica je bledela vedno bolj in bolj, od dne do dne, kedar nij bilo njega; a ko je zopet prišel, topila se je veselja. Skrbno materino oko nij moglo gledati dalje tega strašnega stanja svojega otroka. Neki večer sem govorila resno s svojo hčerjo in ona mi je odkritosrčno razodela, da ljubi neizmerno svojega učitelja in da umre obupa, če se jej ne izpolnijo njene želje, njena ljubezen. In govorile sve potem mnogo o njem. Jaz nisem imela ravno nikakoršnega protivja zoper to, ker sem poznala dobro mladenča in vedela ceniti njegovo učenost in blage lastnosti. A bala sem se nekaj družega. Dozdeval se mi je vedno tako zamišljen, resen. Tudi hči mi je pritrjevala to, ter se prepričala, da on gotovo ne čuti polovico tega za njo, kar ona za-nj. Zaradi tega ga pokličem neko popoldne v svojo sobo, razložim mu resno ljubezen mojega otroka in njeno boječnost, da si ne upa sama razodeti mu svojih čutil — ter pravim, da jaz nimam nobenega ugovora zoper to. Obledel je pri tej priči, glas se mu je stresel in odgovoril je nekaj nerazumljivega in se poslovil. Meni pa se

je stemnilo pred očmi, sram in rdečica mi je polila obraz, kajti stopinja, katero mora storiti le skrbna mati za svojega otroka, videla se mi je sramotna, moja čast omadežena. Hčeri nisem povedala nič tega, a zvedela je sama in še prekmalu. Drugi dan je prišel zopet učitelj — a ne učiti, temveč poslavljal se, meneč, da mora zaradi svojih viših izkušenj zapustiti naše mesto in oditi daleč v stran. Ne sili me pripovedovati dalje. Edini moj otrok je bil izgubljen od tega časa. Kakor jesenska vrtnica, je venel, in cvet njegovega veselja, njene lepote in zdravja se je osipaval od dne do dne. Nikdar mi nij tožila ničesar moja hči, a videla sem, koliko trpi, in krivila skoraj božje sklepe, ki darujejo slabemu človeku toliko pogubljivih čutov, posebno pogubljivo ljubezen. Ko je jelo padati v jeseni listje z drevja in veneti zelenje, klečala sem v obupu poleg svojega umrlega otroka.“

Beseda zastane zdaj stari ženici. Velo glavo si nasloni na lipovo deblo in zre z mrklim očesom tija — daleč, daleč, kjer umira solnce za daljnimi gorami in pošilja svoje zadnje žarke dvema podobama — mladi in stari Cilji — različnima po zunanosti, enakima skoraj po gorjú.

„In tako sem prišla sem“, povzame čez nekoliko zopet Cilja, ko se predrami. „Nestrpljivo mi je bilo mesto, kjer sem zagrebla svoje življenje, vse, kar mi je bilo najdražega na svetu. Tu v

tihi naravi hočem živeti še kratke dni — in če prideš nekega jutra k meni, ko bode mrzla ta desnica, vedi, da je srečna tvoja Cilja.“

Anici se užali pri teh besedah srce. Obraz si zakrije z belim predpasnikom in se tiho joče.

Tako ne opazi, da jej je pala knjiga, njeno najljubše berilo, iz naročja in nekaj belega je izletelo iz nje.

Stara Cilja videvši to, sklone se hoteč pobrati listič. A zgane se, — zamolkel glas se čuje iz njenih ust: „O Fortunat, nesrečni Fortunat, ali si tu, ali je to tvoja ljubezen?!“

Anica se vzdrami, ozre in iztrga krčevito podobo, ki je pala iz knjige, starki iz rok ter hoče zbežati odtod, kajti svet se jej vrtil pred očmi; sama ne ve, kaj se godi krog in krog. Njegovo ime je čula od tuje ženske. Kaj je to? To nekaj pomeni, to je strašno gorje, kajti pozabiti jo je moral, prelomil je najsvetejšo prisego.

Ko se vzdrami stara Cilja, sloni Anica bleda poleg nje in se ne zave. Le njegovo ime izgovarja, kakor v strašnih sanjah.

Starka kliče na pomoč. In ljudje prihité in neso Anico v njeno sobo ter jo položé v belo posteljo.

„Kako se vse menja na svetu“, je dejal sivolasi Potokarjev sosed, ko je korakal nekaj dni pozneje mimo hišice, v kateri je stanovala Anica. Pred enim leti je bilo vse drugače. Stari je gospodaril, mati je živela in ta Anica je bila še otrok. Zdaj pa menda tudi ona ne boče dolgo. Vsaj pravim, ko udari enkrat ena nesreča v hišo, sledí jej druga in tretja.

In v resnici! Anica od zadnje dogodbe nij bila več zdrava. Moči so jo zapuščale od dne do dne in semtertija je čudno bledla in govorila, dejali so, da se jej meša. Stara Cilja se nij ganila od njene postelje, kajti bilo jej je, kakor da bi sedela poleg svojega izgubljenega otroka, in v resnici! kakova podobnost med njinima osodama!

Ko je Anici semtertija nekoliko poleglo, bila je zopet mirna in krotka. In tedaj jej je morala pripovedovati stara Cilja o nekdanjem Fortunatu. In kako je slikala tudi lepo vse njegovo življenje. Kako se je seznanila ž njim, kako je govoril modro, da ona ne ve, če je bil vzrok on prevroče ljubezni njenega otroka do njega, sej se mu je bralo na obrazu in v vsem, da ima težek kamen na srcu, skrivnosti, ki mu grené najlepša leta njegovega mladega življenja.

Kakor zamaknena je zrla v takih trenutjih Anica v staro ženo, skoraj dihata si nij upala in samo semtertija pogledala z mokrim očesom —

na njegovo podobo, ki je visela na zidu pri njenem vzglavju.

Necega popoldne, ko je bilo bolnici posebno slabo, da so se vsi bali, da jej zdaj in zdaj ugasne okó, pridrči v vas lepa kočija in mlad gospod stopi pred Potokarjevo hišo iz nje in hití naravnost v vežo. A kako se čudi. Zdi se mu vse nekako tuje. Tuji obrazi ga srečavajo in mu ne vedó odgovoriti mnogo na njegova vprašanja. „Tam le v onej hišici stanuje prejšnja hči“, mu pravi starikava ženica in pokaže na vrtu na ono belo poslopje.

Trenotek pozneje odpro se nenadoma Aničina vrata. Bolnica odpre svoje mrkle oči — in vzklikne nekako nepopisljivo, kolikor jej pripuščajajo moči — ter objame z velimi rokami — nekdanjega ljubimca Fortunata in ga strastno stiska na svoje prsi.

„O sej sem dejala, da prideš, da prideš po slovo, če so mi tudi vsi zatrjevali, da si me pozabil“, šepeče bolnica. „Zdaj pa grem tudi jaz s taboj; sej si mi obetal zvestobo; kaj ne, da si jo? — Tja potujeva daleč, daleč iz tega žalostnega kraja — tija — tija —.“ Dalje ne more govoriti. Beseda jej zamre na ustnicah, mrzel pot jo oblije, onemogla pade nazaj na bele blazine.

Po Aničinem vzkliku prihiti prestrašena Cilja, a kako obledi, kako se strese in zre zagledavši tujega gospoda pri postelji!

Še le črez nekaj trenutkov pogleda na bolnico in obupljivo zakriči: „Gospod pomagajte, zdaj le umira.“

In v resnici, še enkrat trene bolnica z mrtvim očesom. Fortunat se sklone, poljubi jo na blede obraz in — nje blagi duh odplava, zemeljske teže prost, — daleč — daleč od tod.

Še le pozneje spozna obupana stara Cilja nekdanjega učitelja, nekdanjega Fortunata in spomin, grenek spomin minolosti se jej povrne. Opisovati poznejše pripovedovanje med starima znancema, bilo bi preveč in pregrenko. Fortunat migne starej ženici, naj ne oznani nikomur njegovega imena, kajti ljudje ga niso spoznali, akoravno se uganja mnogo, da bi bil morda nekdanji Fortunat.

Črez dva dni je bil na malem pokopališču v Belej vasi pogreb, da še nikedar tak.

Od blizu in daleč so privreli ljudje in spremili nekdanjo nevesto — k pravi poroki.

Tuji gospod pa je odšel urno, kakor so pravili tija, od koder je prišel, in njegov obraz je bil blede, njegovo oko rosno in temno.

Aničino precejšnje premoženje se je razdelilo kmalu potem z večine srenjskim ubogim in dobrodelnim napravam.

Lep dragocen kamen pa je kazal potem in kaže še dan danes na tistem pokopališču kraj, kjer počiva Belovaška nevesta.

Minolo je tega zopet mnogo, mnogo let.

V Belej vasi se je marsikaj spremenilo. Tedanji gospodarji in gospodinje so postali sivi dedje, starikave ženice.

In uže mladina se ubija dolgo z gospodarstvenimi žulji. Nekdanje Murnovo posestvo je prišlo uže v tretje roke.

Sivolas mestni gospod prebiva zdaj na njem in je imenuje svoje.

Preselil se je sim še le pred nekaj leti, ker hoče preživeti kot pokojni viši cesarski uradnik svoje zadnje dni v miru in pokoju.

Prijazen dober gospod je to vsem, ki svèta ali pomoči potrebujejo. Najbolj pa so ga veseli vaški otroci. Kedar stopa sključen ob palici skoz vas, spremlja ga cela vrsta fantičev in kriči: „gospod, gospod krajcarja!“ In starček največi prijatelj otrok poseza vselej v svoj žep in razdeljuje med druhal krajcarje, včasih tudi sladkarije. Od tod njegovo ime: krajcarski gospod.

Stareji vašani pa občujejo kakor prijatelji z njim; povprašujejo ga za svète v mnogih zadevah, kajti uže od mladosti poznajo tega gospoda. In kako ga ne bi? Nekdanji naš znanec, Fortunat, spremenil se je s sivimi lasmi — v „krajcarskega gospoda.“

Prvo snidenje.

S

Spominjaš se dčklica onega dne,
Ko jaz razodél sem ti svoje srcé?
Oj tákrat sem plaval v radósti,
V ljubezni sladkósti!

Jaz vprašal sem tebe: me ljubiš deklé?
In tí za odgovor objela si me.
Oj tákrat sem plaval v radósti,
V ljubezni sladkósti!

Na srce sem tebe pritisnil potém;
Kar čutil sem tákrat, še dobro zdaj vém.
Oj tákrat sem plaval v radósti,
V ljubezni sladkósti!

Zavezo sva tákrat sklenila trdnó;
Oj da bi se vedno ljubila zvestó,
In plavala vedno v radósti,
V ljubezni sladkosti!

Nje tolaženje.

Poguma, praviš mi, nikar ne gubi,
Sej lepši dnevi bodo ti sijáli!
Le misli ná-njo, ki te srčno ljubi,
Trenotki tuge bodo koj zbežáli!

Še parkrat zavrti se val kolesa,
In čas nastopi, ki ga pričakuješ;
Na svetu z manoj vžival boš nebesa,
Po katerih, dragi, davno že vzdihuješ.

Naj v srcu svitla zvezda ti ne vgasne,
Ki upanje v bodočnost se jej pravi,
Ki bo odkrila dneve nama jasne,
Ki tudi mene s taboj vred ozdravi.

Bedének.

Moje sreče vrt.

Moje sreče vrt,
Žalosten, razd'ján,
Prazen, suh, razdrt,
Pust, ves pomandrán,

Vendar si začel
Zelenéti spet?
Morda boš imel
Kdaj dišeči cvet,

Morda se razvil
V tebi bode plod,
Ki bo veselil
Še poznejši rod.

B. Flegerič.

Prazna želja.

Ko bi jaz bil fant bogat,
Dal bi Tébi prstan zlát,
Zraven še nauhvic par,
Kot ljubezni svoje dar,
In Tvoj beli vrát vesél
Bi s koráldami objél,
Dôkler prôsil bi ljubó
Têbe v zákon za ženó,
In če Ti in oča Tvoj
Prédlog bi sprejela moj,
Bi predpustni bližnji čas
Šél k poróki s Tábo jaz.

Sanje, sanje presladké,
Kaj slepíte mi srcé?
Jaz nikdár ne bom Tvoj mož,
Žéna moja Ti ne boš,
Snubec bógat, lép, brdák
Bode Tvoj postál možák,
Mêni dala pa slovó
Za ljubezen boš zvestó!

Vendar, srečna bodi Ti,
Ljubica, vse svoje dni!
Če življenja brême jaz
Nôsil bom prihódnji čas
Sam spet, kakor sem je prêj:
V mislih včasi me imêj;
Če odlóčeno za-mé
Tvoje blágo nij srcé:
Ná-te mi ostal spomín
Bo v tešilo bolečin!

Jos. Cimperman.

Izpóved.

Več nijsi moja ljuba, vendar mēni
Si draga, in vse svoje Ti življēnje
Bom skazovāl najnēžnejše češčēnje,
Kakor deklēt, kar jih poznam, nobēni.

Ljubezni nājine so pogašēni
Vže ôgnji, slādsko njéno je trpēnje
Minilo, kakor strastno poželēnje,
In srci nājini sta pomirjēni.

Moj nekedanji ideāl ljubezni
Bilā si Ti, najlepša mej dekleti;
Zdaj so postali mi občutki trezni.

Za Té ne morem več se jaz uneti,
Vesél sem, dà sem prost sladké bolezni,
In mirno srce moje sme živeti! —

Jos. Cimperman.

Sonet.

Minila je pomlád, uže ocvéle
V gredáh cvetice so sladkó dišéče,
Ostálo trnje je samó bodéče
Od drúščíne prijazne in veséle.

Bil mlad sem; v srci mojem so razpéle
Se upne róže; da česti in sréče
Deléžno ljudstvo naše bo trpéče,
Sem upal; — moje róže zdaj so véle.

Cveticam zémskim spet pomlád popláti,
Kar jim vročina je odvzéla, slana,
V lepôti novi vidimo jih vstáti :

Prihódnjost mojich rož je pokončana,
In čas začél je pridno jih ruváti,
Srcé bo kmalu grêda razkopana.

Jos. Cimperman.

Mrtve ljubice kita.

Od Têbe, deva ljubezniva,
Udána mêni od srcá,
Ko smrt Te vzela nečutljiva,
Ostala kita je le-tá.
Darilo Tvoje prosto, drágo,
Probúja mi spomin bolêč
Na Té, oj, dêkle krasno, blágo,
Kedár poljubljam je solzêč.

Bilá spomlád je — róže cvéle
Prijazne v pólji so sladkó,
V vršičih drevja ptice péle
Njej svoje himne so glasno,
In tudi v srci spomlád mojem
Razsipala je cvet in krás, —
Slonêč na blazem srci Tvojem,
Kakó sem srečen bil tačas!

V spomin takrát sem Têbe prôsil,
Ljubezni srêne zá-Te vžgán,
Lâs Tvojih, da jih bodem nôsil
Na prsih, kakor tálizman.
Nasméhnila se Ti ljubó sí,
Poljubek dala mí gorák,
In izpòlnila mi željó si
V ljubezni zvéste svoje znák.

Prišla jesèn potèm je tóžna,
Cvet zvénel je, kór vmólknil ptic,
Priróda kakor mati vbóžna,
Zaprla raj je veselíc
In angelj smrti jokajóči
Zapustil je takrát nebó,
A Tebi, déklici cvetóči,
Je jasno vgásnilo okó.

V grób hláden so Te pótler déli,
Vso srečo s Tabo, up ves moj,
Ljubezni moje čas veselí
Da oznanuje dar mi Tvoj,
Ki nósím ga povsód pri sêbi,
Kot drag spomín, kot talizman,
In kédar priti čas bo k Têbi,
Naj z máno bode v grób deján. —

Jos. Cimperman.

Moč svetlobe.

Pozdravljam te, rumenzlata zora!
Svetôvne luči blagotvorni svit!
Ki večno po nezmêrnosti prostora
Iz čudotájnostnega nam izvora
Narávinih prikázov si razlít,
Ki ves bézkončni svet obsevaš
In veličástvo božje razodevaš.

Oj blagi, čudapolni vir življenja,
Od vekov — vekomaj neusahljiv!
Prvótna moč vesvoljnega stvarjenja!
Zaželjen smoter vsega hrepenenja!
Božanske vsemogóčnosti uplív
Imá tvój jasní žar do vse prirode,
Pospeševáje njene proizvode.

Po vsem okrožju vekovite snóvi,
Polnéče njega širni ves obseg —
Bliščeči tvoji pluskajo valôvi;
Na njih zibáje se, vršé svetóvi
Od vékov njim odločen krogotek:
V neskončnem morju tvojih žarkov plava
Od vekomaj na veke vsa naráva.

bezkončni

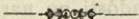
Ko v svetnem plesu zemlja se obrne,
Zaslédováje večno svojo tir,
Poljúbom solnea svoj obraz odvrne,
Se v lastne sence pajčolan zagrne:
Nastane krog in krog otôžen mir,
In vse stvari obide smrtno spanje
Ter v grozno-mične je zaziblje sanje.

A ko iz neba jasne visočine
V ponóčnem mraku tvoj zasvétí žar,
In zemlji žale, lastnosenčne tmíne
Z božánskím svojim svitom spet prošíne:
Vzbudi se iz mrtvila vsaka stvar
In beli dan z navdušenjem pozdravi
Veseli glas radósti po naravi.

Po tebi vse stvarjenje koperneva,
Po tvojih žarkih žeja vsaka zel;
Po tebi vsako bitje v temi zeva;
Ko zlati zor svitlobe ga obseva,
Vesvóljni svét krasóte ostrmél
V čarôbnožárnej luči lesketuje,
V razkošju božje dike se raduje.

In ti, nebeski žar svetlobe,
Zasijaj v dušno človečanstva noč!
Prežêni vse pošasti črne zlobe;
Prižgi nam luč jasnejše nove dobe
In vlij v mehkužni rod krepósti moč;
Prošini z ognjem ljubavi rodóve, —
Obúdi iz mrtvíla vse duhóve! —

Vatroslav.

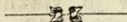

Čarovnik.

Povest.

Spisal **Andréjčekov Jože.*)**

I. Na sveti večer.

Mrzel veter pihal je po dolini in sem ter tja tudi nekoliko sneg naletaval. Ivje viselo je v gručah po drevesnih vejah, po katerih so se zibale vrane in kavke spravljaje se k pokoju, ter neprijetno kričale. Megla, ki se je prej po dnevi nekoliko razvlekla, pokrila je zopet vso okolico s svojim sivim ogrinjalom, da človek nij nikamor drugam videl, nego ravno pred se.

Po cesti prek ljubljanskega polja ropotal je voziček, v katerem je bil vprežen majhen, lepo rejen konjič, ki je neprenehoma dirjal, čeravno ga nij nihče priganjal. V vozu ste sedeli dve osebi, skrbno zaviti v zeleno dlačno plahto. Prva na levi strani bil je voznik sam, ki se je v dve gubi

*) Ta precej dolga povest mi je izročena bila kot eden del zapuščine rajnega pisatelja. V njej so bolj, nego v kateri drugej, prednosti in pomankljivosti Jožkove pisave razvidne. Naj velja ona rajnemu za literarni spomenik, kterega si je sam postavil.

tiščal pod odejo in vedno skrival svoj obraz v kožuhov koljir, ki mu je štrlel skoraj čez glavo. Vajeti obesil je na ročico, ker se mu je nepotrebno zdelo držati jih v rokah, dobro vedé, da konj nij tako muhast, da bi jo krenil s tira v kak cestni jarek, ter neprikladno poveznil voz v mlako, — bič pa je vtaknil med koleni podolgoma, in tako užival blago gorkoto, kolikor sta mu je mogla dajati plahta in kožuh. Zraven njega sedel je napol naslonjen mlad človek vitke rasti. Izpod majhnega klobučka segali so mu gosti črnilasjé, zimsko suknjo imel je tesno zapeto do vratú, po majhnih brkicah pa se mu je naredilo ivje, da so bile mesto črne, vse bele.

Molčé sta sedela obadva, in le mladeneč je povzdignil včasih glavo in pogledal krog sebe, kakor da bi se hotel prepričati, ali sta še kaj daleč od doma.

Bila je že trda noč, ko se pripeljeta vrh klanjca, od koder se je potem zavila cesta v hribovje; krog in krog po hišah brlele so lučice in tu pa tam prilezel je kak fant izza skednja in sprožil svoj samokres, v znamenje, da je nocoj sv. večer.

„Nocoj pa je mraz, kot sam hudir“, prične voznik po kratkem molčanju, „črevlje imam raztrgane na palcu, mi je pa podnevi mokro prišlo noter, sedaj pa skoraj nobene noge ne čutim, tako ste mi otrpnele od mraza. Francelj, le

dobro se zavij krog ušes, sej kmalu bo pa bolje, da le med hribe prideva.“

„Mene nič ne zebe“, odvrne ta, „dobro sem oblečen.“ —

„Zakaj pa nisi včeraj prišel domu? Mi smo te vedno pričakovali in oče so še navlašč naročili Lukovemu Janezu, ki je peljal drva v Šiško, naj te poišče, da se ž njim pripelješ, pa te nij mogel nikjer dobiti. Kaj bi neki počel v Ljubljani ta čas, ko nij šole? Bil bi ti predolg čas, doma pa je prijetnejše o praznikih. Te dni smo prešiča zaklali, mojruha! cent in petindvajset imel je špeha, tacega nismo še nikdar vzredili. Hvala bogu, krme za rejo imamo letos dosti, posebno pa korenja je še toliko, da ga ne pojedó trije prešiči.“

Mladi učenec, kterega so te kmečke poezije jako malo mikale, praša črez nekaj časa: „Kaj pa je po vasi kaj novega?“

„I nič posebnega. Učitelja smo dobili novega, kakor sem ti že pravil, mlad je še, neoženjen in kaj prijazen človek, ljudje ga imajo povsod radi. Umrl še nij nobeden od jeseni, samo Breznik v Breteljah se je bil one dni v Strmem bregu nekaj pobil, ko je kamen lomil za hišo, in morali so ga prevideti, sedaj pa mu je že bolje. Z očetom sva prodala na sv. Andreja dan na Vačih kravo sivko; preveč lišpava je bila, še poparjene rezanice jesti nij hotela. Dvainpet-

deset sva dobila za njo, teleta pa sem že prej prodal od nje za enajst goldinarjev. Kravica bila je res lepa, tako vime je imela, da je bilo kaj, ko je pripuščala, pa za našo hišo nij bila pripravna. Sedaj sva pa telico kupila od Martinca, tisto rdečko, če si jo videl, ki jo je pri Kroharju z juncem zamenil. — Danes nisem mislil iti v Ljubljano, pa oče so me vedno silili. „Moraš ga pripeljati domu“, dejali so, „kaj bo delal v Ljubljani, sej je sploh vedno ondi, menda je bo že enkrat sit, sedaj o praznikih se spodobi, da je domá, fajmošter so me že one dni vprašali, če bo prišel Francelj domu. Učitelj pa je tudi naročil, da moraš priti, ker bi te rad poznal.“

„Tudi danes ne bi bil šel s teboj, Lovre“, pravi učenec, „ko bi mi ne bilo zarad novega učitelja, rad bi ga poznal, kakov je. Sedaj sem se privadil mestnega življenja, ondi imam tovariše, s katerimi se kaj pomenimo, doma pa nij nikogar.“

„Koga nimaš doma? Sej so gospod fajmošter in pa kaplan. Gospod Tomaž so vendar tako pripraven človek, z vsakim radi govoré. Ne smeš tako-le biti, kakor nobeden, sicer porečejo, da si ošaben. Zakaj ne bi šel z gospod kaplanom, sej grejo tudi oni vedno kam, pri Grčarju so vsaki dan.“

Mladeneč je molčal in smeje pogledal svojega tovariša, kakor da bi bil hotel reči: „tako ti praviš;“ ta pa je pognal konja, ki je že jel

nekako leno stopati ter zažgal natlačeno pipo, ki mu je med pogovorom ugasnila. —

„Sedaj sva pa doma“, dejal je voznik, ko je konj obstal pred pregrajo na cesti, kjer je bila mita. Mitar v kožuh zavrt in s kosmato kapo na glavi prišel je brž s svetilnico v eno, ko je slišal, da je pridrdral voz po cesti. Veriga je zarožljala in pregraja vzdignila se kvišku. „Nace, plačal sem že prej za sim in tja. Koliko bo pa že ura?“ praša voznik.

„Ravno kar je udarila devet; je že dobro; lahko noč, Lovre!“ pravi mitar in spusti zopet pregrajo črez cesto, da bi mu ne ušel po noči kateri voz brez plače.

V Grčarjevej gostilnici bilo je nocoj vse prazno, le pri peči sedel je učitelj, majhen, čokast človek kuštravih lasij, ter glasno prebiral neki časopis. Zraven njega sedel je stari Kopač, Franceljnov oče in grozno srdito vlekel iz svoje pipice koroščice. Pred njima na mizi stal pa je že na pol prazni polič, znamenje, da se ta dva gosta nista zastonj grela pri krčmarjevej peči.

„Dolgo nij naših dveh iz Ljubljane“, pravi Kopač, „nemara le pripelje fanta domu.“

„Sta pa morda pozno odrinila, po poti sta pa še kaj duškala pri Šimenu na Črnovčah, sedaj je zunaj mraz, torej je dobro izpiti kak kozarec vina“, pravi učitelj ter izpije vino iz kozarca, kot bi hotel svoje besede dejanjsko potrditi.

„Kaj pa „cajtenge“ pravijo?“ pozveduje Kopač videč učitelja, da preobrača liste, „kaj pa je novega po svetu?“

„Nič prida, davek bo bojè veči.“

„Kaj, davek bo veči?“ praša Kopač ves začudjen in samega strahu ušla mu je pipa iz brezzobih ust. „Kdo ga bo pa plačeval? Jaz ne, ne morem več, ob vse sem že prišel, še toliko nimam, da bi si kupil nov kožuh za to zimo.“

„Le počakajte, to bo še vse drugače prišlo“, modruje krčmar, „stari Breznik je bral v Šembiljskih bukvah in ondi stoji zapisano, da bo takrat najhuje na svetu, kedar bo sol na vago, ko bode kokoš popoldne jajce znesla in duhovni popoldne mašo bral. Takrat bodo takovi davki, da bo celó pred mlinom soldat stal in merico pobiral, potlej se bosta pa neki soldat in mlinar sprla zavoljo moke ter meh pretrgala in iz tega bo nastal velik punt, v katerem bodo skoraj vsi ljudje pobiti, srečen pa tisti, ki ostane živ, kajti potem bo tako dobro na svetu, da še nij bilo nikdar tako.“

„Kedaj pa bo to?“ pravi Kopač, „jaz ne bom doživel, ti tudi ne in nemara še moj sin ne. Prorokuje se marsikaj, sej tudi pravijo, da bo svet stal šest tisoč let, potem pa še in še, sedaj pa ugani, če si umen, koliko je to, še in še.“

Gotovo bi bili še delj modrovali naši mo-

žaki, ko bi ne bil zunaj na dvorišču zaropotal voz, in kmalu potem stopil v sobo Francelj.

„Dober večer! Sedaj smo jo primahali iz Ljubljane.“

„Bog daj! No si vendar prišel“, pravi Kopač vesel, „menil sem, da te ne bo. Zakaj pa nisi včeraj prišel? Ti si pravi sin, ti; kar nič več se ne meniš za-me. — Na! pij tukaj-le, da se ogreješ. Ali te je prav zeblo po poti, je-li?“ —

Začudjen je gledal Francelj novega učitelja, ki se mu je približal v zamazanej dolgej suknji in s starimi opankami na nogah.

„Jako mi je drago, da ste prišli“, prične učitelj in podá učencu rokó, „danes sem še naročil vašemu bratu Lovretu, da morate priti in sedaj vas že čakava ves čas z očetom tukaj; menila sva, da vas ne bo.“

„Tudi mene veseli vas pozdraviti, kot novega učitelja; menim, da se bova v kratkem popolnoma seznanila; posebno o počitnicah v jeseni mi bo kaj ljubó, da bom imel vsaj kakošnega tovariša.“

Ljudij je vedno več prihajalo v sobo, ki so se prišli gret čakaje polunočnic. Razni pogovori so se pletli, sedaj o gospodarstvu, sedaj o davkih, sedaj o vojskah in družih rečeh. Stare ženice krog peči so preštévale med seboj, koliko vaščanov in vaščank je poklical že bog od lanskega sv. večera k sebi, koliko deklet se je pomožilo

in koliko mladega zaroda nadomestilo zamrlo starino. „Lejte“, dejala je ena, „vlani ta večer sedeli sve s Kopačevko, Franceljnovu materjo še skupaj v cerkvi, letos pa že v nebesih boga gleda; kako naenkrat jo je pobralo! Tako bomo šli vsi kmalu iz tega svetá. Ona je bila dosti mlajši od mene, kakor otroče je še bilo, ko sem se jaz možila!“

„Jeza jej je škodovala, — pravijo“, ogласi se njena soseda.

„Bog ve, kaj jej je bilo, da jo je tako naglo pograbilo. Novega leta dan bila je še v cerkvi, sv. treh kraljev dan pa so jo že pokapali.“

Francelj nij preslišal teh besed, in spomin na mater obudil se je tudi v njem bolj živo. Nekako otožen sedel je pri mizi in le malo govoril, tem glasneji pa je bil nocoj učitelj, ki je od Adama in Eve do današnjega časa skoraj vse na dan izvlekel in o čemer se mu je kedaj kaj sanjalo.

Prav vesel je že bil Francelj, da je zazvonilo v cerkvi in so se ljudje razšli. Tudi njemu je pripravil učitelj sedež na koru med pevkinjami, ali Francelj je rekel, da je truden, ker je bil ves čas na mrazu, torej je šel raji v učiteljevo stanovanje. Iz cerkve glasile so se orglje in milo petje, fantje v zvoniku so potrkovali, na hribu za cerkvijo pa se je razlegal strel na vse kraje. — Francelj se je vstopil k oknu gledaje proti cerkvi, kjer se je

videl blišč mnogih lučij skozi visoka okna. Solza za solzo mu je prikapala iz očíj, in večkrat se je čul nekak stok, kot bi hotel zadušiti globok vzdihljev ali pa glasen jok. Ali je bil morda spomin na ranjko mater tako živ, katero je Francelj res zelo ljubil in spoštoval, ali pa je bilo morda nasprotno, da se mu je pred oči stavila osoda, ki ga je čakala, pri čemur je ravno ranjca mati mnogo kriva bila, ki nij pustila sinu proste volje izvoliti si učiteljskega stanú, ki ga je takó zelo veselil, ter ga silila dalje in dalje se učiti?

Služba božja je minola in učitelj je primandral domu v svojih opankah s celo butaro not pod pazuhu.

„Zakaj niste šli v cerkev?“ pravi Franceljnu, „slišali bi bili, kako znajo moje pevkinje peti.“

„Tudi od tukaj sem dobro slišal“, odvrne Francelj kratko.

„Kaj pa hočeva sedaj početi? Pojdiva vsak še na en masliček k Grčarju; ne vem, danes imam cel dan tako strašno žejo; bolj ko pijem, bolj sem žejen. Vsak en masliček, pa bo. Ali greste?“

„Pojdiva se raji sprehajaj po vasi in zažgiva vsak eno smodko.“

„Vi ste kaj čuden človek; prej vas je zeblo, da niste mogli v cerkev, sedaj pa bi radi po vasi hodili; jaz imam črevlje preslabe, ne grem.“

„V gostilnico pa jaz ne grem rad; če vas je volja, pa si dajva domu prinesiti.“

To je bilo žejnemu učitelju po volji. Brž je hacal po cerkovnika ter mu ukazal prinesiti celi bokal, da ne bi prehitro zmanjkalo.

„Kako pa vam je kaj vseč tukaj naš kraj, ali ste zadovoljni s faro in farmani?“ povpraša Francelj svojega tovariša, ki je ravno velik dušek potegnul iz kozarca, „med hribovjem je.“

„O lepa hvala, prav zadovoljen sem. Ljudje so dobri in zeló prijazni, plača pa tudi nij pičila, lahko bom shajal.“

„Kje pa imate hrano?“

„V farovžu, pozneje pa bom vzel sestro k sebi.“

„Zakaj pa žene ne; ne bi bilo bolje?“ pravi smeje se Francelj.

„Sedaj že še ne, pozneje morda, ali pa nikoli, mi nij nič dosti mar za ženitev. Najbolje je, da je človek sam, bolj brez skrbi živi.“

„Jaz bi to reč drugače sodil. Kedar ima človek stalno službo, je najbolje, da si izbere vredno tovarišico, potem gre gospodarstvo vse bolj po sreči od rok; na družega se nij nikogar zanašati, celó na lastnega brata ali sestro ne. Žena podpira tri oglje pri hiši, pravi prigovor.“

„Kaj pa, če žena spusti, se pa vsa bajta podere in mož je ob tla“, smeje se učitelj.

„To je tudi res; ali prava, zvesta žena ne

izpusti tako brž, vedno dobro drži. — Pa pustiva ženitev, da ne zajdeva predaleč; s kom pa imate kaj tovarištva tukaj?“

„Po pravici vam povem, da ne grem prav nikamor. S kaplanom, gospodom Tomažem, se včasih kaj pomeniva, pa ž njimi tudi nij dosti, ker so bolj prijatelj aristokracije; to pa boje zato, ker imajo znanje v nekej premožnej hiši, ki ima mnogo veljave pri tistej gospodi, kjer je treba potrkat, ako se hoče dobiti dobra fara. To pa veste, kako je; za svoje se vsak rad ukvarja. Ali ste vi kaj znani ž njimi? Tedaj vas že nij bilo doma, ko so prišli.“

„Imé mi je znano, sicer pa še nisem bil tako srečen, da bi ga bil videl. Kakor mi je pravil eden prijatelj, je celó nasprotnik slovenščine.“

„To baš ne, že zavoljo gospod fajmoštra ne, ki so z dušo in telesom Slovenec, dosti se pa ne menijo za materinščino, malokedaj vzamejo v roke kakov slovenski list ali kako slovensko knjigo.“

Marsikaj sta se še pomenila in učitelj je jel slednjič tako filozofirati, ko mu je vdihnulo vino dar modrosti, da so bile vse njegove besede Franceljnu še bolj nerazumljive, nego sv. Janeza škrivno razodetje. Naš učitelj namreč imel je to slabost, da je bil mnogo čital, pa malo mislil, in večkrat še sam nij vedel, kaj bere, pa vendar,

ko bi mu bil kdo rekel: razloži mi ta odstavek, modroval bi bil na take prečudne načine, da bi bil slednjič celo prebrisani poslušalec mislil, da ga vodi po zračnih krogih.

Slednjič se je zaspanec polastil obeh in šla sta k pokoju.

Francelj je bil vesel, da je imel kacega človeka te dni, dokler je bil doma, s katerim se je mogel zabavljati. Obiskoval ga je vsaki dan, ker doma se mu je zdelo predolg čas, slednjič pa mu je tudi učitelj skazal čast. Pri odhodu spremil ga je uro daleč in ondi sam plačal dva bokala vina, da sta pila še bratovščino. —

---

2. Kmečka ženitvina.

Bile so jesenske vakancije.

Kopačev Francelj ležal je za hišo na vrtu pod jablano in pušil iz dolge pipe. Obraz si je pokrnil z belim slamnikom, da ne bi mu svetili solnčni žarki v obraz, ki so sim ter tja segali skozi jablanove veje, in gosti dim spuščal je počasi kvišku gledaje za njim, kako se lepo izgublja v kolobarjih v zrak. Zraven njega ležala je odprta knjiga, ki jo je ravno prej prebiral. Bil je zelo zamišljen nekam, zatorej ni zapazil učitelja, ki je prekobalil plot in jo mahal sim po vrtu.

„Kam si tako vtopljen“, odgovori ga prišlec, „ali večnost premišljuješ?“

„Kaj si ti Janez“, pravi Francelj sklonivši se kvišku, „gledal sem sedaj-le tobakov dim, kako se lepo izgublja v oblake, enak mislim, ki se snujejo včasih človeku v glavi in se potem zaporedoma razkadé, kot lahne meglice, kedar potegne veter. Človek se povsod lahko kaj nauči, celó pri tobaku.“

„Pojdi, pojdi, ti in tvoja pipa, ves si zateleban va-njo, kot bi bila tvoja ljubica, — zakaj pa nisi danes k meni prišel? Celó dopoldne sem te pričakoval in Lovretu sem še navlašč naročil, naj ti pové. Pa s teboj nij nič, vedno nekaj tuhtaš, nazadnje nam boš še ušel. Knjige so te vsega neumnega storile, zakaj toliko čitaš? Jaz pa ne vzamem družega v roke, nego časnike, da kaj pozvem. Kdo bode neki vedno toliko bral?“

„Tega ti ne umeš prav, ljubi moj Janez. Knjige požlahtnujejo človeku srcé in mu bistrijo um; kdor nič ne čita, ostane vse žive dni nevednež; razve tega pa me tudi dolgčas priganja, da se zabavljam nekoliko z berilom. — Ravno danes sem dobil Göthejev „Werther's Leiden“, večkrat sem že želel čitati to delo, pa mi nij nikdar prišlo v roke; ali si ti že kaj bral Götheja?“

Komaj da sem slišal o njem. Kdo bo neki prebrodil vso starino, sej še tega ne morem s

poti spraviti, kar mi fajmošter nanosijo. „Čbelice“ imam že tri dele skupaj, sam ne vem, kedaj jih bom pregledal. Gospod Tomaž so mi posodili sedaj nemško povest „Perpetua“, dejali so, da je prav podučna in zanimiva knjiga, ne vém, če je res, ali ne. Dejali so, da je neka gospá v Ljubljani solzé točila, ko jo je brala, jaz pa sem sinoč komaj dve strani pregledal, pa sem koj zadremal pri njej; ljubljanske gospé morajo biti zeló mehkosrčne.“

Francelj se je smejal tej učiteljevej šaljivosti, ki je bila pri njem sploh navadna. Svaril ga je, da ne sme prehitro soditi Ljubljančank, ki so vsega spoštovanja vredne, morda je knjiga res ginljiva, sej je nij še sam čital; gospod kaplan gotovo niso nežnemu spolu kaj slabega naklonili, ker oni gotovo skrbé, da dobé v svetni hrum preveč zamešane gospé in gospodične tudi kaj dušne hrane. In tako je prav. —

„E pustiva knjige sedaj“, pravi potem učitelj, „imam ti nekaj važnejšega povedati. Sirovčeva Micika prišla je danes vabit k meni, da bi šel na ženitovanje. Rekla je, da moraš tudi ti priti, sej ste pri vas nekaj v rodu s Sirovčevimi, ne? Sirovka in tvoja ranjca mati bili ste menda sestričini. Godba bo tudi ondi, lahko se nekoliko zasučeva. Če te je volja, greva sedaj-le koj na Selo. Jaz sem že pripravljen, samo pražnjo suknjo moram še obleči; tej-le je mesarjev pes

škric odtrgal; ta nemarast je tako poredna, kar vsacega popade, ki imá dolgo suktnjo.“

„Če si ti pri volji, jaz sem tudi“, pravi Francelj, „samo po dnevi ne grem, ljudje preveč zijajo v človeka; počakajva, da se stemni, naplesala se bova še dovolj, sej zvečer prične se še-le prava veselica. Jaz sem že zdavna želel biti na kakej kmečkej ženitvini, ker ondi se marsikaj zvé in vidi, pa dosedaj še nisem imel nikdar prilike.“ —

Temna noč ulegla se je že na zemljo; kar nobene zvezdice nij bilo videti na nebu, sicer pa je bila noč prijetna, tiha in le lahna sapica šumljala je v drevesnih listih. Po travnikih proti Selu koračila sta Francelj in učitelj Janez. Pot nij bila ravno kaj prijetna, kajti od prejšnje povodnji bilo je povsod polno mlakuž, in Janez je mnogokrat pregloboko stopil ter podolgem padel čez prekope, ki so bili navzkriž napeljani po travnikih.

„Sedaj pa pojde bolje“, pravi Francelj pomogši svojemu tovarišu, „le potrpljenja je treba, sej je še tisti trpel, ki je s črešnje padel.“

„Tisti je pa moral“, smejal se je učitelj.

„Kaj bo pa Rezika rekla?“ prične Francelj, „kedar zvé, da si šel na ženitovanje, in jej nisi nič povedal? Ali ne bo huda?“

„Kdo pa se meni kaj za to? Huda bi bila, huda, ima že takovo navado; ne vem kaj, da so

ženske tako navezane na možke, — koj me grdo gleda, če le s ktero drugo prijazno spregovorim. Oni dan sem se peljal z Lovračevo Maričko k Gregu, naju je pa videla skozi okno, potem pa celi teden nij spregovorila besedice z menoj, še pit nij šla, ko sem jo klical. No pa kaj, to nič ne dé, to se godi samó iz ljubezni. Ti ne veš, kako me ima ta dekle rada. Ko bi jej stari kaj vredno doto dal, hotel bi jo vzeti; prebrisana glava je in dobra gospodinja bo, ali brez nič nij nič in jaz je tako ne bi mogel vzeti. Moja službica, veš, je precej dobra in upam, da pozneje še kaj boljšega dobom. Pri ženskih imam srečo, to je že res.“

„Kaj se boš ti pri denarjih ženil!“ opominja ga Francelj, „to nij lepo. Kaj ti pomaga denar, ako žena nij po volji božjej, ako nij razumna, ako nij prave ljubezni in hišnega miru, lahko več škoduje, nego hasni z vsem svojim premoženjem.“

„E ljubezen, ljubezen, ti si pa že zopet zaljubljen; ne vém, da ste nekteri ljudje tako abotni, da družega ne iščete pri ženskih, kot ljubezen. Ljubezen sama ne síti.“

„To je že res, pa ljubezen je vendar glavna reč, ki jo zahtevamo pri ženski; brez ljubezni nij si misliti prave zakonske sreče, in marsikternik dostikrat prepozno spozna, kakó se je ogoljufal.“

Med takovimi pogovori prišla sta do vasi.

Zvunaj so vriskali fantje, ki so prišli ogljarit, v hiši pa so jo rezali godci, da je vse prek letelo. — Janezu je koj srcé v hlače zlezlo, ko je slišal fante vriskati, kajti tu in tam čul je že kako besedico, da ga bodo enkrat pretepli, ko ga dobé na samem, ker jim zbrojo dela pri dekletih; zatorej je koj Franceljna naprej porinil, rekoč, da je preozka pot za obadva. —

Vesel vrišč nastal je med svatovi, ko stopita naša prišleca v sobo. Vsi ju pozdravljajo in kličejo pit, posebno učitelja, ki je bil že v vsaki koči znan po treh farah okrog. Naredili so jima prostor zraven družice ter jima koj nasadili šopke za klobuke.

Francelj je skrbno ogledoval to veselo kmečko druhal. Njemu nasproti sedel je ženin, ves pobit in skesan, kot bi ga bil s križa snel, ter vedno zrl na velik kos kruha pred seboj, kot bi pre-mišljeval, bi ga li spravil pod streho, ali bi ga prihranil za huda leta. Zraven njega sedela je tovarišica njegovega življenja, ravno danes za vselej zvezana ž njim. Njeno obličje je kazalo, da je že zdavnaj izginila cvetoča nje mladost in solzne srage po licu so naznanjevale, da se je pred poroko jokala, — upajmo, da samo iz zgol navade, ker je tudi druge večkrat takó videla, sicer pa je bila gotovo zadovoljna, da ima tako korenjaškega ženina. V kotu sedeli so oče starešina in neprenehoma rezali velike kose ter

je delili svojim podložnikom, krog peči in za pečjo pa je bil mladi vaški zarod, ves pohleven ter gledal kako se masté svatje s klobasami in drugo mesnino. —

Sedaj pricitra stara Špela, ki je bila danes kuharica, ter prinese novima gostoma dva lesena okrožnika in dvoje lesenih žlic, še le na novo izdelanih. Najbližnjejši sosed porinil je veliko skledo kislega zelja pred učitelja in dejal: „Nujte gospod, nekoliko boste pa le vendar zajeli, kiselo je, prav dobro zabeljeno, danes so ga še le iz kadí vzeli.“ — Učitelj je pri tej ponudbi še bolj kisel obraz storil, ter se zahvalil svojemu dobrotniku, rekoč, da je že doma večerjal. „Bosta pa nekoliko kruha prigriznila“, pravi kmetič dalje in položi dva velika ajdova kosa pred učitelja, „sedaj se je večerja že potresla, ker ste daleč prišli; le vzemite, pa še vašemu prijatelju dajte. Poslužimo se božjih darov, dokler jih imamo, zato so pa preskrbeli Sirovčevi toliko, da ne bo nihče trpel pomanjkanja.“

„Križ božji! z zeljem me silijo“, pravi Janez potihoma Franceljnu, „ko bi bil včeraj kaj preveč pil, bi že šlo danes, na tešče pa ne gré.“ Sedaj se je prisvetil na mizo bokal in obličje učiteljevo se je koj zvedrilo. „Pil bom, pil, strašno sem že žejen“, pravi drugu, ki mu je natočil kozarec. „Za žejo bo ravno pripravno“, odvrne ta, „je precej kiselo.“ Čeravno so Janezu lasjé

vstajali, kot ščetine, ko se je ubijal s to božjo pijačo, vendar je hvalil vino. Francelj se je komaj vzdrževal glasnega smehu, vidé, kakove muke trpi njegov tovariš; a kakor tolažé ga mu je šepetnil: „Le počakaj, h koncu pride še le najboljše.“ Godci, ki so sedeli pri posebnej mizi za dvermi, uganjali so svoje burke, ki pa so bile precej robate. Posebno Koprivec je natanko razkrival vse dobre in slabe lastnosti svoje ljubeznive ženke, ki je bila menda švedrasta, grbasta in ne vém kaj še vse, pri vsem tem pa vendar tako dobra gospodinja, da mu je neki cunjar že šestnajst vatlov trakov in tri škatlje žveplenek za pridavo ponujal, ako bi hotel menjati ž njegovo. Pa Koprivec je rekel, da je najbolje, da taka žena pri hiši ostane.

„Majce! zgrabi brž svojo rumenco, gremo na pod“, dejal je Koprivec svojemu tovarišu, majhnemu, suhemu možičku v zelenej kamižoli, ki je imel grozno velik bas, na ktereга je menda že njegov oče drgal po ženitvinah. „Hoj, oče starešina! dajte mi še kozarec vina“, obrne se potem k starešini, „piščal se mi je razsušila, potlej bom pa na metlo piskal, boste videli, kako prijeten glas ima, samo namočena mora biti dobro. Veste, pa vsakemu ne zapoje, se mora na pravi kraj potipati. Moja babnica me je naučila to umetnost, prej nisem znal.“

Stari Rožekar, ki je bil danes hišni varuh,

napravil je luč v velikej svetilnici, koje šipe so bile že sim ter tja zatakne s trščicami in razpoke zamašene s papirjem, — ter opomnil mladino, da se bo pričel na podu ples.

Učitelj Janez si je bil že prej izbral svojo plesalko. Blizo njega sedela je mlada dekle pol gosposko oblečena. Lasé je imela umetno spletene in dobro pomazane, za vratom je imela rdečo rutico, rokavci pri kratki jopici pa so bili zvihani do podpazuhe. Francelj nij na vse to koj porajtal, ker je bolj ogledoval kmetiške svate ter poslušal njih bistrumne pogovore, Janez pa, v takovih rečeh bolj izurjen, zapazil je koj mlado tujko ter se jej približal.

Ko so prišli na pod, drgnil je že Majce svoj bas, da je neznano renčal, Koprivec pa je piskal na klarinet, da mu je kri v glavo silila.

Pod je bil ves natlačen mladine. Fantje, ki so ogljarili, prihrumeli so gori slišat godbo ter jeli tako neusmiljeno pritrkavati s petami, da so tla drgetala. Janez je plesal s svojo meščanko ter jej vedno ljubeznivo govoril na srce. Pa danes bila mu je sreča nemila. Tla na podu bila so zarad mnoge mlatve oglajene in sim ter tja izboknena, ubogi učitelj pa je ravno danes nategnil nove črevlje. Kakor blisek pridrvi se po podu med drugimi plesalci, ali zdaj mu spoddrsne in neprijetno položi svojo izvoljeno po tleh, kamor se zvrneta še dva druga plesalca, spodtak-

nivši se ob nju. Kmalu je nastala živa kopica; občni smeh nastal je med navzočnimi.

Smrtne težave obšlé so Janeza ta trenutek in tudi njegova milodraga bila je rdeča, kot pirh. Skobacal je nesrečnež kvišku, obrisal si pot s čela ter jo pobral neutegoma na prosto. Kaj tacega se mu še nij pripetilo, kot ravno danes, ko je mislil vse vaše fante osramotiti.

Tudi mlada Krakovčanka, njegova plesalka, izginila je izmed družčine ter jo pobrala na vrt, da bi se odtegnila sramoti, ki jej jo je naklonil štramasti učitelj. —

Francelj je že precej dolgo čakal, pa učitelja le nij bilo nazaj. Menil je, da jo je nemara sam poplaknil domu, zatorej hoče iti v hišo poprašat, če ne bi bil ondi. Komaj pa pride pred hlev, kar sliši na vrtu neki šunder. Dva žendarja stala sta pri debelej hruški in med njima Janez. „Ščinkovec! Ščinkovec!“ klical je učitelj. — „Kaj hočete Ščinkovcu?“ zarohni stareji žendar dolzih brk, „njega danes nij tukaj, ostal je doma.“ „Moj znanec je“, odvrne učitelj bojazljivo, „rekel mi je, da pride sim.“ —

„Kaj pa je hudega?“ vpraša Francelj približavši se, vidé svojega tovariša v zadregi.

„Nič“, odvrne žendar, „ta človek lazi že dolgo todi-le po vrtu, ne vem kaj namerja; pravice nima nobene.“ Po kratkem razgovoru se

je pokazalo, da je učitelj klical vodnika Ščinkovca, znanca, ki pa nij bil pri patrolji.

„Sedaj pa pojdiva kar naravnost domu“, pravi Francelj, „da se še kaj ne pripeti; nocoj imam že dovolj te prebite svatovščine. Sem že vedel, da ne bo nič prida, ko so mi koj prinesli kislega zelja; to je bilo kaj slabo znamenje.“

Francelj se je hotel še pri svatih posloviti, a učitelj nij tega hotel.

Urno sta jo mahnila po vrtu, od koder sta prišla. — Že sta bila skoraj zvonaj vasi, ko priteče za njima družica Micika. „Zakaj sta pa že šla, počakajta no“, pravi, „vsi so že vpraševali po vama, pa vaju nij nikjer. Tukaj-le nata nekoliko kolača; teta so rekli, da vama moram dati.“

„Ne maram“, pravi učitelj in hití dalje opiraje se na svojo zakrivljeno palico. „Francelj, brž pojdi!“ —

„Nikar se ne brani božjih darov, ki ti jih ponujajo, boš vsaj jutre imel kaj pokazati, da si bil na svatovščini. Stare navade ne smeš zametovat. Tudi še lahko sporočiš zadnji pozdrav svojej izvoljenej po Miciki, da bo potem mirneje spala.“

Pa učitelj se nij zmenil za vsa prigovarjanja in opominjevanja; bil je že vrh griča pri lesenem znamenju, ko ga dohiti Francelj. Ko prideta do ceste, razšla sta se vsak proti svojemu domu.

3. Seznanje v farovžu.

Po strmeji poti proti Javorju koračili so kvaterni ponedeljek štirje možje. Prva dva bila sta farovski hlapec in cerkovnik Jaka z vrečami na ramah, nekoliko zadi pa sta stopala počasi oče Kopač in njegov sin Francelj. Šli so pobirat pšenico za gospod fajmoštra, ki so imeli še po starej pravici biro razun domače fare, še po treh družih lokalijah.

„Ljubi moj Francelj!“ prične Kopač med potoma, ko si predene vrečo na drugo ramo, „povej mi vendar, kaj misliš biti. Kolikokrat sem te že vprašal, pa mi nič ne poveš; ne vem, da si tako nezaupljiv proti meni, sej sem vendar največ skrbel za-te in sem tvoj oče. Šole si dokončal; jaz te prav nikamor ne silim; kar hočeš, si izvoli, najraji bi pa se vé da videl, ko bi postal gospod. Trdinova Jera je že oni dan dejala: „Nič družega si ne želim, kakor da bi še Franceljna slišala enkrat pridigovati.“ — Lepo te prosim, komu pa se godi bolje, nego gospodom? Ti boš danes opoldne v farovžu pečenko jedel, nam bodo pa dali kacega krompirja, kakor je vsako leto navada, in še tistega bo zabelila kuharica samo s sv. križem. Težavnega dela nimajo ti ljudje, preskrbljeni so pa tudi do smrti. — Stori pa, kakor hočeš; samo glej, da boš dobro storil, da ne bo moj in tvoj trud zastonj.“

Francelj se je smehljajal tem očetovim priprostim mislim ter dejal: „Ali ne veste, da človek ne živi samo ob kruhu, ampak tudi od božje besede; tako slišite večkrat v pridigi.“

„Se vé da mora tudi božja beseda biti, pa kruh je tudi le potreben. Zato pa tudi prosimo v očenašu: daj nam naš vsakdanji kruh!“

„Oče, po pravici vam povem, da še nisem prav nič sklenil“, pravi potem Francelj, za ta stan pa, čeravno ga spoštujem, ne čutim se sposobnega. Raji bi bil kaj družega, ko bi bilo mogoče.“

Stari je molčal, in na obrazu bilo mu je brati, da mu niso všeč sinove besede.

Prišli so do prve hiše.

„Hej, Katrež! ali si doma?! pojdi no, boš pšenico dal, koledniki smo tu!“ kričal je cerkovnik Jaka, ki je bil pri tem poslu vedno najbolj šaljiv.

„Ali ste že zopet tukaj?“ oglesi se majhen možek v pokvečenem slamniku in prtenih hlačah, ki je ravno pred hlevom smrečje drobil, „kako bom dal pšenico, sej je nimam. Komaj sem omlatil, pa je že kašča prazna. Davek je vzel vse.“

„Kdo pa jo bo imel, če ti ne? Sej nočemo veliko, da le to-le méro napolniš.“

„Kje pa gospod fajmoštra imate? Če gospoda ne pokažete, pa pšenice ne dobote.“

„V cerkev pridi, jih boš pa videl; gori ne

gredó, je preveč navkreber, pota pa je voda odrla.“

„Tonček! Micika! pojdiva sim, oni-le gospod bodo podobice dali“, klicala je žena otroke, ki je ravno prišla z veliko skledo v kaščo, da bi merila žito, ter je pokazala na Franceljna, ki je sedel na hrastovem tnalu z velikimi odprtimi bukvami v naročju, v katerih je bila zapisana bira od več nego trideset let. — „Podobice morajo biti, pa prav lepe — meni tudi eno, da jo bodo dejali v trugo, kedar umrem.“

„Čemu bo že neki tebi?“ pravi cerkovnik šaljivo ter nastavi vrečo, da bi stresel gospodar pšenico va-nj, — „ti si že prestara; tu-le imaš živo podobo — moža.“

„Tega nočem, tega imam že sploh vsaki dan.“

Otroka sta se približala ter zakrivala svoj progasti obraz z zamazanimi rokavi, a Francelj jima je delil podobe: temu sv. Andreja, onemu sv. Barbaro i. t. d. Prijetno se mu je zdelo to priprosto življenje na kmetih, in mislil si je, da bi bil morda tudi on najsrečnejši, ko bi se bil poprijel tega stanu. —

„Sedaj boš pa še predivo dal — pa pet krajcarjev, potlej pa koj gremo, in ne pridemo prej, kot drugo leto ob tem času, če nam Bog še življenje dá“, poročal je Jaka ter zadél vrečo na ramo.

„Prediva ne bom dal, še nismo otrli.“

„No, no, boš pa drugo leto dal, ali pa ga v farovž prineseš, kedar boš kaj doli hodil.“

„Čemu ti bode pa pet krajcarjev? — Nimaš jih.“

„Čemu? Zapili jih bomo opoldne pri Jakovcu. Meniš, da bomo tešči hodili? Če jih pa nimaš, pa ne bo nič. — Pa nekoliko češpelj daj, saj imaš polne, da si žejo ugasim.“

„Le potresi tam-le, kolikor hočeš“, veli Katrež, ki je bil že vesel, da se le odkriža teh nadležnih kolednikov, ki nimajo nikoli zadosti.

Celo dopoldne so hodili od vasi do vasi, od hiše do hiše, in Francelj je vedno kaj novega slišal, ter se učil spoznavati kmečke običaje. — Res je, kakor nam je že neki znani pisatelj pravil, da so narodne šege in navade najzanimivejše, ki se prikupujejo po svojej priprostosti vsakemu človeku. Med današnjim omikanim svetom bi vsega tega zastonj iskal. Ondi je vse vsakdanje; nova noša, nove napake, prisiljena etiketa, galanterija i. t. d., to so predmeti, o kterih bi vedel kaj povedati, sicer pa je vse ponarejeno in človeškemu srcu se ne prikupi več tako; kajti ono išče naravnega, takovi obrazi pa so popravljeni, prenarejeni, umetno sestavljeni, kakor tudi umetno zasajen gozdič nima več one mikavnosti, nego temni les, ki ga je vstvarila narava. Tega bil je tudi naš učenec popolnoma prepričan, zatorej mu je bilo jako drago, ko so

ga naprosili gospod fajmošter, da bi šel mesto njih po hribih. —

O poldne prišli so do majhne cerkve, kjer je bila lokalija. Pred farovškim hlevom stal je voz, na ktereга so naložili prineseno žito.

Na pragu čakali so že ondotni fajmošter, ali lokalist, — ne vém, kako bi jih prav imenoval, — že sivi mož v rjavej suknji, ter gledali, s kako srditostjo vzdiguje stari Kopač žaklje in pretresa pšenico. — „Sedaj pojte pa noter, boste kósili“, reče nosačem, ko so dokončali delo, „kuharica vam bo dala, sem jej že naročil. Kako pa kaj bira gré? ali je Žobejček kaj dal?“

„Nič, nima nič“, pravi hlapec Tine, „pravi, da bo drugo leto dal.“

„Kaj pa Koritnik?“

„Tudi nič. Nij bilo nikogar doma, samo za pečjo je stari kozel lan obiral.“

„Kozel je lan obiral?“ prašajo fajmošter začudjeni.

„Je, jedel ga je, pa nij bilo nobenega, da bi ga bil zapodil, potlej sem pa jaz odgnal nemarast.“

„Hm, ljudje so čudni, meni že tudi nij tri leta nič dal, letos ga bom tožil.“

„Kako bo dal, ker nima nič, stara mu bo grunt prodala“, odvrne Kopač, „to je grda baba; še sin se jej ne smili.“

„Vi ste pa studiosus“, obrnejo se potem k

Franceljnu, ki je imel pod pazuho oguljen zapisnik, „vi pojdite pa z menoj, boste dobili kozarec vina, vé m, da vas je že pot utrudila. Ali ste po hribih dobili kaj pijače?“

„Nič ne, častiti gospod župnik, gori nimajo vina“, odvrne Francelj.

Fajmošter so zapahnili vežne dveri, da ne bi prišel kaki sitni berač noter, potem pa sta jo mencála po ozkih stopnicah v gornjo sobo.

Tu je bilo že zbranih nekaj gostov pri kosilu. Na lesenej zofi sedel je debel, star gospod v črnem fraku, ki pa mu je bil menda že zdavnaj umérjen, ker sedaj nij več obsegal obilnega života, in zraven njega dve gospodični. Na gornjej strani sedela je že bolj postarana ženska, črnih las in grozno ostrega pogleda, ki si je neprenehoma zobé trebila. Imela je širok opasnik in na rokah jantarove zapestnice, znamenje, da jo še vedno mika svetni lišp; njej nasproti pa je sedel farni kaplan gospod Tomaž, mož srednje starosti in precej čednega obličja, čeravno mu je manjkalo že mnogo las na glavi.

Gospod fajmošter, ki so danes sami stregli svojim gostom, ter niso tega veselja privošili svojej kuharici, napolnili so brž Franceljnov okrožnik z juho, potem pa mu natočili kozarec vina, ktere ga so vedno redno donašali, da nij nihče pomanjkanja trpel.

Francelj je pazno ogledoval pričujoči de-

klici, ena bila je posebno zala. Črnkaste lasé imela je lepó spletene, život krila je kratka jopica, za pestjo lepo nabrana, obraz pa je imel tudi vso krasoto, ki jo tirja današnji mladi svet. Ne toliko obdarovana s temi prednostmi bila je njena tovarišica. —

„Julika, poglej, ta gospod imajo tudi surko“, pravi črez nekaj časa ona krasotica svoje družici.

„Veš Berta, ta obleka meni nij všeč“, odvrne ona ter nekako zaničljivo pogleda Franceljna, „preveč žnorasta je; tako se oblačijo Hrvatje.“

„Zakaj ne? Meni se pa lepa zdi; kako dobro se jim podaje.“

Franceljna je oblila rdečica pri tem nenadnem napadu, pa bil je tih. Mislil si je gotovo: Bog jim odpusti grehe, sej ne vedó, kaj govore.

„Gospod so Slovenec“, oglasi se kaplan in položi roki križema v naročje, kakor je bila sploh njegova navada, kedar je govoril. „Dandanašnji je mladina prenapeta, to ne hasni, človek se mora ravnati, kakor vé, da kaže. Jaz sem pa neutralen in to je najbolje; človek nima nobenih sitnostij.“

„Naša sv. dolžnost je: svoj narod ljubiti“, pravi Francelj vidé, da leté od vseh krajev puščice na-nj, „kdor ga zaničuje, je nevreden sin matere domovine. Zavoljo tega pa ne mislite,

da obleka stori narodnjaka. Jaz sem si napravil surko, ker mi je všeč, a ne zaradi tega, da bi kazal svetu, da sem Slovenec. Ljubezen do domovine stanuje v srcu, ne v obleki.“

„Vi ste že šole dovršili, kam pa se boste sedaj obrnili?“ prašajo fajmošter.

„Ne morem vam povedati; prav nič še nisem sklenil.“

„Še sedaj niste nič sklenili? Jaz pa sem že v petej šoli izvolil svoj prihodnji stan.“

„Ste bili že bolj srečni, nego jaz, ker ste bili koj zadovoljni; meni je bilo še dosedaj nemogoče.“

Nekaj časa nastal je splošni molk. Francelj je ogledoval sobo, kjer nij bilo razun velike omare, nekaj stolov, postelje in velike slike Marije Magdalene, kakoršna se vidi v Draždanskej galeriji, nič posebnega najti. Pri peči na majhnej mizici ležalo je nekaj oprašenih knjig, krstne bukve in farni zapisnik, sicer pa je bilo težko kako berilo še pri hiši.

„Gospod fajmošter so tedaj bolni, da ne pridejo gori?“ pravijo slednjič gospod fajmošter.

„Noga jih boli, zatorej sem jih moral jaz nadomestiti; prav žal jim je bilo, da niso mogli od doma“, odvrne kaplan.

„Človek kmalu kaj stakne; mene je tudi črevelj obtiščal oni dan, ko sem šel starega

Medveda obhajati; dva dni nisem mogel črevlja obuti.“

Fajmošter so še mnogo pripovedovali in razveseljevali svoje goste. Povedali so, da imajo zvonaj v nekem predalu še Ciceronove govore, katerih pa že nekaj manjka in tudi njegovo podobno spredaj odtrgal jim je nekdo. Bili so namreč posebni častitelj latinščine in so tudi najraje latinski govorili, če je bila priložnost, in iz spoštovanja do latinskega jezika omislili so si že pred davnimi časi Cicerona. Razložili so na tanko, zakaj je imel slavni rimski govornik Mark Tulij še imé Ciceron, namreč, ker je imel na licu bradovico, podobno leči. Potlej so pravili, kako se jim je godilo, ko so bili še učenec, da so v nekem samostanu nekaj morali brez kosila biti, ker niso imeli žlice pri sebi, da bi bili z drugimi tovariši vred zajeli. Kupili so si koj potem leseno žlico same jeze, in jo še sedaj imajo ad sempiternam memoriam.

Franceljnu jelo se je že dolgočasiti, a vendar ga je nekaj zadrževalo, da nij prej odšel. Nežna deklica Berta, ki ga je prej zagovarjala zaradi surke, utisnila se mu je v srce in večkrat je zapazil, da so se njune oči vjele. Slednjič pa se je le poslovil, rekoč, da mora zopet v hribe, da še pred nočjo opravijo.

Zvonaj je ravno srečal Kopača, ki je hudo robantil.

„Kaj pa je oče, da ste tako hudi?“ praša Francelj.

„E kaj, ta grdogleda baba dala nam nij nič družega, nego skledo stročjega fižola, nekoliko okisanega z repnico, pili smo pa tudi tako vino, pod čegar trto je menda sam zlodej spal. Boltetov lesnikovec je desetkrat boljši. Človeka kar za ušesi zaskeli, ko ga pije, potlej naj pa nosi kdo cel dan težko po takovem čmerikovcu!“

„Sedaj pojdemo zopet v hribe; kje pa sta ona dva?“

„Tine je šel k Dolinarju, Jaka pa proti Samogljariju. Ti počakaj pri Jakovcu; čemu boš črevlje trgal tja gori, sej vém, da ne bomo nič dobili, kozolec mu je veter podrl, samo na svi-slih ima nekaj rži. Nekaj podobie mi daj tu-le v klobuk, da je dam otrokom; ima jih kot polhov.“

Koledniki so se razšli, Francelj pa jo je mahnil v Jakovčevo krčmo, da bi ondi počakal.

„Ali ste bili v farovžu? Danes je nekaj gospode gori, kuharica je pravila zjutraj, ko je prišla po piščeta“, pravi krčmar, ko prinese maslec vina.

„Kdo pa so ti ljudje? Meni so popolnomo neznani?“

„Iz Zaloške graščine.“

„Tedaj tisti, ki so prišli iz Ljubljane na počitnice? Slišal sem že o njih. — Je-li oni debeli gospod oče mladih gospodičen?“

„Strije je menda, kakor je pravila kuharica; jaz ne vém. Bogat, pravijo, da je, kot sam zlomek.“

Francelj je dolgo čakal, ker pa nosačev le nij bilo, zapustil je krčmo ter šel sprehajat se po cesti.

Sedaj pridete od farovža gori Berta in Julika držé se pod pazuhama.

„O, kaj niste šli v hribe?“ pravi Berta Franceljnu, ko se srečajo, „le počakajte porednež, dolg čas vam je bilo pri nas, pa ste ušli.“

„Ne zamerite gospodična, prav rad bi še bil ostal, pa mislil sem, da bom moral z onimi, sedaj pa so mi povedali, da nij treba.“

„Prav, se bomo nekoliko skupaj sprehajali, pojdimo gori-le za cerkev; Julika, greš?“

„Sej nij nikjer nič prijetno tukaj, pojdimo, kamor hočeš“, odvrne ta nekako osorno. Francelj je koj na prvi mah spoznal, da Julika nima prav nič tistih lastnostij, ko Berta.

Prišli so onkraj cerkve in Francelj se je prav dobro zabavljajal z deklicama; posebno Berta, bolj živa, nagajala mu je vedno, da se bo ktera vjela na njegovo surko, ker je tako preprežena. Francelj je danes prvokrat čutil, da nij popolnoma sam svoj; rad bi bil marsikaj povedal, pa nij mogel nikakor pripraviti besedo na jezik; vedno je mislil: prezgodaj je še. Sedaj pa pridejo tudi fajmošter z ostalo družbo iz farovža

in mladeneč je videl, da se danes ne dá več kaj pomeniti z ljubeznivo Berto, čeravno je imel toliko povedati.

„Pridite nas kaj obiskat“, dejala je Berta pri odhodu ter mu podala nežno ročico, katero je Francelj strastno držal nekaj časa, „sej nimate daleč; prav veselilo nas bode, ker ondi nij skoraj nobene družčine; veste, pa gotovo. Sedaj pridejo strije, gotovo bodemo že odrinili. Srečno!“

„Prisrčno rad“, odvrne Francelj, „ako vam bo ljubo. Vaša družčina me je zeló osrečila, vedno mi bo ostal ta trenotek v spominu.“ Pri teh besedah sta obadva zarudéla; potem pa ste zbežali deklici gredočim naproti, Francelj pa je šel zopet proti krčmi, kjer so imeli koledniki že voz naložen. Kako nagla sprememba! Pred nekterimi urami bil je še prost, vesel mladeneč, sedaj pa se mu je zavalil težek kamen na srce. Bil je to prvi čut, čut ljubezni, ktere prej še nij poznal.

Ko so pripeljali zvečer žito domu, nij šel k učitelju, kakor je bila prej njegova navada; odpravil se je domu v svojo spalnico; kajti potreboval je samote, da bi se razmislil, da bi upokojil srce, ki mu je tako močno bílo. —

4. Mihelj Kavka.

Pri farovškem hlevu je majhen vrtec in ondi v osenčju šesterooglata lopa z zelenimi šaluzinami. Za lopo na mehkej trati ležal je slikar Mihelj Kavka, ves udan v previdnost božjo, ki tudi najmanjšega črvička ne zanemari, ter trdno spal. Duh žganjske pijače ga je tako omamil, da je pozabil popolnoma vse svetne težave ter se sladko zazibal v Morfejevem naročju.

Mihelj Kavka bil je še precej dober slikar, samo to hudo strast je imel, da nij mogel videti žganja. Zdela se mu je ono potrebna reč k oživljenju fantazije, da mu je predstavljala potem krasnejše podobe, katerih njegova tresoča roka še naslikati nij mogla. Marsiktero znamenje občesti kazalo je njegovo delo in pri vsakej sliki se je tudi poznalo, je-li Mihelj kaj dovolj žganja pil, ali ne, kajti podobe, ki jih je naredil v pijanosti, bile so vse vegaste in vsaka je imela glavo po strani, kot bi milovale svojega stvaritelja, da jim je vdihnil tako malo življenja.

Mnogokrat bil je že napol kvišku, pa težavni život silil je le k tlom, kakor da bi vedel, da se mora povrniti zopet v zemljo, od koder je prišel; slednjič pa je premagala vse težave Miheljnova trdna volja. Stal je po konci. „Kaj bo pa sedaj? — nekoliko pijan sem menda, pa sej nisem nič pil, samo frakelj žganja. Nič, sedaj gremo v

Rakitovje, gori v hribe, kjer žganje kuhajo. Jaz sem gospod! Kdo mi pa kaj more — kaj? — nobeden nič, jeli? — Jaz gospod, no potlej pa le tiho, le počasi; — tiho! pravim, jaz gospod — Mihelj Kavka. Gospod fajmošter me bodo danes kregali, ker nisem nič delal, pa jaz ne morem pomagati, ne gré pa ne gré, bolan sem.“ Tako je govoril sam s seboj, ko je švedral ob zidu proti farovžu ter se vedno opiral, da ne bi ga zmagale težave.

Ko bi bil kdo v tem trenutku opazoval Miheljna Kavko, imel bi bil pred seboj najlepši original človeškega bitja na svetu. Visoki cilinder čepel mu je po strani na glavi ter obetal zdaj zdaj zvrniti se na tla; izpod njega pa so mu mahali dolgi, razmršeni lasjé, po katerih so se držale pleve, rese in druga šara. Na črnej, oguljenej suknji poznale so se še vse barve, ki jih je Mihelj rabil, odkar jo je prvokrat oblekel, in zadnji gumb, ki jo je še spenjal pod vratom, omahoval je že tudi premišljevaže, ali bi še držal, ali bi tudi on spustil, ker so se že vsi tovariši poslovili. Rjave hlače imel je zatlačene za štebale gosposkih črevljev, ki pa so že zdavnaj izgubili podplate in opetje, in radovedni palec na levej nogi odeloval je toliko časa, da je pogledal na beli dan, kakor črv spomladanske dni, ko prileze na zemljo uživat solnčno gorkoto.

„Za božjo voljo, kam pa greste!“ ustavi ga

kuharica v veži in sklene roké nevedé, ali bi se hudovala, ali smejala, „h kosilu hočete takov iti? Za božji čas! kaj bodo pa gospod rekli? Popravite se vsaj nekoliko!“

„Jaz sem gospod — nič bat', vse naše. Pustite me, jaz moram iti sv. Andreja popraviti, vaš petelin mu je desno nogo oključal.“ In ne mené se za kuharičino hudovanje, kobacal je po stopnjah v prvo nastropje.

Fajmošter so stali na mostovžu in pregledovali veliko platneno tablo, na ktorej je bilo že nekaj raznobojnih potez.

„Ti kajon ti, le počakaj, jaz ti bom že dal. Pojdi sim in poglej, kaj si naredil“, zarohneli so ostri mož nad ubogim Miheljnom, ki je stal pri zidu ves pobit, kot grešna duša. „Sej pravim, ne smem se ganiti od doma. Kar spodil te bom in družega dobil, če boš tako ravnal. Poglej sim, kacega sv. Andreja si naredil; tako glavo ima, kot mlado mače, čisto okroglo. Kar tri proge si potegnil sim ter tja, kakor otroci risajo možiceljne na zide. In sv. Juriju si naredil pisane hlače! Komu se to spodobi, ali nij škoda barv, ki so drage? Cerkev nij tako bogata, da bi troh njala z blagom. Zakaj si pa sv. Kozma in Damijana lepó naredil? Ker nisi bil pijan, je-li?“

Kavka je grozno bolestno pogledoval zdaj podobo, ki je bila res prav staro-egiptovskega načina, zdaj gospod fajmoštra, ki so se grozno

hudo držali. Na obrazu bilo mu je brati, da mu je iz srca žal, ker se je tako zelo pregrešil, pa obtožiti se le nij hotel. Oslinil je prst in potegnil po črnej prog, ki je delila nos sv. Andreja v dve precepi, kot bi hotel s to malenkostjo popraviti vse napake na sliki.

„Grdoba, sedaj pa še to zamaži s svojimi črnimi prsti, kar si naččekal. Pusti pri miru“, hudovali so se gospod fajmošter, ko je Mihelj s prstom popravljaj sv. Andreja. „Obleci se kakor se spodobi, potlej pa pridi h kosilu. Popoldne te bom pa zaprl v sobo in ti dal polič vina, družega pa nič, da boš vedel. Le glej, da popraviš, kar si skazil, sicer ti ne dam nobenega plačila.“ —

Po dvorišču pred šolo sprehajala sta se Janez in Francelj ter pregledovala ravno prinesene časnike.

„Praviš, da te je ona gospodična iz Zaloga povabila obiskat jo?“, pravi čez nekaj časa učitelj svojemu tovarišu.

„Da, pa vedno odlašam, ne vém, kedaj pojdem.“

„Dobro, jaz bi tudi šel, doma mi je že dolg čas, pojdiva jutre skupaj. Sej menim, da ti ne bom delal spodtike, če sta si kaj tako-le.“

Sedaj pride po brvi sem Kavka, pazno se oziraje proti farovžu, če nihče ne gleda za njim.

„Kam pa že vi koračite, Mihelj?“ ustavi

ga učitelj, „ali vas niso gospod fajmošter zaprli, ker ste podobo sv. Andreja skazili? Greste pa že zopet žganja pit. Čakajte, čakajte, jaz vas bom že zatožil. Nič ne boste dobili pijače, koj grem prepovedat Grčarjevej materi.“

„Tiho, tiho, gospod učitelj, nič ne bodite hudi; gospod fajmošter beró na vrtu, sem jo pa tiho poplaknil vén; ne morem delati, če nič ne pijem, tako suho mi je po grlu. Podobo sem že popravil.“ Tako je prosil Kavka z milim glasom in se zraven tako bolestno kremžil, da bi se moralo najtrje srcé omečiti.

„Kako pa ste sim prišli, ker ste bili zakljeneni?“ praša učitelj dalje.

„Skozi okno sem zlezel, pa po drvarnici dol. Vidite, tu-le sem se še opraskal od nekega žreblja; kri mi teče.“

„Kako boste pa pili, ali imate kaj denarja?“

„Cerkovnik je dejal, da bo dal za frakelj češpljevca, ker sem mu boga v znamenju po-barval.“

„Cerkovnik ne bo nič dal, ga nij doma, poslal sem ga k uradu. Le domu pojdite, pa delajte, ne veste, da je že zadnji čas? Drugo nedeljo bodo altarje blagoslavljali.“

„Bo pa Grčarica na upanje dala“, ustavljal se je Kavka.

„Nič ne bo dala, le domu pojdite, pravim,

če ne, grem pa koj po gospod fajmoštra; kaj boste postopali tod okrog, hembrani pijanec.“

Mihelj je strašno žalostno skremžil obraz, ko mu učitelj nij pustil v krčmo. Obrnil se je počasi, šel po stezi proti brvi nazaj, ali ondi jo je naglo zavil ter šel po drugej strani proti omenjenej krčmi. Janez in Francelj usedla sta se na kamenito klop pred šolo, ter dalje razpletala svoje pogovore. Francelj je razlagal učitelju, kako napačno je pri nas, da je naša literatura tako rekoč v kleščah samó nekterih mož, ki jej stavijo povsod meje, da se ne more razpletati, kakor bi bilo treba. Da so pisatelji družih narodov, postavim Nemci, Francozje, Angleži itd., le s tem povzdignili lepoznanstvo, ker so smeli prosto pisariti, ker jim nij nihče zaprek stavil. Kakor se krasna cvetlica nič več tako ne razrašča, ako jo presadimo iz vrta v ozko posodo, kjer ne more poganjati svojih korenin, kakor bi hotela, in slednjič popolnoma usahne, tako je tudi s pisavo. Ako misli niso proste, da bi se razpletale, kakor jih stvarja duševna moč, temveč se morajo sukati po umérjenih krogih, potem ne more vzrasti nikdar zali cvetlični grm, in razšopirjati svojih vrhov. Göthe je pisal dela, ktera občuduje ves svet, — ker je pisal prosto in stavil podobe, kakor mu jih je stvarjala fantazija; nihče mu nij stavil zaprek. Ko bi mu pa bili odmerili majhen prostorček, po katerem bi se bil

moral sukati, ne véni, ali bi bili imeli Nemci kedaj Götheja, kakoršen je dan današnji. Ravno tako je tudi s pisatelji drugih narodov. —

Sedaj nastane na cesti velik šum. Kavka je tekel od Grčarja gori, kolikor so dopuščale njegove slabe moči, in nesel v rokah potlačen cilinder, za njim pa je drla cela čreda otrok, ki so ga vedno vlekli za škrice pri suknji, da bi mu jih bili kmalu odtrgali.

„Ti grdoba ti, pijanec, grdoba, vse perilo mi je prevrnil v mlako. O ti moj Bog! sej pravim; pa prazne srajce so bile in materine peče“, kričala je Katra, Grčarjeva dekla, majhna, široka ženska, ki je vse moči napenjala, da bi dohitela pijanega Miheljna in mu naložila s perilnikom, kar je zaslužil. Pa njene, kakor stope debele noge, bile so prekratke; Kavka, če ravno že ves izpit in okoren, bil je vendar daleč spredaj.

„Ubogi človek!“ pravi Francelj, ki je tudi prišel z učiteljem na cesto gledat Kavkin beg. „Poglej, kaj že zopet počnó ž njim; meni se revež smili.“

„On se kaj méni zato. Pijan je, in ne vé nič“, pravi mu učitelj.

„Ljudje so vendar hudobni, da tako ravnajo ž njim, morda si pa nij sam kriv te napake. Človeka marsikdaj v nesrečo pripravi, da se udá

pijančevanju, da bi zatopil s tem žalostne spomine. — Od kod pa je ta človek, ali ga poznaš? —

„Iz Dola je, kakor so mi pravili fajmošter“, prične Janez. „V Ljubljani ima bogatega ujca, ki pa se nič ne meni za-nj. V mladosti že umrla sta mu oče in mati in strije ga je potem spodil od hiše brez vsega usmiljenja. Prišel je potem, ne vém po kakej naključbi že, v neko grajščino na Dolenskem, in ker je imel fant bistro glavo ter posebno veselje do slikarstva, dal ga je on-dotni grajščak na Dunaj v akademijo, da bi se popolnoma izuril. Pozneje pa je grajščak umrl in ubogi Mihelj nij imel nobene podpore več. Dolgo se je klatil po Dunaji; kaj je počel, tega mi niso povedali fajmošter; akademijo je najbrž zapustil. Nekaj let pozneje pa se je priklatil nakrat v domačo vas ves razcapan, in sedaj se živi pri ljudeh po svetu s svojo umetnostjo. Ko ne bi bil pijanec, bil bi precej dober slikar, ali žganju se je tako udal, da ga kar ne more pustiti, čeravno so si že nekteri mnogo prizadevali, da bi ga odvrnili od te škodljive navade. Iz lastne fantazije sicer ne dela nič prida, ker mu je duh opešal, posnemati pa zna prav dobro; po mnogih cerkvah je že napravil podobe v oltarjih.“

„Pa mora že precej star biti“, poprašuje dalje Francelj, ki bi bil rad še kaj več zvedel o tem čudnem slikarju.

„Kaj pa da! komaj, če jih ima trideset.

Pijančevanje ga je tako izdelalo. Ko je bil na Dunaju, pravijo, da je bil prav zal fant; škoda, da se je tako popačil, na visoko stopinjo bil bi jo lahko pripravil, ko bi se bil še dalje učil. — Pravijo, da ima še dve sestri, ki pa ste mlajši, on je bil najstarejši. Gospod Tomaž so menda nekaj znani ž njegovim ujem, kakor sem slišal, pa Kavki tega ne povedó; ubozega človeka se vse sramuje.“ —

Solnce je že zdavnaj zašlo za goré in po travnikih ukali so pastirji spravljaje živino domu. Francelj je šel z učiteljem v sobo, kjer sta se še pogovorila za trdno, da pojmeta jutre v Zalog, posebno učitelj bi bil rad že zopet enkrat videl svojo „Rozabarbo.“ —

Mesec je svetil skozi drevje Kopačevega vrta, Francelj pa je slonel na oknu puhaje tobak, ter poslušal, kako lepo pojó fantje na vasi:

Hod' po Nemškem, hod' po Kranjskem,
Hod' po gornjem Štajarskem,
Bodo te ljudje spraševali,
Kje si tak pušeljc dobil.

Zdelo se mu je to petje prijetnejše, nego najbolj ubrani glasovi po mestnih koncertih. Dolgo je poslušal, morda si celó želel: „ko bi bil tudi jaz med onimi pevci!“ —

5. Ugodna prilika.

„Berta! obleci se brž, če misliš; kdo bo te neki čakal; kočija je že pripravljena“, priganjala je Julika svojo sestro, kakor jo je sploh imenovala, ki je slonela še v jutranjej obleki na oknu in se ozirala po planjavi, katero je ravno obsevalo vzhajajoče solnce.

„Sej sem že sinoči rekla, da ne pojdem; glava me boli; po poti bi se lahko prehladila“, pravi ta z nežnim glasom, „sej so mi strije rekli, da naj doma ostanem, če mi nij dobro, čemu me boš neki silila?“

„Ravno danes te glava boli, drugekrati si bila pa vselej zdrava, kedar smo kam šli; čudno!“ reče Julika z nekim rogljivim posmehom. Stala je že popolnoma opravljena pred zrcalom in si popravljala cvetlični šopek na kloбуčku. „Le ostani doma, bomo se pa sami peljali na Brezje; sej ti bo dolg čas, veš! — Mi se bomo ondi zabavljali.“

„Prav me bo veselilo; nemara pride tja tudi K . . . . .“ odvrne šaljivo Berta ter se ozre po sestri, ki je nekako zarudela.

„Kaj meni mar K . . . . ., jaz pojdem s strijcem in gospodično Klementino. Kaj me boš vedno dražila, sama sebe poglej prej. Kar imaš sama najraji, s tem pa meni nagajaš. Meniš, da ne vém, zakaj hočeš danes doma ostati?“

Raji bi rekla, da te srcé boli, mesto glave, bolj po pravici bi govorila. Tisti mladi človek v surki bo prišel danes, ki si ga oni dan povabila; pa reci, če nij res. Tudi strije so zapazili, da si nekaj časa drugačna; zato res mislijo, da si bolna. Ko bi bila jaz tako hudobna in bi jim povedala, ne pustili bi te doma, pa nočem.“ —

„Le povej strijcu, če hočeš, sej sem jim že sama rekla, da nas bo prišel obiskat pa niso nič imeli zoper to. Danes pa ga nikakor ne pričakujem, ker je obljubil priti v nedeljo popoldne. Tudi bi mi ne bilo ljubo, ker ne bo strijca doma; ljudje so poredni, kmalu kaj spleto, razve tega pa tudi danes nisem za družčino, ker sem bolna.“

„No se véda. — Jaz sem pa dobro videla, ko ti je roko stisnil.“

„O jemine, to te tako vznemirja? Sej je tudi tebi podal roko pri odhodu. Iz tega vendar ne moreš nič soditi.“

Še bi si bile morda delj časa nagajale, da ne bi se bil čul v tem trenutku v sosednjej sobi strijčev gromoviti glas: „Aló, Julika, le brž, čas je, da odrinemo; kaj neki mečkaš tako dolgo? Berto pusti, naj ostane doma, če je res bolna.“

Kmalu potem spravili so se v staro, prašno kočijo, ki je stala spodaj pred vežo. Bile so tri osebe. Gospod ujec, precej trebušen mož, usedli so se najprvi prav široko v zadnji del kočije, bojé se menda, da ne bi jim zmanjkalo prostora,

Julika in gospodična Klementina usedle ste si vis-à-vis. Stari hlapec Grega počil je z bičem in kočija je zdrdrala po ozkej cesti proti Brezju.

Gospodična Klementina bila je tako rekoč gospodinja pri hiši. Kar je ona velevala, moralo se je zgoditi, in celó gospodar sam si nij upal oporekati jej. Bila je že precej v letih in njena podoba nij dosti kazala, da bi bila v svojej mladosti kaj dosti vnemala mladenških sre; velik nos, črne svitle oči, ki so bolj zbadale, nego gledale, dajale so tej narobe graciji skor popolnoma možko podobo. Razve tega bila je zago-rele polti in grozno širocih ust. Iz same srdi-tosti, da jej stvarnik nij podelil lepote, ostala je stara devica ter bila zadovoljna s pridevkom „gospodična“, ktereга jej tudi nihče nij kratil. —

Ono popoldne koračil je po ozkej stezi med gostim bukovjem po precej strmem hribu Francelj. Puhaje kratko smodko pogledoval je zdaj pa zdaj v majhno knjižico, ki jo je imel v roci. Videti mu je bilo, da ga nič kaj ne mika berilo, kajti komaj je prečital kake dve vrstici, že je zaprl bukve ter se globoko zamislil. Tako jo je počasi primahal vrh hriba, od koder se mu je odprl krasen prizor. Na nasprotnem holmcu stala je prijazna cerkvica z belim zvonikom, spodaj v dolini šumljal je bister potok črez travnike, po kterih se je pasla živina pobiraje zadnje ostanke, ki so jih pustili kosci pri jesenskej košnji, na

levej strani pa se je dolina že precej razprostirala in ob kraju smrekovega gozda zapazil je Francelj črnkasto zidovje: Zaloško grajščino. Večkrat je bil že v tem kraju, a vendar se mu je zdelo danes vse nekako novo. Srce mu je jelo glasneje utripati pri tem pogledu in nehoté je pospeševal korake, kot bi ga gnala neka nevidna moč.

Zaloška grajščina bila je sicer že staro zidovje, precej zanemarjeno, ali lega bila je tako prijetna, da so jo vedno radi obiskovali meščani. Stala je na majhnem s sadjem obsajenem hribcu, pod katerim je tekla majhna vodica in gnala tri kolesa ondotnega mlina. S ceste proti grajščini držala je s peskom posuta cesta po jagnjedovem drevoredu, za grajščino pa se je širil smrekov gozd, sredi ktereга sta bila dva velika ribnjaka.

Francelj prišedši v dolino na cesto, nij koj zapazil še starega moža, ki je nesel veliko vrečo na preramnicah.

„Dobro jutro! kam pa jo mahate, gospod, tako zgodaj?“ ogovori prišlec Franceljna, „greste morda v cerkev? Danes bodo bilje po ranjkem Komarju.“

„Bog daj dobro jutro! Ne grem v cerkev, v Zalog sem se namenil“, pravi Francelj, prijazno se ozrevši, kdo ga ogovarja. „Kam pa vi greste, oče? Preveč težko ste naložili.“

„E v mlin nesem k Mrvi; pojdeva lahko

nekaj časa skupaj. Ta presneta vreča me res že nekoliko pobira; včasih sem nesel po tri mernike pšenice, pa se še zmenil nisem, sedaj je pa že mernik preveč. Starost me lomi, starost, počasi bomo šli vsi v krtovo deželo. Kaj pa čemo? Umreti moramo, pa je, sej nismo za družega.“

„Ali je še daleč tisti mlin? — Pa ne bi nekoliko počili, ne? Preveč se boste utrudili.“

„Nij daleč ne, še dobro četrť ure ne. — Kam? v Zalog, pravite, da greste? ali imate koga znanega ondi?“

„Povabljen sem tja, neki gospod iz Ljubljane stanuje sedaj tam.“

„A, greste nemara k Srakarju, tistemu debelemu gospodu; takisto pa že, takisto,“ pravi očanec ter popravi vrečo bolj na pleča, da bi ga preveč ne težila.

„Kaj ga poznate?“ pravi Francelj radovedno.

„Kaj ga ne bi, sej sem služil pri njem tri leta za hlapca, ko je imel še posestvo na Dolenskem, potlej je pa prođal nekemu Lahu, ter se preselil v Trst, jaz pa sem jo pobral zopet domu. Takrat bil je še siromak, službe nij imel nič, samo s tem se je živil, kar je pridelal: sedaj je pa tako premožen; Trst ga je storil bogatega.“

„Dve deklici ima tudi pri sebi, menda je njima strijc.“

„Enej je strijc, starejšej, sicer ste blezo obé

enake starosti. — Krog sv. Mihela je bilo oboje, kakor so mi pravili; pa Berto kličejo starejo. Takrat še nij imel nobene pri sebi, ko sem jaz pri njem služil.“

„Pravite, da je Berta starejša, ali vsaj enake starosti z Juliko? — To nij mogoče, najmanj pet let je mlajša videti od Julike; tudi ves drug značaj ima.“ Francelj je namreč že koj pri prvem snidenju v farovžu spoznal velik razloček med tema dvema deklicama. Berta je bila prijazna, ljubezniva, Julika pa je povsod kazala nekovo ošabnost, zaničljivost, in imela sploh grdo navado, da je vsacega obrekovala, ki nij bil po njenej volji. — „Kako je to“, praša dalje, da je samo Bertin strijc; kaj niste sestri?“

Možek se pomuza in nekaj časa molči, kakor bi se bal besedo povedati, potem pa pravi: „No povedal vam bom, kako je ta reč; sej menim, da ne boste naravnost proti njemu tega omenjali. Bojim se ga ne, pa sitno je. — Jaz sem od neke zanesljive osebe zvedel, da je Julika njegova hči s tisto staro gosposko žensko, ki jo ima pri sebi. Pa molčite, veste, naj bo, kakor hoče; kaj nam mar? Da bi ljudje preveč jezikov ne brusili, izdal jo je za Bertino sestro. Tudi bo Julika brž ko ne vse imela, Berto bo z lehka odpravil od hiše. Berta ima še enega brata, ki je bil na Dunaju v šoli, učil se je menda svetnike delati za oltarje, potlej se je pa nekam izgubil, ne vém

kam; nisem več slišal o njem. Sedaj na stare dni nikamor ne grem, pa tudi nič ne zvem; razve tega pa sem bil že več let pri svojej hčeri, ki je omožena pol drugo uro od Kranja.“ —

Franceljno obličje se je stemnilo. — „Pa menda nij zala Berta pijanega Miheljna sestra? Nič drugače ne more biti, vse se vjema“, tako je premišljeval. Primerjal je včerašnjo učiteljevo pripoved in današnjo kmetovo; vse je pričalo, da bi utegnil ravno ta Srakar Kavkin strije biti. Rad bi bil še dalje kaj pozvedel, pa kmetič je že zavil po stezi v drugo stran, rekoč: „Bog vas obvaruj! gospod, le kaj dobro opravite. Starej Klepetini — ali kako jej že pravijo, morate se prikupiti, potlej bo pa vse dobro.“

Prišedši pred grajščino sreča ravno ono dekle, ktero je videl na svatovščini; šla je po vodo.

„O kaj ste vendar enkrat prišli sim“, ogovori ga, „kje pa imate svojega tovariša?“

„Doma je ostal, noge ga bole, ne more iti. Zeló dolg čas mu je po vas, zakaj ga ne obiščete?“ pristavi Francelj šaljivo. — „So li gospod doma?“

„Zjutraj že odpeljali so se v Brezje; samo gospodična Berta so na vrtu; tam-le pojdite skozi ona-le vrata.“

Nekako radost, združeno z bojznostjo, ki si je nij mogel prav razložiti, čutil je Francelj, ko je zvedel, da je krasna deklica sama. Kri

mu je šinila v glavo in srce mu jame hitreje bíti, ko stopi skozi mala vratca na vrt.

Berta je sedela razoglava, pol naslonjena, na lesenej klopici pod velikim kostanjem in v rokah držala nekakov list. Franceljnu se je zdela danes še mnogo mičnejša, nego prvokrat.

Nedrije kril je majhen jopič, spredaj zapet s celo vrsto okroglih gumbičev, leva rokica ležala je prosto v naročju, v desnej pa je držala list. — Francelj je obstal, nij se je upal motiti jo; zrl je, kot očaran v zalo devo. — Sedaj položi Berta list iz rok in zapazivši mladenča, plane kvišku in veselo zaklikne: „A vi tukaj, gospod Francelj? Lejte si no, vendar ste mož beseda. Sicer nij strijca doma, pa nič ne dé, vas bom pa jaz zabavljala, kolikor mogoče, sej vém, da niste preveč izbirčni . . .“

„Prosim gospodična“, seže jej Francelj v besedo, „preveč se skrbite za-me, jaz sem srečen, ako vas smem tako-le obiskati, samo če nisem nadležen. Bili ste utopljeni v misli.“

Deklica ljubeznivo pogleda Franceljna ter se nasmeje.

„Morda pa so bile skrivnosti? Potlej vas pa nočem nadlegovati.“

„Drugim skrivnosti — vam pa niso skrivnosti“, to rekši povesi lepe črne oči, — — „brala sem vaše pismo.“

„Moje pismo!?“ praša nekako boječe

Francelj, ki jej je po skrivnej poti bil pred tremi dnevi poslal list. „Ne zamerite, gospodična, da sem se drznil; — sr — srce mi je tako velélo. — Vas li zanima moje pismo?“

„Da, večkrat sem ga že prečitala; tako prijetno pišete.“

„Oh, milostljiva gospodična! smem li kaj upati?“ praša Francelj z nekakim glasom, ki je očital bojaznost združeno z nadejanjem.

Berta nič nij odgovorila; povesila je oči, prsi so se jej valovito dvigale in globok vzdihljaj se jej je izvil iz globočine srca. Francelj je stal, kakor okamenel; nij se ganil z mesta; niti besedice nij mogel spregovoriti. Prijel je Berto za nežno rokico ter jej jo strastno poljubil; — deklica mu je nij odtegnila.

Še le črez nekaj trenutkov, ko se je polegel vihar prvih občutkov, reče Francelj z nahripljenim glasom: „Predraga Berta, vi ste prva, za katero je zagorelo moje srce; vi ste edina, ki me more osrečiti; smem li pričakovati, da boste vsaj nekoliko povrnili mojo ljubav?“

„Od moje strani smete se nadejati popolne ljubezni; sej je prvi trenotek, ko sem vas videla, moje srce bilo za vas. Mnogo se mi jih je že prilizovalo, a ljubiti nisem mogla nobenega razve vas. Boste li tudi vi mene tako zvesto ljubili?“ Te besede pristavivši ljubeznivo pogleda Franceljnu v oči.

Mesto odgovora naznanjal je vroč poljubek na Bertine ustne Franceljnovu srečo.

Ne bomo na dolgo opisovali ljubkovanja teh dveh srečnežev, ki sta si prisegla danes prvo ljubezen; sej se to da bolje čutiti, nego z besedami izrekati.

Temniti se je že jelo, ko pravi deklica Franceljnu: „Tega ne smejo zvedeti strije, da ste bili danes tukaj; koj bi ovirali najino ljubezen. Naročila bom hišinji, naj molči; njej smem zaupati. Obiščete nas lahko večkrat, če bodo tudi strije doma, radi bodo videli, ker tu je le malo družčine, oni pa se radi pomenijo o svetovnih novinah. Morda se zopet kedaj najde ugodna prilika, da se razgovarjava, kakor danes.“

Francelj se poslovi; pri bližnjem cerkvi je ravno zvonilo k sv. Florijanu, ko je koračil po cesti proti domu. Na poti pridrdra kočija. Francelj je vedel, da so skoraj gotovo Zaloški; zatorej stopi v stran, da ga ne bi videli.

Da bo ravno današnji dan Franceljnu vir mnogih britkostij, tega ne bi bil danes mislil. Najkrasnejše podobe slikal si je v svojej domišljiji, ne pomislivši, da ravno najlepše najleže odpodi prva najmanjša sapica.

6. Ženski značaj.

V Nadlogovej krčmi, ne daleč od Zaloške grajščine, bilo je danes vse živo. Kmečki očanci pili so ga na vse pretrganje, kot bi si hoteli za celo leto pogasiti žejo. Oče Nadloga, debel, siv možiček z zeleno kapico na glavi, hodili so počasi krog svojih ljubljenih gostov, ter jim pridno prilivali, če je kje kaki kozarec že dno kazal, sej so dobro vedeli, da imajo možje denar v žepu in radi dajo kaj izkupiti.

„Hej, oče Nadloga!“ kričal je velik mož, Cucek s Korenjega, ki je bil po vseh krčmah dobro znan zaradi večkratnega prepira, kedar je imel že mnogo vinskega duha v glavi, „poglejte, svetilnica je prazna. Še en bokal, pa še ne gremo“, in lopil je s steklenico ob mizo, da so kar kozarci zarožljali.

„Grdoba, ti si pa že pijan“, odvrne krčmar, „nič več ti ga ne dam, imaš že dovolj. — Sej ne boš plačal, ker nimaš denarja, dolžan si že blizo poldrugi goldinar.“

„Vina gor! pravim; jaz nisem nič dolžan, danes sem zaslužil pet in štirideset krajcarjev, ko sem peljal nekega gosposkega človeka v Zalog.“

„Polič ti ga zastonj dam, samo da pojdeš domu. Žena bo prišla po te, potlej bo pa zopet prepir. Pameten bodi, pa domu pojdi, dovolj ga imaš“, prigovarjal je krčmar pijanemu Cucku, ki

je bil že res ves v ognju, in nij družega manjkalo, nego prilike, da bi se sprijel s katerim svojih sosedov.

„Kaj baba? kaj pa ima baba z menoj opravi? Ali je kaj njenega? Vse je moje, moj ruha, jaz sem gospodar!“ In jel se je biti s pestjo ob prsi, kot bi hotel dušo izgnati iz telesa.

Slednjič je bilo gostilničarju in drugim pivcem preveč; pomaknili so nemirnega Cucka pod kap, kjer je imel potem dovolj časa pre-mišljevati, kako borna oseba je med svojimi sosedi.

Ta ravs in kavs pa nij motil štirih gostov v nasprotnej sobici, ki so sedeli pri okrogljeji belo pregrnjeni mizi in si kratili čas s kvartami. Prvi pri oknu v kratkej suknji in dolzimi rjavimi brkami pod nosom bil je ondotnji prodajalec, ki je že dvakrat doslužil vojake in si potem izvolil mirnejše življenje med svojimi sosedi ter jel prodajati razno robo na drobno. Druga dva, suhi osebici, kot bi se bila že celo leto sušila v dimniku, bila sta pisarja bližnje uradnije; slednji pa, najzgovornejši in vedno vesel v srečnih in nesrečnih urah, bil je naš učitelj Janez, ki je posebno rad zahajal v družčino dosluženega vojaka, odkar sta se seznanila nekaj dni sim, — ker je tudi on nosil cele tri dni — če smo prav brali na njegovem odpustnem listu — vojaško suknjo pri sanitetnej kompaniji, potem pa so ga neut-

goma domu poslali, ne vé se zarad kakovih životnih napak.

„Po pet krajcarjev mi plačate vsi trije,“ kričal je Janez, ko je pograbil zadnji kupec kvart in preštel, koliko je napravil.

„Zakaj pa pet?“ čudi se mustačasti prodajalec. — „Pik - kralja imamo mi, jaz sem ga domu prinesel s tarokom, pa damo tudi.“

„No le šteje: Pagat ultimo, tuli, deset tarokov napovedal, he!“

„A, si deset otrok napovedal,“ norčeval se je ta, „nisem vedel; potlej pa že tvoja obvelja.“

„Sedaj pa nehajmo,“ pravi učitelj, ko je pograbil z velikim duševnim naporom pridobljene krajcarje ter jih spravil v žep, „dovolj je že te neumnosti.“

„Se ve da, sedaj bi nehal, ker si nas oplahotal, ha, ha, ha“, smejal se je stareji dolgolični pisar in si prižgal pipo tobaka. „Če hočete, pa nehajmo, sej vem, da Janeza ne uženemo vsi trije. Izpijmo raji vino, da se nam ne ogreje, in prej novega dobomo.“ —

„Škoda, da nij mojega tovariša Franceljna tukaj, lahko bi kaj zapeli“, oglosi se učitelj, ki je prvi izpraznil kupico ter si globoko oddehnil, kot bi mu bil ta požirek strašne težave prizadel. „Ne vé, kaj mu je; odkar se je seznanil s tisto gospodično iz Zaloga, ves se je spremenil. Nič več ga nij k meni, vedno tičí doma, ali pa leta

po gozdih in grmovjih, kot bi bil zdivjal. Tacega človeka še ne vem, da bi bil tako zaljubljen v smrečje, bukovje in hrastovje; vrag vedi, kaj je ondi prijetnega? Kaj hočem reči? Sej pravim, jaz sem mu vedno dejal, da ga bo ta ženska še ob pamet spravila, pa nič nij maral. Ne vém, kako se morejo nekteri ljudje tako zaljubiti.“

„Ahá, ta je tisti v hrvaškeji suknji; one dni sem ga že videl tu-le doli na cesti. Prav zal fant je, krepek vojak bi bil“, pravi prodajalec. — „Za katero pa gleda, za Juliko, ali za Berto?“

„Jaz nobene ne poznam; tisto menda ima s črnimi lasmi, vsaj blodi vedno o črnih laseh, črnih očeh; zobé pa že ne vem kakove ima, menda bele, če niso kaj škrbasti.“

„Berto tedaj! Ta se je pa spekel ta, če še nobeden ne. Sej ima družega; novi adjunkt Klinar je vsaki dan ondi kuhan in pečen. Jaz sem dobro znan ž njim, sam mi je pravil, da mu je Berta zeló všeč, in tudi ona ga neki rada vidi. Srakar misli sicer Juliko oddati in dekle tudi samo misli, da jo ljubi adjunkt, ali rekel mi je, da je preveč ošabna, da si je ne želí za ženo; Berta je bolj pohlevna, samo navihana je precej, nemara mu bo delala preglavice.“

„Kaj mi praviš!“ začudi se učitelj. „Meni je pravil od začetka, ko je še včasih k meni prišel, da ga ima rada, da mu je obljubila zvesto

ljubezen in fant je bil ves srečen. Da je pa taka, bi pa ne bil verjel. Škoda fanta, nemara ga še to v nesrečo pripravi, ker je tako občutljiv. Mene, se ve da, bi ne vodila tako brž za nos.“

Sedaj se odpró dveri in v sobo pride Francelj.

„Lejte! kadar o volku govoriš, pa pride“, reče učitelj. „Srečne oči, da te še enkrat vidijo, sej že cel teden nisva bila skupaj. Kaj te je neki prineslo sim; gotovo si bil v Zalogu, ali pa še-le misliš tja iti.“

„Nisem bil tam. Doma mi je bilo dolg čas, sem pa sim prišel, vedé, da si tukaj.“

„Ravno sedaj-le smo se menili o tebi, — pa ne bodi hud. Ta-le gospod pravijo, da si si slabo družico izbral. Druge ima rada.“

„Naj jih ima, kaj mene briga. Vsak ravna, kakor se mu zdi prav“, reče Francelj nekako nevoljen, da že celó po krčmah govore o njegovej ljubezni.

Zdaj zahruščí v drugej sobi harmonika, ktero je neusmiljeno nategoval domači pastir Matija, da bi si prislužil kake bore. Janezovi trije tovariši so brž zbežljali tja, da bi nekoliko brusili peté, on pa je ostal pri Franceljnu, rekoč, da se preveč potí, ako pleše.

„Povej mi odkritosrčno“, prične učitelj, ko sta bila sama, „ali res ljubiš Berto?“

Francelj je povetil oči in nekaj časa molčal,

potem pa pravi: „Res. — Ali tebi ne sme človek nič razodeti, vse raztrobiš.“

„Jaz nisem nič raztrobil; tukajšnji kupec je začel praviti o teh dekletih, kakošni ste, kaj jaz vé m, sej ju še niti ne poznam.“

„Ali poznaš novega adjunkta Klinarja?“

„Danes sem prvokrat slišal to imé.“

„Od neke strani sem zvedel danes, da ga ima Berta res rada. Meni je sicer zagotovljala, da ljubi Juliko, da je sicer najprej za-njo se trudil, pa ga ne mara, ker je premajhne postave, kakor je šaljivo rekla. Sam ne vem, pri čem sem. Če bi bilo to res, potlej ne verjamem nikomur več na svetu. — Ne, to ne more biti resnica, taka blaga duša ne more tako prekanjeno ravnati.“

„Če pa bi bilo vendar le res?“ vpraša učitelj nekako dvomljivo. „Kaj majhna postava, ta je bosa.“

„Prepričati se hočem natanko, da si ne bom pozneje očital: krivično sem sodil.“ —

Med temi pogovori bližala se je krčmi po cesti mala karavana gosposkih ljudij. V prvej vrsti stopal je strije Srakar in njegova pomočnica Mis Klementina, ktero je spremljal mladi gospod v lovskeji obleki, Ludvik Klinar. Zadaj ste koračili Julika in Berta. Zakaj je bil danes mladi adjunkt tako negalanten, da nij spremljal svojih krasotic, ampak se poprijel zastarele device in

njenega tovariša, strijca Srakarja? Vedel je najbrže sam najbolje; bili so menda politični vzroki, sicer bi se bil kmalu naveličal Klementinine družčine, ki je še vedno govorila v prvej osebi o krasnem ženstvu, kakor bi se tudi ona še smela prištevati mlademu svetu.

„Zakaj pa si tajila, da nij bilo oni dan, ko smo bili mi na Brezju, tvojega ljubeznjivčka tukaj?“ pravi Julika svojeji tovarišici, ko ste ostale nekoliko zadej. „Lej, jaz sem ga pa videla, pa ti nisem koj povedala; doli pri mostu nas je srečal, ko smo se peljali domu; stopil je v stran, pa jaz sem ga koj spoznala. Vidiš, kako lažeš?“

Berta vidé, da ne more več prikrivati, udá se ter reče: „Zavoljo strijca nisem hotela povedati, da ne bi bili kaj mislili.“

„Ne vem, kako da si se ravno temu na vrat obesila; tako je pust.“

„Revež se mi smili, da je tako zaljubljen v me; blago srce ima. Ali kaj, sej vem, da ne bo nič iz tega; žal mi je že, da sem mu kako besedico rekla. Morda bi bil pozabil.“

„Ne vem, kaj bo s teboj, ljuba Berta; tega ljubiš, in Ludvika imaš rada; Ludvik je pa tudi zaljubljen v te, in ti ravno tako nekoliko va-nj. Ta še utegne lepa biti! Nazadnje še bode dvoboj zarad tebe!“

„Beži, beži, sej je tvoj! Čemu ga boš meni prilastovala? Le imej ga; jaz ti nočem napotja delati.“

„Vidiš, s tem že kažeš, da ga imaš rada“, pravi Julika z nekakim glasom, ki je naznanjal, kako zavida svojej tovarišici mladega adjunkta, ki bi sicer lahko njo srečno storil. —

Ludvik, ki je menda že opravil svoj posel pri avant-gardi, počakal je deklici, da ne bi jih bilo strah samih; ter se vstopil k arrier-straži.

Med tem je v sobi godba nehala; oni trije so se zopet povrnili ter pričeli hvaliti vaška dekleta, kako znajo dobro plesati; Francelj pa je strmé stal pri oknu in gledal na cesto. Dobro je videl gredoče in pri Berti mladega gospoda, a rekel nij nobenemu nič. —

Noč je nastala in naši pivci bili so tako zatopljeni v pogovore, — menili so se ravno o nekej vojaškej reči, pri kateri sta imela prodajalec in Janez prvo besedo, — da niso nič pogrešili Franceljna, ko se je ta odtegnil ter jo pobral vun. — Za hišo bila je majhna utica, obraščena s fižolovimi trtami. Ondi se je vsedel Francelj in premišljeval — menda ničemurnost tega sveta?

Sedaj zasliši blizo sebe neki pogovor; hotel se je zopet povrniti v sobo, da ga ne bi pogrešili; ali spoznavši Berto in pri njej adjunkta Ludvika, umaknil se je nemudoma nazaj, bodi si, ker bi bil res rad slišal nju pogovor, kar mu nihče ne bo zameril v takovih okolščinah, ali pa, da ne bi mislila, da ju zalezuje.

„Ah! mila Berta, ali se smem vsaj nekoliko nadejati vaše ljubezni?“ govoril je z vso ljubeznivostjo Ludvik Klinar svojej krasotici.

„Sej ljubite Juliko! Lejte si no, kaj bi radi dve imeli?“ pravi Berta s porednim smehom.

„Nikdar nisem nje ljubil; zagotavljam vas; njo sem le izbral za sredstvo, da bi lože dosegel vašo ljubezen.“

„Oho! kaj se mora po takovih potih sredstev iskati? Potlej ste pa porednež.“

„Ah, ko bi bil jaz kedaj tako srečen, kot je vaš ljubljenec, za kterega bije vaše srce!“ vzdihne poluglasno Ludvik ter zre Berti v oči.

„Kdo je moj ljubljenec? Moje srce je še prosto,“ reče deklica nekako plaho, kot bi se bala izustiti te besede.

„Gotovo?“ —

„Da!“ —

„In oni mladeneč, o kterem sem že nekaj slišal?“ —

Ko ne bi bilo temno, videl bi bil Ludvik, kako je pri tem vprašanju Berta zarudela. „Njega le spoštujem, ker je blag človek“, dejala je.

„In več ne?“

„Ne, čeravno zasluži zvesto ljubezen. Moje okolščine . . . .“ Več nij slišal Francelj, ker sta se že precej oddaljila. Kaj tacega še nij nikdar doživel; stemnilo se mu je pred očmi, in

sam nij vedel, kje je prav za prav. Zapustil je vrt in hotel v sobo iti, da bi med hruščečo družčino zatopil nekoliko srčne bolečine; ali pred pragom obstane; veseli vrišč njegovih tovarišev mu je še bolj zbadal srce. Po vrtu priteče Berta sama, Ludvik se je še delj sprehajal proti keglišču in od ondot povrnil se po drugej strani v hišo.

„Kaj si tudi tukaj, mili moj Francelj?“ pravi deklica mladenču z nekakim otročjim glasom, ki je razodeval vso ljubeznjivost, „oh koliko časa te že nisem videla, srček moj! Zakaj pa ne prideš nič k nam gori? Toliko časa te že nij bilo. Ali si hud, mili moj?“

Kakor iz globocega spanja vzbudi se Francelj, ko ga ogovori Berta. „Kakor vidim, gospodična Berta,“ dejal je, „dobro se zabavljate; zalega spremljevalca imate.“

„Kaj si zato nevoljen, Francelj? Pojdi, no, pojdi; ne morem se tega sitneža odkrižati“, odvrne deklica nekako osupnena. „Sej sem ti rekla, da ga ne maram. Tebe edinega ljubim, da veš.“

„Ne vem, — sej si rekla, da si še prosta.“

„Zató, da tebe ne bi izdala; nekoliko že govore o tem in bojim se, da bi strije ne zvedeli. — Kako rada bi ostala sedaj-le pri tebi, pa me bodo pogrešili, moram gori. Ne bodi tak; veš Francelj, nikdar ti nisem bila in ti ne bodem nezvesta; trdno se na-me zanašaj!“ —

Francelj bi bil rad še kaj rekel, ali sedaj

je prišel nekdo po veži in nemudoma sta se razšla.

Mladeneč zopet nij vedel, je-li krop ali voda. Vse se je tako čudno motalo, da nikakor nij mogel razvozljati te uganke: ga li ljubi, ali ne. Vendar je bolj mislil, da se le norčuje ž njim. —

Ko sta šla pozneje z učiteljem proti domu, nij mu Francelj nič razodel, da je govoril z Berto; tiho je stopal dalje, med tem, ko mu je Janez, vinskega duha napolnjen, cele rešte deklet našteval, ktere so zale, bogate, ktere bi bile najboljše žene.

„O ženstvo, ženstvo!“ tako je vzdihoval nekdej Gašper Galéja pod staro vrbo za Radomljo, ko ga je zapustila njegova draga, „ti si čudna stvar na svetu! Res marsikomu sladiš življenje, ali marsikterega tudi pahaš v nesrečo, da se ne more več rešiti. Ko bi natanko presojeval, našel bi ravno pri tem spolu največkrat začetek mnogih nesreč. Sej je bila že Helena povod dolgotrajnej Trojanskej vojski, kjer je padlo toliko pridnih fantov. Kleopatra bila je Antonijeva nesreča, ter ga pripravila ob čast in življenje, mene pa moja Nežka!“

Kdo vé, če niso te besede tudi Franceljnu prišle na pamet ta večer, samo če je le kaj vedel o slavnem možu Gašperju Galéji, ki je preživel svojo starost v razvalinah starega gradu, same

žalosti, da mu je ušla žena, nezvesta Nežka, za katero se je bil toliko trudil, da jo je dobil! —

7. Na sejemski dan.

Kdo ne vé, kako moč ima majhen listič papirja, ki nam prinaša po svojih mrtvih črkah sporočila od znancev, prijateljev, ljubih itd. — G. P. R. James pravi v enem svojih romanov: „Pisma! čudna, skrivnostna zbroja starih cunj in lima, koliko raznih sprememb ste že učinila na zemlji! Kolikokrat je pretresla tanka, zložena pola papirja s čudno zakrivljenimi, črnimi hieroglifi, najprostejše in najveselejše srce, da je postalo plen nesreče in bolesi! kolikokrat spremenila smehljaje v solzé! Kolikokrat ste odpodila prijetne podobe, ki jih je rodila fantazija, spomine in upanja, ter zavila preteklost v puščobno temoto in prihodnjost v grozno brezupnost. — Kolikokrat pa ste bili nepričakovani oznanovaleci sreče in veselja! Kolikrat ste prinesla v tugopolna prsa svitlobo in mile solnčne žarke! Kolikrat ste razgnala na mah temne, gromonosne oblake in črno nevihto svetá! — Da, večkrat ste celo mračni, viharni dan dolzega, tugopolnega življenja sklenila po bliskovo z nekako ekstatično svitlobo, ki je bila prebliščeča in premočna, da bi jo bilo moč preživeti.“ —

„To čudovito moč zvedel je danes tudi Francelj. —

Sv. Martin, ta je mogočen patron, ne le, da se ta dan krščuje novo vino in odslej še le dobi vse pravice, ki so mu priznane od Noeta sim, ampak tudi dosti sejmov napravili so Slovenci v čast temu svetniku. In kdo se na kmetih ne veseli sejma? Gospodar je vesel, ker bo prodal kravo ali pa par voličev, ktere je doma oporedil, dekleta so vesela, ker bodo imela na izbiro raznega blaga, da si lahko omislijo kakoršno obleko če hočejo, krčmarji pa so še najbolj veseli, ker vedo, da se nobena telica ne bo prodala, da ne bi se izpilo na nje zdravje in dobro srečo par bokalov vina.

Tudi v vasi, kjer smo pričeli našo povest, bil je danes takošen vesel praznik; bil je sejem.

Krog šole so se naselili kramarji s svojim blagom in razvesli mnogo pisanih rut, da bi bolj mamili mladino ter jo vabili k sebi; usnjarji, manj bahati možje, spravili so se k cerkvi pod varstvo sv. Martina, ter rezali ondi v eno mer podplate, urbase in razno drugo usnjarijo, in Ribničan, kterega nikjer ne manjka, razložil je svojo leseno robo ob cesti ter plel „rajte, reščajta in drugo süho robo“, da ne bi mu zmanjkalo blaga.

Nekoliko v strani stala je rogata živina: ovce, koze in prešiči, in tu je bil največi šunder.

Roka ob roko je ploskala, mešetarji so se priduševali na vse krvave moči, da je ta ali ona krava breja, koliko ima mleka za vsako molžo, grè li po plemenu i. t. d., od vsacega repú vedel je mešetar lastnosti, če ga prej še tudi nikdar videl nij.

„Kopač! koliko boš hotel imeti za kravo?“ praša star možiček v višnjevej kamižoli, ki je tudi vlekel za seboj suho telico ter jo hotel vvrstiti med drugo živino.

„Petinšestdeset“, odvrne Kopač ter meri z očmi svojo kravo na dolgo in široko, kot bi se hotel še enkrat prepričati, je-li res toliko vredna, ali ne.

„Kravica je lepa, veliko vime ima, pa danes je živina hembrano po ceni; nič kupčije nij.“

„Ceneje je ne dam, prevesnica je, spomladi mi zadene najmanj osemdeset, pa kaj se če? Klaje mi bo primanjvalo čez zimo, denarja je pa tudi treba.“

„Je, je; meni se tudi taka godi, zató bi pa rad prodal to-le klèse. — Kaj pa? — e e kaj sem že hotel reči, — kaj pa tvoj mlajši fant Francelj, ali je še doma? Dolgo ga že nisem videl.“

„Še.“ —

„Sedaj pojde v lemenat, ne? — Glej, kako se ti bo na stare dni dobro godilo, ko boš imel gospoda. Koštá res, koštá, dobro je pa le.“

„V Trst pojde sedaj“, odvrne Kopač kratko in nekako nevoljno, kajti nič rad se nij menil o svojem sinu, odkar mu je naznanil, da hoče iti v Trst, tako daleč od doma k morju, kjer ga ne bo mogel nikdar obiskati.

„V Trst pojde? Kaj bo pa tam delal, ali so tam tudi kake šole? Pa menda ne bo za jezičnega dohtarja študiral?“ —

„Mora že kaj biti; jaz ne vem te ropotije, še nisem bil nikdar tam. Že sam vé, kako je bolj prav; njegova glava, njegov svet. Kakor si bo postlal, tako bo pa ležal, jaz sem že svoje storil, on naj pa svoje.“

„Tako tedaj ti praviš, da pojde v Trst? Tam bo pa barke videl, pa morje. Moj Tone je bil tudi tam, ta, ki je oženjen na Brdih. Pri pomorskih soldatih je bil. O, koliko je vedel povedati. Tam na barkah imajo iz vrvij lestve in tako urno mora laziti po njih, kot maček po drevju.“

Možek bi bil nemara še delj pripovedoval, kako je njegov sin po ladjah vrvi vlačil in nategoval, ali sedaj so prišli kupci in oče Kopač so se zapletli v barantijo.

Franceljna nij danes nič dosti brigal sejem. Počasnih korakov hodil je gori in doli po cesti, in če ga je kaka znana ženica pozdravila, ali pa kateri njegovih prejšnjih tovarišev iz otročjih let,

odgovarjal je le kratko, kajti njegove misli so se podile Bog vé, kodi.

Ravno jo je mislil zaviti proti šoli, da bi obiskal svojega prijatelja Janeza, ko mu pride nasproti neznan človek, golorok in v starih irhastih hlačah, ki so že zdavnaj izgubile prvotno barvo.

„Gospod! tu-le imam neko pismo, menda bo do vas“, pravi prišlec, ki se mu ponižno približa, in privzdigne star, luknjast klobuk, čehljuje se za vratom, kot bi hotel izduhtati, je-li zadel pravo osebo, ali ne.

„Kje ste pa dobili to pismo?“ praša Francelj, ogleduje list, ktereга vnanji napis nij kazal ravno izurjene roke.

„Mlada gospa v Zalogu so mi ga dali skrivaj, rekoč naj ga vam izročim“, pravi ta in nekako sumljivo skremži obraz, vidé, da ga Francelj ne opazuje.

„Že dobro, hvala!“ pravi mladeneč ter odide po stezi, ki je držala proti majhnemu gozdiču, da bi ga ondi nihče ne nadlegoval pri čitanju, dedec pa je švedral dalje na sejem in mrmral med potoma: „Hudir, mislil sem, da mi bo kaj brsnil, ko sem mu prinesel pismo, pa nij nič, — menda tudi nima okroglega v žepu, koli jaz; sej že gleda tako žalostno, kot bi ga bila lakota srečala.“ —

Francelj obstane v senci starega oreha, odpečati pismo ter bere:

Dragi gospod!

Z boleznim srcem Vam moram naznaniti, da najina ljubezen ne more dalje trajati. Kakor nerada storim ta korak, tako me okolščine silijo k temu. Strije mislijo prodati hišo v Ljubljani ter se preseliti na Štajersko in jaz, kakor veste moram ž njimi. Kaj bi nama pomagala sama ljubav, ker ne bi mogla nikdar se združiti? Vi pojdete svoja pota, in jaz? — Jaz sem popolnoma v rokah strijčevih; oni so moj dobrotnik, in ubogati jih moram, če zavoljo družega ne, že iz hvaležnosti. Sami lahko sprevidite, da to nikamor ne kaže — mnogo let boste prebili na tujem; obrnite se kamor že hočete; leta prinesó tudi druge misli. Nemara bi se pozneje kesali, ko bi dosegli kako visoko službo, da ste izvolili bolj prosto deklico. Sedaj se poznavá še-le malo časa; lahko bodeva obadva pozabila, čeravno bo z začetka bridko. Vedite, jaz sem Vam udana z dušo in telesom, in čeravno se morava ločiti, ostali mi boste vedno v spominu; sej ste bili prvi, kterega sem ljubila. — Tudi sem že tu pa tam spoznala iz strijčevega obnašanja, da nekaj slutijo o najinem znanstvu; ko bi se tega za trdno prepričali, odgnali bi me nemudoma od hiše. In kaj hočem potlej sirota brez vse po-

moči? To lahko sami previdite. — Naš strije so sicer prijazni z vsakim omikanim človekom, ali o ljubezni nočejo nič vedeti, ako se nij nadejati koj bogate snubitve. — Menim, da ne boste hudi na-me; sej nij moja volja. Čeravno je nemila osoda tako sklenila, da morava pozabiti, kar je bilo, ostaneva si vendar prijatelja.

Nadejam se, da se ne boste jezili na svojo ljubljenko, ki Vas zadnji krat v duhu poljubuje.

Berta.

Francelj je še dolgo strmel v pisanje. Ko je dokončal, sam nij vedel, ali se mu sanja, ali je resnica. „To nij nikoli Berta pisala“, dene sam pri sebi, „ona, tako blago bitje, ne more kaj tacega pisati. Ali kdo bi bil drugi to pisal? Sej nihče v gradu ne ve o najinej ljubezni! — Ljubezen je življenje, pravijo pisatelji, jaz pa pravim: ljubezen je trpljenje, ki počasi razjeda človeške žile. — Nikdar me nij ljubila! To je bilo le hlinjenje, sicer ne bi mogla napisati besede: „pozabiva, kar je bilo.“ Prej vedno „ljubi moj Francelj“, a zdaj na krat, „dragi gospod!“ — Ne, ne, jaz te ne bom pozabil; nij mogoče; jaz ne spreminjam ljubezni, kot mestna dama oblačila.“

Razburjen vrne se mladeneč nazaj na sejem, da med hruščečo množico nekoliko utiši srčno boleost. Ob cesti sreča učitelja, ki je ravno

ogledoval pri nekem prodajalcu prstene pipe, cevi in drugo blagó.

„Lej ga no! Kod pa hodiš?“ ogovori ga Janez, „ravno sem te iskal. Pojdi z menoj v krčmo; tvoj oče so ondi, ravno sedaj-le so prodali kravo, pijače bo kot vode.“

„Ne grem; pojdiva raji sama kam.“

„K očetu boš vendar šel? Danes so dobre volje, tako ga pijejo, da je kaj. Ravno prej so me vprašali, če sem te kje videl.“

„Ne grem med pive; preslabe volje sem; če hočeš, pojdiva v gornjo izbo.“

Janez vidé, da nij drugače, udá se slednjič ter gre s Franceljnom v gornjo sobico, ktero je imel krčmar Grčar navlašč pripravljeno za odličnejše goste. —

„Tedaj po vsej sili hočeš iti k mornarstvu“, prične učitelj, ko sta sedela sama v izbici in se krepčala z vinom, „jaz bi ti svetoval, da ne. Koliko nevarnostij je ondi, pomisli! Druzega nimaš, kot nad seboj nebó in pod seboj vodó.“

„Ravno vodé potrebujem, bom se vsaj enkrat popolnoma ohladil“, odvrne nekako zaničljivo Francelj. — „Nevarnosti se ne bojim, sej je človek povsod v nevarnosti. Vsak stan ima svoje veselje in svoje trpljenje.“

„Kaj bo pa tvoja ljubica rekla, ko jo boš zapustil? Ali se ti nič ne smili?“ — Francelj je molčal. Ko ne bi bil učitelj bolj v kozarec

zaljubljen, kot v svetne lepotije ter bi bil le nekoliko opazoval mladenčca ta trenotek, lahko bi bil spoznal, da mu nekaj razjeda srce, da! morda celo uganil, kaj mu je. Ali on se je za take norčije — kakor je ljubezen vedno imenoval — malo brigal, zadovoljen, da je bog le vinsko trto ustvaril, da si človek nekoliko grlo ohladi. Ker Francelj nij skoro nič govoril, temveč večidel molčal, kot kartuzijan, bil je pa Janez toliko bolj glasen. Vse lastnosti mu je našteval, ktere bo morala imeti njegova prihodnja žena, kako bo varčno živel, in vse drugače gospodaril, nego pa sedaj.

Na sejmu je ponehal šunder, tem veči je nastal v gostilnici. Naša dva znanca prišla sta pred vežo, kjer je ležal na kamenitej klopi Kavka in zraven njega cilinder, ki pa se je danes že zopet za nekoliko ponižal. Neki hudobni pastir mu je odrezal oglavje, in Kavka ga je potem skupaj steknil. Franceljna so spreletele čudne misli, ko je zagledal tega moža. Če se mu je že prej zdel originalen, zdel mu se je zdaj tem bolj; pomiloval ga je, ker je skoraj za gotovo vedel, da je brat Berte, ktera mu je ravno danes takó odpovedala ljubezen! Rad bi bil razodel svoje težave Janezu, ali nij si upal, vedé, da ga ta ne razume, da bi se le norčeval ž njim, kakor je bila sploh njegova navada. —

Ko se vrneta po kratkem sprehodu v uči-

teljevo stanico, pravi Francelj z žalostnim glasom: „Janez! danes sva ga pila zadnjikrat skupaj, ne bodeva ga sedaj tako brž; jutre odidem v Trst.“

„Kaj ti v glavo pride? Sej si rekel, da greš še-le drugi teden.“

„Premislil sem se; čem preje sem ondi, tem bolje. Ostani zdrav in srečen, pa izberi si pridno ženico. Hvala ti za tovarišijo; ko bi ne bil ti tu, ne bil bi imel človeka, s katerim bi se bil mogel kaj pomeniti. Posebno tvoja veselost razvedrovala me je dostikrat.“ —

Prijatelja sta se ločila. Janez nij jenjal, dokler sta še za odhodnjo enkrat s kupicama trčila in jih izpraznila.

Drugo jutro že nij bilo Kopačevega Franceljna več v vasi. —

8. Črez osem let.

Eden človek, kakó malostna stvar! kako lahko ga pozabi svet, ako nij mogočen vladar ali posebni velikaš! Tudi o Franceljnu nij več govoril nikdo, razve starega Kopača, ki je čutil vedno še stalno očetovsko ljubezen do svojega sina, čeravno ga ta nij bil ubogal. —

Osem let je bilo preteklo, a v teh osmih letih se je mnogo spremenilo. Starejši gospodarji so nekaj pomrli, nekaj pa prepustili gospodarstva svojim sinovom; deklice, ki so bile

takrat še čisto otročje, vzrastle so v zala dekleta, dečki pa, sedaj čvrsti fantje, pričakovali so od dne do dne žalostne osode, da jih poberó v vojake. Gospod fajmošter, dobri mož, umrli so že pred tremi leti in njih mesto prevzeli so kaplan Tomaž; učitelj pa, ki se je že naveličal samskega življenja, oženil se je s precej bogato, čeravno ne posebno zalo deklino kmečkega stanu ter pričel mirneje življenje.

Francelj je bil eno leto v Trstu pri mornarstvu. Na krat pa je izginil; nihče nij vedel kam. Na vsa pisma, ki so jih pošiljali tja, nij bilo odgovora, in čeravno se je slednjič stari Kopač sam napotil v daljno mesto, da bi za gotovo zvedel kaj in kako, vendar nij nič opravil. „Izginil je, in nij ga več!“ dejali so mu ondi, „morda je utonil, ali pa jo je potegnil iz dežele.“ — Kopač je sedaj za gotovo mislil, da je njegov sin mrtev; gospodarstvo se mu je pristudilo, in še tisto leto oženil je svojega starejega sina Lovreta, da bi se iznebil težavne butare ter živel sam za-se. —

Bilo je na sv. Tomaža dan. Čeravno je sploh ta čas navadno snežno in pusto, bilo je to leto vendar nenavadno lepo: snega nij bilo še nikjer in solnce je prav prijazno sijalo.

Na farovškem dvorišču stala je kočija, in ženske, ki so neprenehoma tekale sim in tam po kuhinji, kletéh in drugih shrambah, bile so

danes čisto praznično oblečene; morali so tedaj biti v farovžu imenitni gostje. In kedor je tako sodil, nij se motil: bil je danes fajmoštrov god, kterega so hoteli prav slovesno praznovati.

V tesnej, pa čedno opravljenjej sobi zbrana je bila mala družba pri bogato obloženej mizi. Na prvem mestu sedel je Srakar ter imel pred seboj največi kozarec, ki so ga premogli v farovžu; poleg njega Miss Klementina s široko krinolino in svitlimi zapestniki, nasproti njima pa Julika in Ludvik Klinar; gospod Tomaž pa so se spravili ponižno na konec mize, da bi urno pregledovali, kje kdo kaj potrebuje. Berte danes nij bilo v družčini; — kje je neki bila? —

„Prav veselí me, da ste me danes počastili“, prično gospod fajmošter proti debeloličnemu Srakarju, „sej vas že dolgo nij bilo tukaj; sedaj ste vedno le v Ljubljani.“

„Kaj pa čem? Ne ljubi se mi že več, na stara leta krog laziti; najraji sem doma. Juliko sem odpravil od hiše; moža ima; sedaj naj jo ta vodi krog, jaz sem že storil dovolj.“ In pri teh besedah ozrl se je z nekakim zadovoljstvom po svojej rejenki, — ali če po pravici povemo, hčerki — ki je sedela kraj svojega moža.

„No, gospa Julika“, obrnejo se fajmošter k njej, „kako vam je kaj po volji novi stan?“ —

„Hvala! zadovoljna sem.“

„In vi, gospod Ludvik?“

„Tudi popolnoma zadovoljen; sej boljše žene ne bi bil mogel dobiti.“

„Lejte, kako ste prav storili, pa vas kar nij bilo pregovoriti! Vedno ste tiščali za Berto; jaz sem pa vedel, da bo Julika bolja za vas. — Kako pa, gospod Srakar, kje pa je sedaj Berta? Ali nič več ne slišite o njej?“

„Nič!“ — odvrne ta nekako osorno, kot ne bi mu bilo ljubo, da ga nadleguje fajmošter zarad te reči. — „Jaz sem jej dolgo prigovarjal, pa zahman! Potlej sem jej pa naštel nekaj denarja ter jej rekel, naj se pobere, kamor se hoče. Dosti sem storil za-njo, še preveč! Ako bi bila ubogala, dobro bi se jej bilo godilo; ker pa je hotela imeti hudo, naj pa je ima.“

„Bog pomagaj! tak je sedaj svet“, vzdihnejo fajmošter zmajaje z glavo. „Škoda dekleta, škoda! — Jaz sem jej rekel, naj se ne pečá s tem človekom; prav nič mi nij bil všeč; vere menda tudi nij dosti imel, — in kjer nij Boga, nij božjega žegna.“

„Kakor sem slišala, tudi za-nj ne vedó, kam je prišel“, oglasi se gospodična Klementina in njene okrogle svitle oči razodevale so nekakov triumf. „Morda sta skupaj kam pobegnila.“

„E ne, ta je najbrž mrtev, kakor se govori“, rekó gospod.

„Potepuh je bil, potebuh bo, naj hodi, ko-

der hoče; bolje bi bilo, da bi ga nikdar na svetu ne bilo!“ zagodrnja Srakar.

Sedaj so se presukali pogovori na druge bolj vsakdanje reči, dokler nijelo zahajati solnce; ondaj je Srakar opomnil, da treba odriniti. —

Zapustimo nekoliko pojedino v farovžu in poglejmo na samotno pot, ki vodi po gozdu v bližnjo grajščino, kjer je urad.

Stemnilo se je že popolnoma, in po tej samotnej cesti koračila sta dva moža z bisagama črez ramo. Prvi bil je v kratkem kožuhu in dolzih platnenih hlačah, drugi pa v dolgej suknji domačega blaga s kosmato kučmo na glavi.

„Kaj si vse nakupil v Kamniku, Vrbanek?“ praša mož v kratkem kožuhu svojega tovariša.

„Usnja za črevlje; vse raztrgane imam; pa je tako presneto drago. Kaj misliš, za same podplate sem dal petnajst krajcarjev manj, kot en goldinar! Pa kaj se če? Moram jih imeti — nevtegoma sem moral v Kamnik po-nje. — Ko bi le za denar tako hudo ne bilo, bi človek že izhajal, ali ta „nemerčaj“ kar nobenega teka nima.“

„Vrbanek, jaz sem pa danes nekaj zvedel v Kamniku pri Strugarju, kar še nisem slišal do danes. Pa se ne smeš norčevati z menoj; jaz bom tako povedal, kakor sem slišal.“

„Ali — kako se denar dela?“ praša Vrbanek hlastno.

„Nij ga treba nič delati, kar po-nj se gre“, pravi ta možko. „Sej pravim, tuji ljudje vedó, mi pa nič, ki smo sosedje.“ —

„Kaj pa? povej no brž! morda je kdo, ki „umare“ pové, da bi potem s loterijo stavil?“

„Tu-le sva sama, in povedal ti bom, če boš molčal. Veš! da ne boš nikjer nobene besede zinil!“ pravi mož, ki je kresal gobo, da bi si zažgal tobak.

„Nikomur, nikomur, — le povej, molčal bom kot lipov bog.“

„Vidiš, to je bilo tako-le: Jaz sem sedel v Kamniku pri Strugarju in pil polič vina, zraven mene pa je bila stara Kaznarica iz Radomlje, — ti je ne poznaš — ki je prinesla jajca in piščeta na trg. Sva se pa začela pogovarjati to in ono, in slednjič mi pové, da je na Znajilem nek tuj človek, ki je še-le pred nekimi tedni prišel, pa nobeden ne vé od kod; in ta daje ljudem denar, ako ga pride prosit. Ne vem, kje je babnica to zvedela, pa njej verjamem, ker vse kraje obleze.“

„Denar daje?!“ začudi se Vrbanek, ktereга so te besede vsega omamile, „pojdi hudirja, kaj mi praviš!“

„Da, po dvajset, trideset in še več goldinarjev; iz Radomlje je že eden šel po-nje.“

„E hudirja, denar daje?! — Kakošen človek pa je to? Ali ti je kaj povedala?“

„Dejala je, da je prav prijazen z ljudmi.“

„Ne, tega pa zopet ne verjamem, — kdo bo neki dan današnji denar trosil? Vsak gleda, da bi ga le kaj pograbil. — Kje pa stanuje na Znajilem, ali v tistej Brglezovej koči, ki je prazna?“

„Je, je, pa je vso popravil.“

„Ti prikazen ti, kaj mi praviš! Če je to res, mora biti ali copernik, ali pa zna denar delati; drugače nij mogoče. Slišal sem že, da je v tistej bajti neki gostač, tega pa ne, da je tako bogat. — Se vé da, ti boš tudi šel po-nje; veš kaj, skupaj pojdiva; bova vsaj videla, če je res; jaz še ne verjamem. Ko bi bil tako dober, bili bi ga ljudje že steknili.“

„Počakaj, da ti povem. Drugače ne dá denarja, kakor če imaš od fajmoštra ali od župana ubožni list, da si res reven. Jaz bi šel koj, pa vé, da mi ne dadó fajmošter lista, ker sem cerkovnik in imam še precej premoženja, kar sem podedoval po bratu na Hrvaškem; tebi ga pa bodo nemara dali.“

„Hudimana! ta je pa zopet druga“, dejal je nekako žalostno Vrbanek. „Fajmošter me nič kaj radi ne vidijo, ker že nisem tri leta bire dal in pri cerkvi tlake opravil, župan pa tudi ne, ker sem ga vlani tožil zavoljo pašnika. Ko bi jih mogel kako ogoljufati; kaj praviš?“

„Reci, da boš prosil pri gosposki, da te še za davek počakajo.“

„Res da! tako bom rekel, tako. Koj jutre pojdem tja gori; kolikor koli mi dá, dobro bo.“

„Pa glej, da boš prav govoril, ko boš prosil; nij, da bi se režal, kot rjave klešče. Reci: prosim, ko bi mi nekoliko pomagali; reven sem; otrok imam dovolj, jesti pa nič, ker so vedno slabe letine. — Pa sej ti ne znaš; stal boš in gledal, kot krava čok; ves avšast si. Nič ti ne bo dal“, ošteval ga je cerkovnik, vedé, da je Vrbanek strahopetec, ki se gosposke suknje tako prestraši, da nobene besede ne more ziniti.

„Bom, bom, prosil bom, sej vem, kako se mora.“

„No, kako pa boš rekel?“

„Prosim, denarja nimam, pa kup otrok.“

„Reven sem, imam malo posestva, moraš reči.“

Tako je podučeval še dolgo časa cerkovnik trapastega Vrbanka, ki si je bil že svest, da bo v kratkem dobil denarja.

Zdaj vidita kraj ceste nekaj črnega ležati. Ko bi bil Vrbanek sam, skoprnel bi bil od strahu, mislé, da je kaki škrat; ali sedaj je imel dobrega varuha, cerkovnika, ki je bil ves domač z duhovi, še bolj, nego Vrbanek s svojo ženo. Oba stopita bliže, in glej! gosposko opravljen človek ležal je v blatu, ki je že jelo zmrzovati.

„Bog in sv. križ božji!“ zakriči Vrbanek, „mrtev je, ubil ga je kdo.“

„Nij mrtev, ne, še diha“, odvrne cerkovnik in dvigne truplo kvišku, spoznavši pa človeka, vsklikne: „Za božji čas! Kavka, tisti malar, ki je pri nas oltarje delal! Gotovo se je preveč napil. Glejva, da ga spraviva v kako hišo; tukaj bo zmrznil po noči.“

Skušala sta ga s seboj spraviti, ali mož se nij nič zavedel. — Sedaj pridrdra kočija po poti. —

„Hej! počakajte!“ kričal je cerkovnik, „tega-le človeka vzemite na voz, vsaj do bližnje hiše; napol mrtev je že.“

Kočijaš ustavi konje in iz kočije stopi mlad gospod: bil je Ludvik s svojo družino, ki so se ravno peljali iz farovža. Kot cesarski uradnik moral je skrbeti, da se spravi ubogi človek pod streho; zatorej velí kočijašu, naj pomaga onima dvema, da ga spravijo v samotno kočjo bližnje gostinje, ki je bila kaka dva streljaja ob cesti, sam pa je počasi vozil dalje.

Ondi so spravili bolnika v hišo in ženski, ki ste prej samega strahu kričali v vozu, začuvši, da nekdo umira, upokojili ste se sedaj toliko, da ste šli s Srakarjem vred v sobo, da bi videli nesrečneža. Stari strije je obledel, ko je zagledal pri slabej luči znan obraz, in nič manj se je prestrašila gospodična Klementina. Obadva sta stala, kot dva kipa, gotovo pa si želela biti daleč, daleč od tamkaj.

Bolnik je odprl oči in debelo pogledal krog sebe. — Nij bil pijan, kot sta prej moža menila, temveč slabosti so ga obhajale; poslednja ura se mu je bližala.

„Ti, ti, — ti si, se ve da, moj strije si, hudoba! beži! — Ti si me ogoljufal, ti si me pehnil v nesrečo, hudoba! In ti tudi, ti črna pošast, ti sova, le glej me s svojimi hudobnimi očmi; ti si ga nagovorila, da me je spodil po svetu, po beraško; vidva sta pa vzela moje denarje, mojo dedščino. Kaj lepo sta živela — vidiš — ona-le je tvoja hči, jeli? Tako črna je, kot ti!“ — Tako je zakričal bolnik in kazal na Srakarja in njegovo družebnico. Bil je strašen prizor.

Srakar in Klementina nista mogla prenesti tega pogleda; brž sta se odpravila iz hiše. Sivolasi strije bil je bled, kot smrt ter dejal poluglasno: „Pustite ga, — blede“, ter hitel vun. Ludvik je naročil gostinji in njenemu sinu, naj strežeta bolniku čez noč, potem pa se je odpeljal z drugimi domu. —

Kavka nij ozdravel; drugo jutro še pred dnem zaspal je za vselej, med tem ko je skoraj celo noč blêdel o strijcu in „črnej sovi“, ter pravil čudne reči o njima.

9. Dve novici.

Drugo jutro po maši sedeli so fajmošter ravno v hišterni in zajtrkovali, ko vstopi Vrbanek. Počasno zapré dveri in še dolgo popravlja žvipelj pri zapahu, ki se mu nij hotela koj sprožiti, potem pa obstane pohlevno za dvermi ter vrti svojo kučmo v rokah, čakaje, da bi ga fajmošter najprej ogovorili, ker sam nij vedel kako začeti.

„Kaj pa bi ti rad?“ vprašajo ga fajmošter, vidé, kako drgetajo Vrbančku kolena, kot bi ga tresla sedem in sedemdeseta mrzlica.

„Prosil bi, ko bi mi hoteli dati ubožni list.“

„Ubožni list? — Čemu ti bo?“ —

„V kancelijo bi ga nesel, da bi me počakali za davek, ki ga še nisem plačal.“

„Lažeš!“ zarohne gospod srdito, „sedaj se ne plačuje davek, sej so že zdavnaj minile kvatre; razve tega pa tebi ubožni list nič ne pomaga; gospodje dobro vedó, koliko imaš; ti kaj družega namérjavaš; nemara misliš beračit iti?“

Vrbanek vidé, da se po tej poti ne pride do konca, izmisli si brž zvijačo ter reče: „Če bi mi pa davka ne odpustili, ali vsaj počakali, šel bi z listom k nekemu človeku, ki mi je obljubil posoditi nekaj denarja, ako mu prinesem od vas ubožni list.“

„Vidiš, kako lažeš! Denar ti bo kdo poso-

jeval! Kaj pa da! da bi pijančeval potem? Ne? Delaj, delaj raji, potlej ti ne bo treba pri družih ljudeh pomoči iskati; lepo posestvo imaš. Le kar poberi se, — nič ne dam — pijancev in lenuhov ne bom podpiral in s tem še sam greh delal.“ —

Potuhnen, še bolj nego je prišel, zapustil je Vrbanek farovško hišterno ter se zmuznil vun. Marsikaka robata kletvica ušla mu je, ko jo je praskal po farovškem dvorišču proti drvarnici. Ondi sreča cerkovnika, ki ga radovedno popraša: „Kako si kaj opravil? — kaj so rekli gospod!“

„Kaj bo neki rekel? Spodil me je po pasje! Nič mi nij hotel dati. Ko bi bili ranjki fajmošter živi, bili bi mi gotovo pomagali; oni so bili ves drugačen mož; ali Bog jih je prekmalu vzел, s tem pa nij nič, in nij.“

„Lej si no!“ pravi cerkovnik in zmaje z glavo, „kaj boš pa sedaj počel?“

„Kaj bom počel? — Kar tja pojdem brez lista; prosil ga bom za vse križe in težave, morda se me usmili in mi kaj dá. Poskusil bom, če ne, pa naj se gredo vsi solit: fajmošter, župan in še tisti copernik po vrhu; do smrti bom še že živel; sej še niso nikogar živega spravili v zemljo.“

In res! Vrbanek bil je stoične potrpežljivosti; nij se dal prestrašiti vsem oviram, kadar

je šlo za denar, ampak mahal jo je kar naravnost na Znajilo, še tisto jutro.

Proti večeru so že sedeli v cerkovnikovej bajti, ki je stala tik cerkve, možje in fantje iz vasi, ter imeli razne pogovore. Po Slovenskem je še sploh navada, da se vašanje o zimskih večerih radi zbirajo v kakej hiši, da jim prej čas mine; pri cerkovniku pa je bilo še tem pripravnnejše za-nje, ker je imel opalto, torej je vsak rad nekoliko posedel, ki je prišel po tobak, da bi se tudi vdeležil občnega pomenjkovanja.

„Kavko, tistega malarja je tedaj sinoči Bog vzel“, prične star možiček pri peči, ki je vlekel iz majhne turnčkaste pipe, „Bog mu daj večno luč! Pijanček je bil, kar ga poznam.“

„Jaka, ti si bil zraven, ko je umiral“, pravi cerkovniku krčmar Grčar, ki je prišel tudi nekoliko povasovat k svojim sosedom.

„Umiral še nij takrat, ali bleдел je čudne reči, da me je bilo kar groza. In pa tistega gosposkega človeka, ki je bil včeraj pri kosilu v farovžu z grajščinskimi, kako ga je obdeloval! Kar pobegnili je vun. „Ti hudoba, ti si moj strijc“, dejal mu je, in njegovej ženi, ali kar je že, dajal je taka imena, da je bilo groza. Nekaj posebnega morali so imeti kedaj med seboj.“

„Jaz sem tudi slišal, da je njegov strijc“, pristavi Grčar.

„Čakajte možje, jaz vam bom to reč bolj

natanko razložil“, povzame besedo oni stari mož pri peči. „Kacih petnajst let bo že tega, kar sem streho delal pri sv. Aleni za Savo, kjer je takrat ravno pogorelo. Tedaj sem bil še krepek, sedaj pa že nisem več za rabo. Neko soboto večer smo sedeli, jaz, dva zidarja pa en mesar iz Ljubljane, ki je prišel ravno po voli, v Vode-tovej krčmi pod sv. Aleno doli, sej veste, kje je. Pri peči ležal je ravno Kavka pijan, — takrat sem ga prvokrat spoznal. — Menili smo se to in ono, slednjič pa je prišla govornica tudi na tega človeka, ktereга je mesar dobro poznal. — Pravil nam je, da je bil Kavkin oče bogat gospodar, čeravno nij imel veliko posestva. Njegove žene brat dovršil je ravno šole na Dunaju ter prišel domu, pa nobene službe še nij imel. Tisti čas umrla sta Miheljnu, ki je bil takrat še-le kacih trinajst let star, na nagloma oče in mati, oba v enem letu. Strije je prevzel gospodarstvo in skrbel za fanta in njegovo sestro, ki je bila še-le dve leti stara. Mladi gospod, vaje n postopanja, naveličal se je kmalu življenja med svojimi vašani; prodal je posestvo ter si kupil drugo na Dolenskem, kamor se je preselil z otrokoma. Kake dve leti poprej pa, ko so bili še Miheljnovi stariši živi, seznanil se je na Koroškem nekje z neko štacunarico, ki bi se bila grozno rada možila, ker je njena kupčija že popolnoma pešala, pa nihče je nij hotel; se ve da, kdo mara samo

za babo, če družega nij. Ta človek pa, kakor je sploh mladina vsa nora, zatelebal se je v to babnico in slednjič prišlo je tako daleč, da bi jo bil moral vzeti. Ženska je bila grda, torej se nij upal pokazati jo svetu kot svojo ženo, in jo je vedno tolažil, naj potrpi, dokler dobi kako službo. Rad bi se je bil odkrižal, zato jo je pobral na Dolensko, pa ona ga je steknila, in sedaj nij bilo družega pomočka, nego imeti jo pri sebi. Slednjič se je je pa le privadil; — živela sta dobro in nobeden njiju nij več mislil na ženitev. Mihelj je postal že krepek fante in strije se je jel bati, da bo treba prepustiti njemu gospodarstvo, ter jo zopet pobrati s praznimi rokami po svetu, zraven pa še živiti svojo nadležnico. Kovala sta obadva, kaj je storiti, in baba je bila tako prebrisana, da je spravila fanta od hiše, ktereга je vzel neki grajščak ter ga dal na Dunaj v šolo, ker je imel posebno veselje do slikarstva. — Ondi se je seznanil s hčerjo nekega imenitnega slikarja, ktero je zelo ljubil. Ali sedaj je zadela Miheljna huda nesreča: ob kratu umrl mu je dobrotnik, ki ga je podpiral in njegova ljuba. Sedaj je bil ob tlá. Popustil je šole, klatil se krog po svetu brez vsega namena, udal se pijančevanju in slednjič je prišel v domači kraj nazaj, kjer pa že nij bilo niti posestva niti strije več. Klatil se je krog po svetu in si služil potrebni živež, kar pa je

dobil v denarjih, zapil je na žganju. Njegov strije je takrat živel v Trstu, kjer je imel ime-nitno službo, ali o Miheljnu nij hotel nič vedeti. Njegovo sestro imel je pri sebi, in da bi ljudje ne imeli preveč govoriti, razglasil je tudi svojo hčer za Bertino sestro. — Tako blizo je pravil tisti mesar, sedaj pa veste, zakaj se je Kavka jezil še na smrtnej postelji na svojega ujca, — kdo bi se ne bi?“ —

Vsi so pomilovali ubozega Miheljna, ki je moral toliko trpeti, ali on se sedaj nij več zmenil za njih milovanja; bolje bi bilo, da bi bili v življenju lepše ravnali ž njim. —

Sedaj se je presukala govornica na Vrbanke in onega čudnega moža, ki ima toliko denarja, da ga kar siplje; kajti cerkovnik nij bil toliko možat, da bi bil zamolčal, kar mu je naročila kokošarica Kaznarica, temveč je povedal svojemu najbližjemu sosedu, ta zopet dalje in zvečer je vedela že vsa vas.

Ravno so nekteri ugovarjali zoper cerkovni-kovo pripoved, ter dejali, da je to sama izmišljija, da bi kacega lehko vernega prav oplahtali, ko se nenadoma dveri odpro in v sobo stopi Vrbanek, vesel, da še nikdar tako. —

„Hej, Vrbanek! kako je, povej no; ali si bil ondi?“

„Aló, cerkovnik, dajte mi eno cigaro! Kdo bo danes tobak pušil? — Denarja, kot smeti!“

pravi Vrbanek možko ter privleče iz žepa celo reč srebrnega drobiža. — „Kako je bilo?“ prične, ko si zasmodi cigaro. — „Moj duha! dobro; petdeset goldinarjev mi je vrgel, pa je bilo, še prašal me nij, kako se pišem, samo kako se pri hiši pravi, moral sem mu povedati.“

„Kakošen človek pa je? Kaj počne, predno da denar?!“ kričijo vsi in zijajo v Vrbanka. „Hudiman, če je tako, tedaj pa kar na Znajilo, nakrat bomo vsi bogati.“

„Vidite, fajmošter so me kar po pasje spodili; „marš“ so dejali, nič ne dam“, prične Vrbanek, „jaz pa sem dejal sam pri sebi: „Bog in sv. križ božji, poskusil bom, naj že bo, kakor hoče.“ — Korakal sem proti Znajilemu; še kosil nisem nič in ob enajstih bil sem že gori. Hiša je vsa popravljena zvonaj, streha nova, krog in krog po vrtu pa polno rož. Tiho sem stal nekaj časa pred vežnimi dvermi, ki so bile samo priprte, ter premišljeval, ali bi stopil noter, ali ne. Slednjič pa pravim: „e kaj bi se bal, požrl me ne bo“ in lahko pritisnem kljuko in pogledam v sobo. Velik, suh človek z dolgo črno brado, da sem se ga kar ustrašil, sedel je pri mizi in nekaj pisal. Zagledavši me reče prijazno: „Oče, le bliže, le bliže, kaj pa bi radi?“ — Koj sem dobil več poguma; „hembraj“, mislil sem, „ta že vé, da sem oče, Bog vedi, ali tudi vé, da imam celi kup otrok, da še vseh imena ne vem.“

— „Gospod“, pravim korajžno, — „sej veste, da se ne bojim za kar bodi; siromak sem, da se Bogu smili; otrok imam, kot samega mrčesa; jesti nič, gosposka pa me sili za davek, — z uma me bodo spravili. Slišal sem, da vi denar dajete; prav dobro bi mi storili, če bi mi kaj brsnili, čeravno ne veliko.“

Mož se je nasmejal ter dejal: „Ali imate kaj pravice?“ — Da bi te hudirja, sedaj me je obličil mrzel pot; sam nisem vedel, kaj bi rekel, slednjič pa kar naravnost povem: „Z gospodom fajmoštrom si nisva nič prijatelja, ker jim nisem že tri leta bire dal; ne morem, ker nič ne pridelam, zato mi pa niso hoteli narediti ubožnega lista.“ — „Kako se pa imenujejo fajmošter?“ praša dalje. — „Tomaž so, ne vem kako se pišejo“, pravim jaz. „A tako, že dobro“, in naglo je odprl majhne dverice ter šel v drugo sobo. Jaz sem po prstih natihoma zlezal do vrat, ki so bile samo priprte, ter gledal skozi špranjo. — V ustih je držal pero, potem pa segel na polico, prictral doli velike črne bukve ter nekaj zapisal va-nje, potlej jih je pa še enkrat odprl, in pomisli živa duša! bankovci so se kar vsuli iz njih, kakor listje. Jaz sem zbežal v stran, da ne bi vedel, da sem ga opazoval, potem pa pride vun ter mi našteje petdeset goldinarjev rekoč: „Glejte, da jih prav porabite; plačajte davek in preskrbite, kar vam je treba. Z Bogom!“ —

„O, gospod“, dejal sem in mu hotel roko poljubiti, pa nij pustil, „vsak krajcar bom prav obrnil, za vas bom pa molil noč in dan, da bi vam Bog dal srečo.“ Mož je prijazno pokimal, jaz pa sem bil tako vesel, da še steze nisem iskal, kar naravnost po hosti sem jo udrl domu.“ —

„To mora biti copernik, drugače nij mogoče“, ugibali so pričujoči.

„Menda že; kar iz bukev je pricopral denar, prej nij nikjer nič imel“, odvrne Vrbanek.

„Ko bi človek takove bukve imel“, pravi krčmar Grčar, ki je bil tudi željen denarja. „Ko bi mu jih mogel kakor si bodi izmukniti, vsaj za nekaj časa; potlej bi mu jih nazaj dal.“

„Čemu pa bi bile vam?“ ugovarja Lovre, mladi Kopač, „sej ne znate brati na take bukve, jaz vem. Rdeče so pisane in vse tako čudno zvite, kakor kače. Kdor jih hoče brati, mora navlašč na to študirati. Ko bi bil še naš Francelj živ, ta bi jih pa iztuhtal. „Koloman“ se imenujejo take bukve. Cijazovčev Luka jih je tudi imel shranjene v nekem grmovju, so mu jih pa pastirji sežgali, ki so kurili pri grmovju.“

„Potlej pa še tega denarja rabiti ne smeš“, modrovali so nekteri, „obadva bo vzel rogaček, tebe in njega. Ali si se mu zapisal? ali vsaj podkrižal? — Pa hudika, v tacih bukvah se res ne sme podkrižati.“

Vrbanek je nekoliko osupnil pri teh besedah

ter dejal: „Zakaj ne? Sej nisem jaz copral. Kaj meni mar? Zapisal se mu pa tudi nisem; samo za hišno ime me je prašal.“

„Jaz pa pravim, da nij copernik, nič ne verjemite“, pritrjuje bolj modri cerkovnik, „kako more takov človek s hudobo v dotiki biti, ki revnim ljudem dobrote skazuje? Le pomislite, koliko „očenašev“ in „češčena-si-marij“, bodo za-nj zmolili, potlej ga bo pa hudoba vzela? Pojte, pojte! — Ti, Vrbanek, vem, da boš tudi molil za-nj.“ —

„Se ve da bom, pa še za mašo bom dal.“

„Je že kaki dobri človek, ki nima otrok, denarja pa dovolj, pa raji ubogim daje, mesto, da bi ležalo na kupu; sam za-se bo že prihranil.“

Dolgo, dolgo so še ugibali to reč in nikomur nij šlo v glavo, da so še na svetu ljudje, ki zastonj dajejo denar. Še-le, ko je cerkovnik naznanil, da bo zdaj enajsta udarila, ter da mora v cerkev iti popraviti večno luč, razšli so se vašanje. Gotovo je imel to noč marsikteri čudne sanje. —

---

10. Čuden mož.

Novica o čudodelnem možu raznesla se je kmalu po vsej okolici. Marsikteri bi bil rad imel denar, pa nihče si nij prav upal po-nj, ker s hudičem, kakor so menili, se nij dobro bratiti.

Tudi učitelj Janez, ki je že mnogo let zadovoljno živel s svojo ženo, zvedel je to reč, in želja se ga je polastila, da bi tudi on postopil tja gori na Znajilo in poprosil dobrega moža, ne, da bi mu podaril, ampak samo posodil za nekaj časa kakih goldinarjev, dokler ne spravi skupaj, kar ima tirjati pri ljudeh.

Dota namreč, ki jo je prinesla žena k hiši, šla je kmalu rakom žvižgat, posebno, ker so bile zaporedoma slabe letine in mu ljudje niso mogli vedno odrajtovati, kar mu je bilo spoznanega od gosposke.

Neko popoldne hodil je Janez posebno otožen po sobi. Nij se menil ne za klavir, po katerem je prej vedno brenkal, ne za časopise, ki so ležali na mizi še nenačeti, temveč jezno stopal, da so se tla tresla in grozno hudo gledal, kot bi se bila vsa huda ura zbrala na njegovem čelu. — Pri oknu je sedela žena na nizkem stolčku in pridno šivala, zraven nje pa se je igrala majhna deklica, prav zalo otroče, še-le kake dve leti staro. Mož in žena molčala sta, kot bi se bila neznano hudo skregala, kar pa se nij godilo nikdar med njima; — nobeden njiju nij črhnil kar besedice ne.

Sedaj stopi v sobo cerkovnik. — „Gospod učitelj! stari Kopač je umrl; ali hočem koj zvoniti?“ praša in postoji nekoliko za dvermi čakaje odgovora.

„Umril je?“ pravi nekako prestrašen učitelj, vzbudivši se iz svojega zamišljenja. „Bog mu daj mir in pokoj! — Le pojte, Jaka, pa dolgo zvonite; dober mož je bil.“

Cerkovnik odide in kmalu potem oglasé se zvonovi prav lepo ubrani ter naznanjajo vašanom smrt poštenega moža, ki se je umaknil za vselej svetnim težavam. —

„Zefa! jaz bom pa le vendar šel na Znajilo. Kdo bode neki tako siromašno živel? Tako pri trdem še nikdar nisem bil; še za tobak skoraj nimam“, prične učitelj svojej ženi, ki je v eno mer dalje šivala. „Gredoč pojdem mrliča ogledat, potlej jo bom pa naglo pobral tja gori; do noči pridem že nazaj.“

„Oh lepo te prosim, molči mi o tem; jaz kar slišati ne morem več“, odvrne boječe žena. „Ne vtikaj se v vsako reč, kjer nij treba. Koliko je tod okrog revnih ljudij, pa si nobeden ne upa; tebi pa nij še tako sila; kar potrebujeva za živež, imava že še dovolj, če prav denarja primanjkuje. Pomisli, da si kristjan, da imaš dušo, pa se boš s takimi rečmi pečal! Oh, ko bi bila to vedela, rajši bi bila . . . . .“ in jok jej je zatopil besedo.

„Sama ostala, ne? Vrag vas babe, da ste tako neumne! Kedaj je še neki komu hudič denarje prinesel? pojdi, pojdi! Pa sej nočem zastonj; samo, da bi mi posodil toliko časa, da kaj od

ljudij dobom; potlej mu bom pa vrnil; zato menda se mi nij treba hudobi zapisati. Kmetu ne morem vzeti, če nič nima; ali hoče iz tal izkopati? Vsakdo bi rad dal, če bi le mogel; ali kaj, ker nima! Oni tujec gori, vem, da bi rad vsem pomagal, ko ne bi bili tako abotni; pa ljudem nij dopovedati! Zakaj je pa Vrbanke dal?“

„Vrbanek, — se vé da, le po Vrbanke se ravnaj!“ pravi žena, ki se nikakor nij dala pregovoriti od moža, „on nima nobene vesti, da le denar dobi, ne vpraša kako in kaj. — Pojdi raji k Mlinarju; gotovo ti bo posodil, če res kaj potrebuješ; sej je že večkrat rekel, da nij treba drugam hoditi, ko bi nam bilo kedaj česa treba; boš vsaj lahko vest imel.“

„K Mlinarju ne grem; poznam ga dobro. Posodi že, posodi, ali potlej vse oglobuzda krog; posebno kedar je pijan, hvali se, koliko ima dolžnikov; tega pa nočem, da bi me po hišah raznašali.“

Žena je molčala, in obrisavši si solzni obraz, vzela na roče deklico ter jej popravljala rumenkaste lasé, ki so jej viseli po obrazu. Janez je še dolgo hodil po sobi, ne vede prav, kaj bi počel, slednjič pa vzame klobuk in palico ter se odpravi iz hiše.

„Tedaj me ne boš ubogal, Janez?!“ kliče žena za njim.

„Sej ne grem na Znajilo; mrliča grem gledat; ne bodi tako sitna“, in odšel je po stezi proti Kopaču.

Naglo je ogledal ondi truplo starega Kopača, zapustil zopet hišo ter jo urno zavil proti Znajilemu. Hotel je natihoma opraviti svojo pot, da bi žena ne vedela; zatorej jo je tem hitreje mahal tija gori.

Pred hišo na klopici sedel je gosposko oblečen človek in zrl na cvetlice, ki so rastle po gredicah in ravno razgrinjale svoja pisana krilca. Mož je bil velike postave, črnih, dolzih vlasij in dolga brada segala mu je do prs. Bleda lica in zgrbančeno visoko čelo kazalo je, da je že pretrpel marsikako bridko na svetu; in čeravno je bilo videti, da so njegove moči že popolnoma opešale, sijal je vendar še iz njegovega bistrega pogleda nekak ponos, ktereга niso mogle zamoriti vse težave in bridkosti življenja.

Bil je tako zatopljen sam v se, da nij zapazil učitelja, ki se mu je že popolnoma približal.

„Dober dan! gospod“, ogovori ga ta, „ne zamerite! Morda vas motim v razmišljanju; prišel sem vas nekoliko obiskat.“

Tujec povzdigne oči in zapazivši gosposkega človeka pred seboj, odvrne prijazno: „Nič ne motite, nič; človek, ako je sam, ima vedno dosti mislij. Prav veseli me, da me obiščete, ker tu

sim še nij bilo dosedaj kacega izobraženega človeka. Ako se ne motim, ste učitelj iz naše fare.“

„Da, učitelj sem.“

Mož ga opazuje nekaj časa in videti je bilo, kako ga je prevzel ta pogled, potem pa mu poda prijazno roko ter mu veli, naj se vsede na klop k njemu.

„Gospod, ako se ne motim, niste popolnoma zdravi“, prične učitelj, vidé tujca upadli obraz in težko sopenje, „nemara ste se prišli sim zdraviti? Tukaj je čist zrak, gotovo vam bo kmalu odleglo. Po mestih je sploh po leti pusto in nezdravo.“

„Prijatelj, prišel sem se zdraviti za večnost“, dejal je tujec s slabotnim glasom, in lahni smehljaj zibal se mu je krog ust; „dobro čutim, da ne bo dolgo trajalo z menoj.“

„Nič ne obupajte; mladi ste še, kakor vidim; mirno življenje v tej samoti vam bo gotovo pomagalo; sej narava je najboljša zdravnica.“ —

„Pustiva to reč“, pravi črez nekaj časa mož, „bode kakor biti mora; smrti se ne smemo bati; najboljša tolažnica je, ki nas spremi v boljše kraje. Povejte mi nekoliko, kaj že kaj vaši farmani počnó? Čeravno ne grem nikamor, seznanil sem se vendar precej ž njimi; ondi-le moj sosed mi včasih kaj pové. — Danes sem slišal mrliču zvoniti; kdo pa je umrl?“

„Starega Kopača je Bog vzal. — Dober

mož je bil, škoda za-nj; midva sva si bila vedno prijatelja. Odkar mu je sin Francelj izginil, nij bil več prav zdrav; neduha se ga je polastila, in danes proti poldnevu zaspal je za vselej. Včeraj, ko sva bila s fajmoštrom pri njem, dejal je še: „Ko bi le še Franceljna enkrat videl, potlej bi pa lahko umrl, pa vem, da ga ne bom več na tem svetu.“

Tujec je počasi vstal ter se obrnil v stran. Solzé so ga polile in komaj se je vzdržal, da nij glasno zajokal. Janez tega nij zapazil, in ko se je mož zopet vsedel in globoko vzdihnil, obrnil se je k svojemu tovarišu rekoč: „Kako pa Vam? Ali Vam gre kaj dobro v službi?“

„Z vsem bi bil zadovoljen, samo denarja manjka. Slabe letine so; kmetje ne morejo dati; tako neusmiljen pa ne morem biti, da bi jih toževal ter jim še več nesreče nakopaval. — Menim, da ne boste zamerili, ako vam povem, da sem čul nekje, da včasih kakemu pomagata iz zadrege. Prav ustregli bi mi, ako bi mi posodili kake goldinarje; o sv. Mihelu vam jih zopet gotovo vrnem, ko mi vašanje dadó biro.“

„Iz srca rad; zakaj pa niste že prej prišli? Svojega premoženja ne bom nikdar porabil; razdelil ga bodem med uboge; le kar povejte, koliko bi potrebovali; na povračilo nij treba misliti; — nij mi treba; skazali mi boste raji kako drugo dobroto.“

„Ne, — tega ne zahtevam, vrnil vam jih bom; če pa kaj potrebujete, rad vam izpolnim po moči vaše želje.“

Tujec je lezel v hišo in čez dolgo časa prišel nazaj ter prinesel učitelju nekaj v papirju zavitega. „Na-te! vzemite to-le malenkost, in ako vam bo mogoče, obiščite me še kedaj; prav veselilo me bode.“

Ker je že solnce jelo zahajati, videl je učitelj, da bo treba odriniti. Zahvalil se je svojemu dobrotniku ter mu obljubil, da pride gotovo še jutre gori, ako more s tem gospodu ustreči, potem pa jo mahne domu.

Med potoma je odvil listič in notri bilo je sto goldinarjev. „Za božjo voljo!“ čudil se je, „to je vendar preveč; kje pa jemlje ta človek denar?“ Ali tujca pošteni obraz zatrjeval mu je popolnoma, da ta človek ne more biti hudoben; sej je imel solze v očeh, ko mu je povedal, da je umrl eden vašanov.

Pa še nekaj družega belilo mu je glavo.

Ko je sedel zvečer z ženo pri večerji, ter jej pravil, kakov je tujec in kaj počne, utolažila se je ona nekoliko ter dejala: „Lehko da, ako je bolehen ter ima dovolj denarja; kaj pa hoče? Seboj, to vé, da ne bo nič vzel.“

„Zefa! pa še nekaj družega sem zapazil“, pravi Janez, „in še le po poti sem bolj natanko preudaril. Ta človek je popolnoma podoben

Kopačevemu Franceljnu. Črne vlasi, oster pogled in velika, vitka rast. Stavil bi skoraj, da nij nihče drugi. Solzé je imel v očeh, ko sem mu pravil, da je umrl Kopač.“

„To nij nič nenavadnega; dobro srcé ima. Od kod bo neki prišel Francelj? In ko bi bil, šel bi gotovo obiskat svoje domače. Kakošen sin moral bi biti, da ne bi šel k očetu?“

„Bog ve, kako je; se bo že še videlo. Meni se čudno zdi. Jutre ga pojdem zopet obiskat, ker me je prosil; morda kaj več pozvem. Nekteri ljudje . . . .“ Nij še izgovoril, ko zapoje zvon.

„Kaj pa to pomeni? Obhajilo bo, ker je tako naglo prenehal“, pravi žena.

„Kam neki pojdejo? Sej nič nij slišati, da bi bil kdo hudo bolan“, reče učitelj in teče neutegoma v cerkev.

Pred velikimi vrati stal je gospodar iz Znajilega.

„Kam pojdejo?“ vpraša Janez, ki v temi moža nij koj spoznal.

„K nam. Oni tujec, ki v mojej koči gostuje, bo umrl. Nocoj mu je prinesla moja žena večerjo, pa kar nakrat mu je prišlo slabo in sedaj komaj še diha; ne zaveda se pa tudi nič ne. Urno morajo iti, ako ga hočejo še živega dobiti.“

Zvonček je zapel in duhovni so urno hiteli

proti Znajilemu, da ne bi zamudili. Učitelj je šel ž njimi. —

Bolnik je ležal na postelji, obraz je kazal nekaki blagi pokoj; zavedel se pa nij več. Dejali so ga samo v sv. olje.

Nekaj minut pozneje vzdihnil je še globoko in luč življenja ugasnila mu je za vselej.

II. Kaj je učitelj našel.

Tretje jutro, ko je priplavalo solnce izza gor in krasno obsevalo s svojimi žarki polja in gozde, zaklenkali so žalostno zvonovi in obila množica ljudij spremila je dva umrla na pokopališče. Zraven velicega križa pod kapelo izkopana sta bila dva groba, v prvega položili so starega Kopača in zraven njega tujca iz Znajilega.

Popoldne šel je župan z dvema uradnikoma ondotnega okraja, da bi zapečatili tujčevo imetje do obravnave. Tudi učitelj Janez se jim je pridružil, kajti nekaj ga je vedno gnalo tja gori, kjer je prvič in slednjič videl včeraj čudnega moža, ki mu nij šel iz spomina.

Na klopici, kjer sta včeraj sedela, zagleda majhno knjižico. „To bo gotovo kaka zanimiva knjiga“, pravi sam pri sebi, „ker jo je mož še zadnje trenutke svojega življenja prebiral; vzal jo bom seboj za spomin.“ — Komaj pa jo odpré, zagleda na prvem listu zapisano: „Spomini iz

mojega življenja.“ — „Kakor nalašč“, pravi Janez, „sedaj bom zvedel, kaj in kako; sem li prav sodil o tem človeku, ali ne.“ — Da ga ne bi kdo motil, odpravi se nekoliko v stran, v gozd. Ondi se vsede pod staro bukev in jame čitati:

„Bilo je v nedeljo popoldne 18. majnika 18**, ko sem se odpravil precej daleč iz tržaškega mesta proti Opčinam, kamor sem posebno rad zahajal, kadar je bilo kedaj priložnosti, kajti ondukaj odpira se očem krasen pogled na jadransko morje, kjer se ziblje ladja za ladjo, vedno večja in večja, kolikor bolj se približuje obrežju. Da bi si ugasil žejo, stopim v bližnjo krčmo in ukažem prinesti polič vina. — V sobi je bilo vse prazno; le pri oknu napravljena bila je nekaka postelj iz desek in stolov, na kateri je ležala ženska, hudo bolna, kar je spričevalo težko, neredno nje sopenje. — Poprašam krčmarja, kdo je ta oseba, ki ondi leži, ker čedna, gosposka obleka, ki je visela na steni, bila mi je izdatni dokaz, da bolnica nij ktera domačih žensk, temveč tujka. —

„Sinoči že pozno prišla je k nam prosit prenočišča, rekoč, da je bolna“, pripoveduje mi krčmar, „črez noč pa se je bolezen toliko shujšala, da se je bati nevarnosti, ako jej kmalu ne odleže. Vročinsko bolezen menda ima.“

„Ali niste šli po zdravnika?“ prašam ga.

„Hotel sem iti, pa mi je branila, rekoč, da nijma denarja, tujih ljudij pa noče nadlegovati. Ko bi bil bolj pri denarjih, šel bi bil vse eno, ker se mi dekle smili, tako mlada je še; ali ti ljudje so šembrano dragi.“ — Tako mi je pravil gostilničar, potem pa se odpravil vun. — Jaz vstanem iz-za mize in stopim nekoliko korakov po sobi. Sedaj pogledam bolj natanko bolnici v obraz. O, moj Bog! kaj sem zagledal? Kri se mi je skoraj strdila v žilah, in noge so se mi pošibile: pred seboj imel sem oni ljubeznivi obraz, obraz moje prve ljubezni, preljubo — mojo Berto! Obličje bilo je blede, kot mramor, oči so bile zatisnene in prsi so se valovito dvigale, kot bi hotele razpoči. Bila je prekrasna, še sedaj v bolezn. Nehoté sem glasno vzkliknil ter zgrudil se pred njeno posteljo. Moj krik jo prebudi. Čudé se pogleda krog sebe in zapazivši me klečečega pred njeno posteljo, stegne ročice po meni in pravi s slabim glasom: „Kaj ti si tukaj, Francelj?! Oh sej sem dejala, da si mi še vedno zvest, da me še ljubiš. Ah kako sem srečna, da te še enkrat vidim!“

Oklenila se me je krog vratu in jela šepetati: „Vidiš Francelj! zaradi tebe šla sem po svetu, ki si me zapustil brez slovesa; šla sem te iskat. Strije so me spodili, ko so zvedeli, da te ljubim; nič več nisem smela v njih hišo. Nevajena dolge poti, prilezla sem sinoči komaj še do

te hiše; danes pa me je bolezen popolnoma položila na postelj; menim, da bo kmalu bolje.“ Zadnje besede izgovorila je nekako bolestno.

Jaz nisem mogel spregovoriti nijedne besede; vzel sem iz listnice zmečkano pismo ter jej ga molče ponudil. — Naglo ga pregleda, potem pa pravi: „O, moj Bog! sem li zaslužila to? To je pisava Klementinina; dobro mi je znana, — sedaj je izvršila svoje maščevanje, ktero je vedno gojila iz same nevoščljivosti, ker sem bila zaljša, nego nje Julika. Vedela je, da tebe ljubim; zato je skušala to ljubezen razdreti, potem pa je še tako daleč pripravila, da so me strije od hiše spodili. — In ti Francelj, nisi poznal pisave, dal si se preslepiti!“

„Berta, mila moja Berta!“ jecljal sem, „vse je poravnano, ti si nedolžna. Ali sej sem te vedno ljubil od onega prvega trenutka, in ljubim te še sedaj. Za-te edino klije moja ljubav; ti si moje edino upanje! Oh Berta! Francelj ti ostane zvest na veke!“

Zadovoljni smehljal zibal se je krog njenih ustnic; uprla je svoje mile oči v me, kakor bi hotela reči: „Verjamem ti“, in podala mi je roko. Rada bi bila še nekaj rekla, pa nij več mogla; moči so jo zapustile in sklonila se je nazaj na postelj. — Kmalu potem jela je blesti, jaz pa sem nemudoma rekel napreči voz in peljal se v mesto po zdravnika. Ko prideva nazaj, bledla je še

vedno. Prosil sem na vso božjo moč zdravnika, naj pomaga, ako je še mogoče; ali ta je zmajal z glavo in dejal: „Težko bo kaj, zamujeno je.“

Zdravnik se je zopet vrnil domu, jaz pa sem ostal ondi. Po noči je Berti nekolike odleglo in upal sem, da se obrne na bolje. Proti polnoči se skloni, stisne mi lahno roko in pravi: „Francelj, sedaj sem srečna!“ Potem pa jo nakrat obidejo slabosti, vleže se nazaj, še enkrat se ozré po meni — in nje duša zapustila je dom svojega telesa.

Jaz nisem točil solz; nisem mogel; klečal sem pri postelji in strmel v blede obraz, ki je bil še v smrti tako krasen, kot kakega angela. Oh, takrat sem menil, srce mi mora počiti. Zagrebli so blago Berto, in ž njo zagrebli mojo srečo, moj svetni mir. — Kakor brezumen hodil sem okoli, nič ne vedé, kaj se z menoj godi. Čudne pošasti so se mi povsod stavile pred oči: sedaj sem videl starega Šrakarja s spačenim obrazom, sedaj Klementino, ki se mi je krohotala in grdo raztezala svoja velika usta, potem pa sem zopet zagledal Berto, kako se mi prijazno smehlja ter me vabi s seboj. Take prikazni sem imel in mraz me je tresel, kedar sem se spomnil hudobne ženske, ki je podkopala Bertino in mojo srečo. Že prej se mi je vedno studila ona grdogleda sova, ali tako hudobne ne bi si je bil nikdar mislil.

Odpravil sem se zopet v Trst in ondi se seznanil z nekim angleškim kapitanom, ki me je pregovoril, naj grem ž njim. Bil sem koj pri volji; sej nisem imel ničesar na svetu, kar bi me bilo zadrževalo.

Prejadrал sem mnogo mokrega svetá. V Cadixu na Španjskem stopil sem v službo na nekej francoskej kupčijskej ladji, ki je imela odriniti v vzhodno Indijo. Tu sem si prislužil denarja črez mero, pa kaj, sej ga nisem potreboval! Pozneje sem prejadrал tudi atlantsko morje. Po vsem svetu iskal sem miru, a našel ga nijsem nikjér. Vrnil sem se v svojo domačijo in si tukaj izbral samotno stanovanje, da bi v miru prebil ostala še leta. Premožnja ne potrebujem — namenil sem ga ubogim svojim rojakom. Moje življenje je opešalo, duh mi je zaspal, kmalu se bo približala poslednja ura, ki me bode rešila zemskih težav in me združila zopet z ono, kterej sem prisegel večno ljubezen.

Tebi pa, mila domovina, izročam svoje kosti; vzemi jih v svoje naročje, črna zemlja; naj trohné v domačem grobu!

Na Znajilem 2. aprila 18 ..

Francelj.“

Janezove slutnje so se vresničile: tujec nij bil drugi, nego Kopačev Francelj. Spomnil se je nekdanjih dnij, ko sta se skupaj sprehajala,

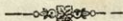
skupaj veselila, sedaj pa je že počival njegov tovariš v hladnej zemlji! —

Ko so pozneje pregledali njegovo imetje, našli so ondi oporoko in zraven lepo število denarja. Sporočil je tisoč goldinarjev svojim domačim, tisoč pa v poboljšanje učiteljske službe v fari. Drugo je že razdelil prej; kajti zraven bil je zaznamek, v katerem je bilo zapisano po dnevnem redu, koliko ubozih se je oglasilo pri njem. Razun mnogih knjig bil je ondi tudi v malej škatljici zlat prstan, v katerem je bila vrezana črka B. —

S hvaležnim srcem spominjal se je še marsikdo dolgo, dolgo svojega dobrotnika, „čarovnika na Znajilem“, ta pa je počival na pokopališču tik svojega očeta, ki je ravno tisti dan zapustil svet, ko njegov sin, o katerem nij nič več vedel.

Srakar pa je umrl še tisto leto, ko so pokopali Kavko; njegova družnica Klementina pa ga tudi nij dolgo preživela. Ko se je peljala nekega jutra k svojej hčeri Juliki, splašila sta se konja in prevrnila kočijo v globok prepad, kjer je storila ničemurna in hudobna ženska strašno smrt.

V Komarnu, 3. maja 1868.

Pogreb ljubezni.

„Vidiš li vôdo globôko, hladnó?
Vá-njo potôpi ljubezen gorkó!

V kóvčežek skrbno polôži vse tí,
Kar se najdražje na zêmlji ti zdí;

Izpred očij ko izgine spomín,
Srce ti vseh ozdravi bolečin.“

Materin svet poslušálo zvestó
Mládo je devče, kot lil'ja bledó.

In pokopála vse v kovčežek je,
Kar jej najdražje dozdévalo se:

Pisem gorečih vložila je kup,
Ki so jej bila na zêmlji ves up.

Drago podobo jim tudi pridá,
Lépo in milo s pogledi nebá.

Prej še pritisnila k ustom željnó
Zadnjič, oh zadnjič je sinje okó.

Zláto kolájno zdaj prime v roké,
V prsih prebrídko jej pôlje srcé.

Z njo pretežak je dekletu razdvòj,
Lâs je hranila njegovih ovòj.

Snéla si s prsta obróček svetál,
Bil ga v ljubezni je on jej podál.

Sólze točila pregrenke je ná-nj,
Opominjáje minolih se sanj.

Vence prinesla uvele je zdáj,
Sládko vonjáli cvetni so nekdáj!

Sreče odbegle so blago povést
Oznanjeváli in zdanjo bolést.

Kovčeg zaprla s trepetno rokó,
Vse pogrezníla v globôko vodó.

„Z bógom nezveste mi sreče spomin!
Pádi mi, pádi na dno globočin.

Vzemi ljubezen iz srca s sobój,
Da se mi vrne še pôkoj nocój!“ —

V hipu zagrêbe valovje zvestó,
Kar je dekletu na zêmlji dragó.

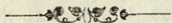
Néma spomína užé pred očmi,
Vendar obup jej raznema še kri;

Kdê zaželénega dom je mirú?
Tamkaj, le tamkaj na jézerskem dnú,

Kámor jo vabi in kliče glasno,
Kámor prevédno strmí jej okó,

Tam iznebila ljubezni solzné
Bleda se deva je v breznih vodé.

Lujiza Pesjakova.

Kazalo.

	str.
Pesni:	
1. Posveta	3
2. Moj zaklad. Pavline Doljakove	5
3. Na morskem bregu. B. Flegerič-a	6
4. Na grobu dr. Ant. Klemenčiča. Istega	7
5. Rojakom. Bedenek-a	9
6. Slava rodoljubom. Istega	10
7. Belovaška nevesta. Povest A. Kodra	11
Pesni:	
8. Prvo snidenje. J. C—le.	85
9. Nje tolaženje. Bedenek-a	86
10. Moje sreče vrt. B. Flegeriča	87
11. Prazna želja. Jos. Cimperman-a	88
12. Izpoved. Istega	90
13. Sonet. Istega	91
14. Mrtve ljubice kita. Istega	92
15. Moč svitlobe. Vatroslav-a	94
16. Čarovnik. Povest Andrejčkovega Jožeta	97
Na sveti večer	97
Kmečka ženitvina	108
Seznanje v farovžu	119
Mihelj Kavka	131
Ugodna prilika	140
Ženski značaj	150
Na sejemski dan	161
Črez osem let	170
Dve novici	180
Čuden mož	189
Kaj je učitelj našel	198
Pesni:	
17. Pogreb ljubezni. Lujiza Pesjakova	205

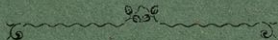

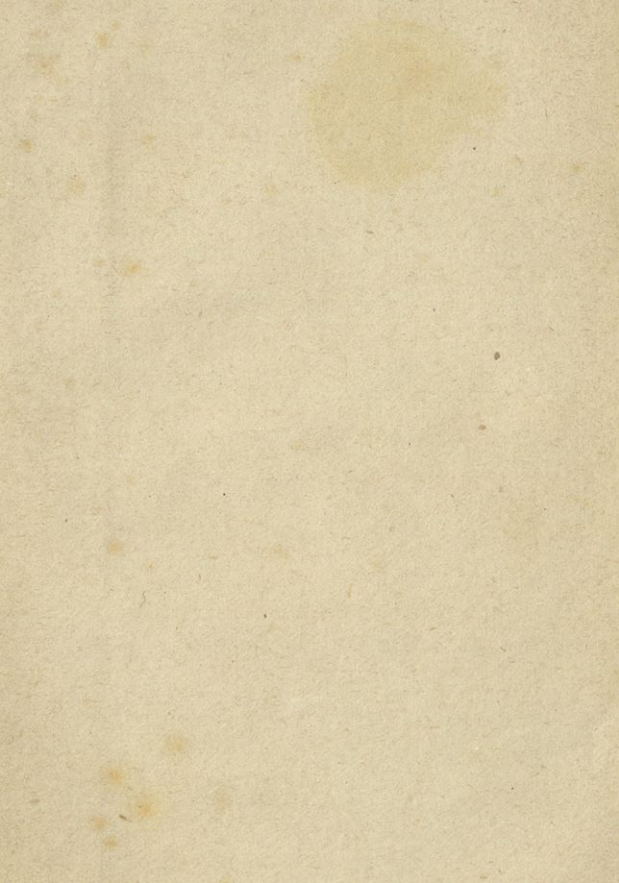

Pričujoči „**Venček**“ smo podarili onim gg. naročnikom „**Zore**“, ki za letošnje leto vso naročnino poplačajo. Ob enem dajemo na znanje, da se bodo preostali zvezki pozneje tudi po knjigarnah razprodajali.

Ob enem se priporočajo sledeča književna dela: **J. Pajk-a** Izbrani spisi. 1. zv. (brez pošt-nine) po —.40 kr.; „**Zora**“, časopis zabavi i poduku; izhaja 1. in 15. dné vsakega meseca; stoji na leto sploh po 5 for., za učitelje narodnih šol pa in dijake po 3 for. Novi naročniki lahko šče vse letošnje liste (z nagrado) dobijo; „**Vestnik**“, znanstvena priloga „**Zori**“, izhajajoč vsaki mesec 15. dné; stoji za l. 1875 1 for. 20 kr. Vsa ta dela se naročujejo pod naslovom:

J. M. Pajk v Mariboru (Marburg).

204

17

